

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

SPECIALISTIČNO DELO

VESNA DOLGAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

SPECIALISTIČNO DELO

**PODAKREDITIV IN PRENOSNI AKREDITIV
Z VIDIKA IZPOSTAVLJENOSTI BANKE**

Ljubljana, december 2006

VESNA DOLGAN

Študentka Vesna Dolgan izjavljam, da sem avtorica tega specialističnega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom doc. dr. Petra Falatova in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo specialističnega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 01.12.2006

Podpis: _____

SLOVAR PREVODOV TUJIH IZRAZOV:

<i>Advance Payment Standby</i>	Standby za vračilo avansa
<i>Advising Bank</i>	Obvestilna, avizirna banka
<i>Airway Bill</i>	Zračni tovorni list
<i>Applicant</i>	Nalogodajalec
<i>Assignment of Proceeds</i>	Odstop akreditivnega priliva
<i>Back-to-back Letter of Credit</i>	Podakreditiv
<i>Beneficiary</i>	Upravičenec
<i>Bid Bond/Tender Bond Standby</i>	Standby za resnost ponudbe
<i>Bill of Lading</i>	Ladijski tovorni list
<i>Charter Bill of Lading</i>	Čarterski ladijski tovorni list
<i>Commercial Invoice</i>	Faktura
<i>Commercial Standby</i>	Komercialni standby
<i>Confirmed Letter of Credit</i>	Potrjen akreditiv
<i>Confirming Bank</i>	Potrdilna banka
<i>Counter Standby</i>	Indirektni standby
<i>Country-Sovereign Risk</i>	Deželno tveganje
<i>Credit Risk</i>	Kreditno tveganje
<i>Deferred Payment Letter of Credit</i>	Akreditiv z odloženim plačilom
<i>Direct Pay Standby</i>	Plačilni standby
<i>Financial Standby</i>	Standby za vračilo kredita
<i>Firm-Specific Credit Risk</i>	Specifično kreditno tveganje
<i>First Beneficiary</i>	Prvi upravičenec
<i>Foreign Exchange Rate Risk</i>	Tveganje spremembe deviznega tečajna
<i>Insurance Certificate</i>	Certifikat (potrdilo) o zavarovanju
<i>Insurance Policy</i>	Zavarovalna polica
<i>Interest Rate Risk</i>	Tveganje spremembe obrestne mere
<i>International Standby Practice</i>	Mednarodna pravila za standby akreditive
<i>Irrevocable Letter of Credit</i>	Nepreklicni akreditiv
<i>Issuing Bank</i>	Akreditivna banka
<i>Letter of Credit</i>	Akreditiv
<i>Letter of Credit against Acceptance</i>	Akceptni akreditiv
<i>Letter of Credit at Sight</i>	Akreditiv na vpogled
<i>Liquidity Risk</i>	Likvidnostno tveganje
<i>Market Discipline</i>	Tržna disciplina
<i>Minimum Capital Requirements</i>	Minimalne kapitalske zahteve
<i>Multimodal Bill of Lading</i>	Multimodalni tovorni list
<i>Negotiable Letter of Credit</i>	Negocirni akreditiv
<i>Nominated Bank</i>	Izplačilna, nominirna banka

<i>Non-Confirmed Letter of Credit</i>	Nepotrjen akreditiv
<i>Non-Negotiable Bill of Lading</i>	Neunovčljiv pomorski tovorni list
<i>Ocean Bill of Lading</i>	Pomorski/oceanski ladijski tovorni list
<i>Off-Balance Sheet Risk</i>	Zunajbilančno tveganje
<i>Performance Standby</i>	Standby za dobro izvedbo del
<i>Reasonable care</i>	Razumna skrbnost
<i>Reasonable time</i>	Razumi rok
<i>Red Clause Letter of Credit</i>	Akreditiv z rdečo klavzulo
<i>Reimbursing Bank</i>	Reimbursna banka
<i>Retention Standby</i>	Standby za zadržane zneske
<i>Revocable Letter of Credit</i>	Preklicni akreditiv
<i>Revolving Letter of Credit</i>	Obnovljivi akreditiv
<i>Risk Management</i>	Upravljanje s tveganji
<i>Second Beneficiary</i>	Drugi upravičenec
<i>Standby Letter of Credit</i>	Standby akreditiv
<i>Supervisory Review</i>	Regulativni nadzor
<i>Systematic Credit Risk</i>	Sistematsko kreditno tveganje
<i>Technology and Operational Risk</i>	Tehnološko in operativno tveganje
<i>Transfer of a Letter of Credit</i>	Prenos akreditiva
<i>Transferable Letter of Credit</i>	Prenosni akreditiv
<i>Transferee Beneficiary</i>	Drugi upravičenec
<i>Transferring Bank</i>	Prenosna banka
<i>Uniform Rules for Bank-to-Bank Reimbursements under Documentary Credits</i>	Enotna pravila za medbančne reimburse
<i>Uniform Rules and Practice for Documentary Credits</i>	Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive
<i>Warranty Standby</i>	Standby za odpravo napak

SEZNAM TABEL:

Tabela št. 1: Skupine za tehtanje kreditnega tveganja aktivnih bilančnih postavk

Tabela št. 2: Konverzijski faktorji za klasične zunajbilančne postavke in preračun v kreditne nadomestitvene vrednosti

Tabela št. 3: Prikaz oblikovanja skupin po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja

SEZNAM SLIK:

Slika št. 1: Stebri novega kapitalskega sporazuma Basel II

Slika št. 2: Potek akreditiva

Slika št. 3: Potek izdaje prenosnega akreditiva in izvršitev njegovega prenosa

Slika št. 4: Potek izdaje podakreditiva

SEZNAM PRILOG:

Priloga št. 1: Zahtevek za odprtje akreditiva

Priloga št. 2: Zahtevek za spremembo akreditiva

Priloga št. 3: Zahtevek za prenos akreditiva

Priloga št. 4: Pogodba o odprtju akreditiva

Priloga št. 5: Pogodba o prenosu akreditiva

Priloga št. 6: Primer prenosnega in prenesenega akreditiva

KAZALO:

1	UVOD	1
1.1	PROBLEM IN PREDMET DELA.....	1
1.2	NAMEN IN CILJ DELA	2
1.3	METODE DELA	2
1.4	STRUKTURA DELA.....	3
2	POJEM IZPOSTAVLJENOSTI BANKE	4
2.1	BANČNA TVEGANJA.....	4
2.1.1	VRSTE BANČNIH TVEGANJ	5
2.2	KREDITNO TVEGANJE	6
2.2.1	OCENJEVANJE IN MERJENJE KREDITNEGA TVEGANJA	8
2.2.2	UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA V POSLOVNIH BANKAH ..	9
2.2.3	ZAKONSKA REGULATIVA NA PODROČJU UPRAVLJANJA S TVEGANJI.....	9
2.2.3.1	Kapitalska ustreznost bank z vidika veljavne regulative Republike Slovenije	10
2.2.3.2	Kapitalska ustreznost bank z vidika novega kapitalskega sporazuma Basel II in Evropska direktiva o kapitalski ustreznosti.....	13
2.2.3.3	Ocenjevanje izgub kreditnega tveganja.....	16
2.2.3.4	Izpostavljenost banke	18
3	AKREDITIV KOT FINANČNO-PLAČILNI INSTRUMENT	21
3.1	TVEGANJA V MEDNARODNEM POSLOVANJU	21
3.2	SPLOŠNO O AKREDITIVU	23
3.2.1	DEFINICIJA AKREDITIVA.....	23
3.2.2	VIRI AKREDITIVNEGA PRAVA	23
3.2.3	NAČELA AKREDITIVNEGA POSLOVANJA	24
3.2.4	ZAŠČITA INTERESOV POSLOVNIH PARTNERJEV	25
3.3	SUBJEKTI AKREDITIVNEGA POSLA.....	26
3.4	POTEK AKREDITIVA.....	28
3.4.1	FAZA ODPRTJA AKREDITIVA	29

3.4.1.1	Vrste akreditivov	30
3.4.1.1.1	<i>Dokumentarni akreditivi</i>	30
3.4.1.1.2	<i>Standby akreditiv</i>	33
3.4.1.2	Akreditivni dokumenti	36
3.4.1.2.1	<i>Prevozni dokumenti</i>	36
3.4.1.2.2	<i>Zavarovalni dokumenti</i>	38
3.4.1.2.3	<i>Trgovska faktura</i>	38
3.4.2	FAZA ČRPANJA AKREDITIVA	39
3.4.2.1	Predložitev akreditivno skladnih dokumentov	40
3.4.2.2	Ravnanje banke v primeru neskladnosti dokumentov.....	40
3.5	NOVOSTI, KI JIH PRINAŠAJO NOVA ENOTNA PRAVILA IN OBIČAJI ZA DOKUMENTARNE AKREDITIVE – EPO-600.....	41
4	POSEBNI VRSTI AKREDITIVOV: PRENOSNI AKREDITIV IN PODAKREDITIV	44
4.1	PRENOSNI AKREDITIV	45
4.1.1	PRENOS DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA	45
4.1.2	PRENOS STANDBY AKREDITIVA	49
4.1.3	ODSTOP AKREDITIVNEGA PRILIVA.....	50
4.1.3.1	Odstop akreditivnega priliva pri dokumentarnem akreditivu	51
4.1.3.2	Odstop akreditivnega priliva pri standby akreditivu	51
4.2	PODAKREDITIV (BACK-TO-BACK AKREDITIV).....	52
5	IZRAČUN IZPOSTAVLJENOSTI BANKE NA PODLAGI ODPRTEGA AKREDITIVA	55
5.1	KRITNO RAZMERJE	56
5.1.1	ZAVAROVANJE V OKVIRU OKVIRNEGA LIMITA	56
5.1.2	POSAMIČNO ZAVAROVANJE AKREDITIVNE TERJATVE	59
5.2	IZPOSTAVLJENOST V PRIMERU PRENOSNEGA AKREDITIVA .	61
5.3	IZPOSTAVLJENOST V PRIMERU PODAKREDITIVA	62
6	ZAKLJUČEK.....	63
7	LITERATURA IN VIRI.....	66

1 UVOD

1.1 PROBLEM IN PREDMET DELA

Akreditivno poslovanje predstavlja del bančnega poslovanja, ki mu pravimo dokumentarni posli, med katere štejemo tudi garancijsko, čekovno in inkasno poslovanje. Za vse navedene dokumentarne posle je značilno, da se banka pri svojem delu sooča z različnimi vrstami dokumentov, s katerimi mora pravilno in skrbno ravnati. Od tu izvira tudi njihovo poimenovanje kot dokumentarni posli.

Dokumentarni del poslovanja bank ni pomemben samo z vidika bančnega poslovanja kot takega in s tem servisiranja bančnih komitentov, ampak je njegov pomen tudi pri nastopanju banke navzven. Za dokumentarne posle, še posebej pa za kreditivno poslovanje, je namreč značilno mednarodno bančno sodelovanje, pri katerem sta pomembna tako poznavanje in upoštevanje regulative področja, kot tudi dobra strokovna usposobljenost. Ker gre za posle z večinoma mednarodnim predznakom, so bila zato potrebna pravila, ki bi bila vsesplošno priznana, tako pri nas kot tudi povsod drugod po svetu. Vlogo koordinatorja je v tem primeru prevzela Mednarodna trgovinska zbornica s sedežem v Parizu, ki je z namenom zbiranja in uokvirjenja bančnih običajev na področju dokumentarnih poslov, izdala več publikacij v obliki pravil, ki jih banke upoštevajo pri svojem poslovanju.

Zaradi navedenih posebnosti velja dokumentarno poslovanje za eno izmed zahtevnejših oblik bančnega poslovanja. To lahko tudi praktično potrdim, saj sem zaposlena v Factor banki d.d., Ljubljana, kjer vodim dokumentarno poslovanje. Predmet specialističnega dela bo tako kreditivno poslovanje z vsemi svojimi značilnostmi in posebnostmi. Namenjeno bo tudi interni uporabi v banki, zato bo večji poudarek predvsem na bančnem in ne toliko komercialnem vidiku kreditiva kot obliki plačilno-finančnega instrumenta.

Izmed vseh vrst kreditivov bom največ pozornosti posvetila dvema posebnima oblikama, in sicer podakreditivu in prenosnemu kreditivu, ki sta po svoji naravi sicer sorodna instrumenta, vendar ju banka zaradi njihove vsebine drugače obravnava. Obe vrsti kreditivov sta v praksi sicer nekoliko manj uporabljeni, vseeno pa bi se jima moralo posvečati več pozornosti, ravno zaradi njunih posebnosti, s katerimi se bomo srečali tekom dela.

Drugi del naloge bo namenjen predvsem opredelitvi tveganj, ki jih banke pri svojem poslovanju prevzemajo. Kot vemo, je eden izmed ciljev banke maksimizacija naložb, prevzeta tveganja pa zelo vplivajo na njeno dobičkonosnost oziroma celo na njen obstoj, zato je primarnega pomena, da banka tveganja obvladuje in z njimi upravlja. Napačne odločitve glede prevzema tveganj bi tako lahko vodile do poslovne izgube banke, izgube njenega ugleda, komitentov, investitorjev in posledično tudi odvzem dovoljenja za opravljanje določenih bančnih naložb. Vse to lahko ogrozi lastnike, varčevalce in ostale udeležence finančnega trga.

Zaradi pomembnosti zaupanja v finančni sistem je delovanje bančnega trga zakonsko regulirano. Tako področje bančnega poslovanja obravnavajo posebni, bankam prirejeni zakoni in sklepi, ki te ščitijo pred prevzemom prevelikih tveganj. Regulativa na področju bančništva od bank zahteva, da s prevzetimi tveganji skrbno upravljajo. To še posebej velja za

prevzem kreditnega tveganja, ki v bančnem poslovanju predstavlja najobsežnejši del vseh prevzetih tveganj.

Z namenom upravljati s tveganji je zakonodajalec bankam določil okvirje poslovanja, ki se nanašajo na kapitalsko ustreznost bank, na mehanizme, ki banke že ob odobritvi naložb privedejo do oblikovanja posebnih oslabitev in rezervacij glede na višino prevzetega tveganja, in pa na najvišje možne zneske naložb, ki jih lahko banka odobri posameznemu komitentu ali pa skupini povezanih oseb.

Tekom specialističnega dela bom na podlagi zbranih informacij o izpostavljenosti komitenta ali pa skupine povezanih oseb ter na podlagi posebnosti podakreditiva in prenosnega akreditiva skušala združiti oba naložbena vidika bančnega poslovanja in potrditi (ali zavreči) domnevo, da sta podakreditiv in prenosni akreditiv del izpostavljenosti komitenta ali pa skupine povezanih oseb do banke.

1.2 NAMEN IN CILJ DELA

Specialistično delo je namenjeno predvsem razlagi in opisu akreditivnega poslovanja kot enega izmed dokumentarnih poslov, s katerimi se banka srečuje pri svojem poslovanju. Poudarek bo na vlogi bank, ki v akreditivnem poslu sodelujejo, na njihovih obveznostih in dolžnostih na eni ter pravicah na drugi strani. Te jasno opredeljujejo akreditivna pravila, izdana s strani Komisije za bančno tehniko in prakso s sedežem v Parizu, ki deluje pod okriljem Mednarodne trgovinske zbornice (v nadaljevanju: MTZ) – Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive, revizija 1993, objavljena v publikaciji MTZ št. 500 (v nadaljevanju: EPO-500) z namenom olajšanja in reguliranja tovrstnega bančnega poslovanja. Posebna pozornost bo posvečena dvema vrstama akreditivov: podakreditivu in prenosnemu akreditivu, saj je namen dela razčleniti in pojasniti vse njune značilnosti in posebnosti v okviru bančnega akreditivnega poslovanja.

Ker se banke pri odobravanju naložb soočajo z zakonskimi omejitvami glede izpostavljenosti komitenta ali skupine povezanih do banke, bo cilj dela določiti, ali se obravnavani vrsti akreditiva upoštevajo pri izračunu izpostavljenosti ali ne, oziroma ob kakšnih akreditivnih pogojih je lahko banka gotova, da se akreditiv kot naložba vključi oziroma izključi iz pojma izpostavljenosti banke.

1.3 METODE DELA

Specialistično delo ima značaj poslovne raziskave in je osredotočeno na določanje višine izpostavljenosti komitenta ali pa skupine povezanih oseb do banke z vidika posebnosti podakreditiva in prenosnega akreditiva. Pri izdelavi dela sta v glavnem uporabljena dva pristopa, in sicer: deskriptivni in analitični. V prvih poglavjih bo uporabljen deskriptivni pristop, pri čemer bosta metoda deskripcije in kompilacije igrali glavno vlogo. Ta poglavja so namreč namenjena opisu postopkov, pojavov in dejstev ter navajanju regulative na področju bančnega poslovanja, večkrat bodo povzeta stališča in mnenja drugih avtorjev, ki pa bodo služila predvsem izdelavi novih sklepov v zadnjem poglavju specialističnega dela. Na teh

mestih pa bo uporabljen analitični pristop k raziskovanju, obsegal bo kvalitativno (deduktivno) in kvantitativno (induktivno) metodo dela.

1.4 STRUKTURA DELA

Specialistično delo bo smiselno razdeljeno na tri dele, uvod, jedro ter zaključek. V uvodu bodo predstavljeni predmet, namen in cilj dela, ter metode, ki bodo uporabljene za njegovo izdelavo. Ta del je namenjen predvsem splošni predstavitvi in bralcu omogoča kratek vpogled v vsebino specialističnega dela.

Jedro dela bo sestavljeno iz treh delov.

V prvem, ki bo namenjen pojmu izpostavljenosti banke, bodo najprej predstavljena tveganja, s katerimi se banka sooča pri svojem poslovanju. Poseben poudarek bo na kreditnem tveganju kot najpomembnejšemu in tudi najbolj relevantnemu pri odločanju o odobritvi vsake posamezne naložbe banke. S tega vidika se bo poglavje nadaljevalo s predstavitvijo zakonske regulative na področju bančništva, še posebej pa regulative, ki zadeva kapitalsko ustreznost banke, izpostavljenost banke in pa pojem povezanih oseb. Na tem delu se bodo postavile jasne meje glede določanja izpostavljenosti banke ter vključevanja posamezne naložbe v izpostavljenost komitenta ali pa skupine povezanih oseb.

Drugi del jedra bo namenjen predstavitvi akreditivnega poslovanja. Po opredelitvi pojma akreditiva bodo predstavljeni viri akreditivnega prava s poudarkom na EPO-500, pravilih, ki jih je mednarodni bančni svet sprejel in ki veljajo za presojanje glavnine izdanih dokumentarnih akreditivov. Sledila bo predstavitev poteka akreditiva na podlagi subjektov, ki v akreditivu nastopajo, ter na podlagi posameznih vrst akreditivov. Nekoliko več pozornosti bo namenjene posebni vrsti akreditiva – standby akreditivu, ki po svoji vsebini ne ustreza dokumentarnemu akreditivu, ampak garanciji, plačljivi na prvi poziv. Bistvo akreditivnega posla leži v prezentaciji akreditivno skladnih dokumentov, zato bo del poglavja namenjen tudi samim akreditivnim dokumentom, postopkom njihove predložitve ter honoriranja. Tu se bom posvetila tudi nedavno sprejeti 6. reviziji Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive (v nadaljevanju: EPO-600) in njihova določila primerjala z določili trenutno veljavnih EPO-500.

Splošnemu akreditivnemu prikazu bo sledilo posebno poglavje, kjer bom opredelila pojma podakreditiva ter prenosnega akreditiva, njun potek ter posebnosti, ki jih določa njuna vsebina. Nekoliko se bom zaustavila tudi pri razlagi razlike med pojmom prenos akreditiva in prenos oziroma odstop akreditivnega priliva. Podakreditiv in prenosni akreditiv bom slednjič obravnavala z vidika izpostavljenosti banke. To bo najpomembnejši del specialističnega dela, saj bom v njem združila dotedanja sklepanja in rezultate raziskave, ki bodo podlaga za sprejem ali pa zavrnitev domneve, postavljene v uvodu dela.

Na podlagi sinteze rezultatov bo izdelan zaključek naloge, v katerem bom zaokrožila celotno vsebino dela. Vprašanje, ali se lahko podakreditiv in prenosni akreditiv vključita v izpostavljenost komitenta ali pa skupine povezanih oseb do banke, bo smiselno opredeljeno.

2 POJEM IZPOSTAVLJENOSTI BANKE

Banka na finančnem trgu deluje kot eden izmed finančnih posrednikov med t.i. suficitnimi celicami, to so tisti gospodarski subjekti, katerih dohodek presega njihovo porabo in s tem ustvarjajo finančne presežke ter t.i. deficitnimi celicami, to so tisti gospodarski subjekti, katerih poraba je večja od njihovega prihoda. Deficitne celice zaradi tekočih potreb, ki presegajo njihov dohodek, tako povprašujejo po finančnih presežkih, ki jih ustvarjajo suficitne celice (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 1).

Obstoj suficitnih in deficitnih gospodarskih celic je tako osnova za nastanek finančnih trgov in s tem finančnih posrednikov, med katere sodijo tudi banke kot eden izmed najpomembnejših finančnih posrednikov.

Ravno zaradi vloge, ki jo banke imajo, morajo pri svojem poslovanju sprejeti določena tveganja. Težnja bank seveda je, da tveganja minimizirajo in tako na trgu nastopijo kot stabilen akter, saj si le tako lahko zagotovijo zaupanje suficitnih celic, da bankam prepustijo upravljanje njihovih prihrankov. Glede na to, da je tveganost bančnega poslovanja za obstoj bank izjemnega pomena, mora njihova strategija v večji meri sloneti na odločitvah, ki zadevajo upravljanje s tveganji, o katerem bo govora v nadaljevanju.

2.1 BANČNA TVEGANJA

Pod besedo tveganje lahko razumemo verjetnost, da se določen dogodek v nekem prihodnjem obdobju bo (ne bo) zgodil oziroma, da se bo določen dogodek zgodil v trenutku, ko to nismo pričakovali, kar bi nas lahko privedlo bodisi do dobička, bodisi do izgube (Mrak, 1991, str. 50). Tveganje so torej razmere, v katerih obstaja neka negotovost prihodnjih dogodkov. Elementi, ki sestavljajo tveganje, so:

- nedoseganje načrtovanih ciljev,
- možnost napačnih odločitev,
- možnost izgube premoženja,
- nevarnost, da zastavljeni cilj ne bo dosežen.

Vsi navedeni elementi nas lahko privedejo do izgube, zato je potrebno tveganja, ki so povezana z določenim poslom, temeljito preučiti in se v primerih, ko bi lahko utrpeli izgubo, pred tveganji zavarovati. Drugače povedano mora banka tveganja, katerim je pri svojem poslovanju podvržena, transformirati in jih vgraditi v ceno storitev, ki jih ponuja svojim komitentom. Višje je tveganje, ki ga banka z odobritvijo naložb prevzema, višja bo cena njenih storitev (Pirtovšek, Kristl, 2002, str. 65).

Praviloma se s tveganji srečujejo tako banke, kot podjetja in tudi posamezniki, vendar je potrebno poudariti, da je tveganje z vidika banke veliko bolj pomemben dejavnik pri sprejemanju odločitev, kot je to na primer za posameznika. Banka si namreč ne sme privoščiti velikih izgub, saj bi na ta način varčevalci in vlagatelji izgubili zaupanje v celoten bančni sistem. Ravno zaradi tega so zakonski predpisi glede ustanavljanja bank in njihovega poslovanja toliko strožji od predpisov, ki urejajo poslovanje podjetij. Regulativa, ki ureja bančno poslovanje, še posebej njeno upravljanje s tveganji, bo zaradi njene pomembnosti obravnavana posebej v nadaljevanju dela.

2.1.1 VRSTE BANČNIH TVEGANJ

Pri svojem poslovanju se banke srečujejo z najrazličnejšimi tveganji, ki na različne načine vplivajo na njihovo poslovanje. Avtorji navajajo različne vrste tveganj, vendar se po njihovi vsebini med seboj ne razlikujejo.

Tako Anthony Saunders navaja sedem glavnih tveganj, s katerimi se banka srečuje pri svojem poslovanju (Saunders, 2000, str. 103–114):

- *Kreditno tveganje (»Credit Risk«):*
Je tveganje, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel delno ali v celoti poravnati svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja ob njihovi zapadlosti.
- *Tveganje spremembe obrestne mere (»Interest Rate Risk«):*
Je tveganje, ki izvira iz nepričakovanih gibanj tržnih obrestnih mer na denarnem trgu.
- *Zunajbilančno tveganje (»Off-Balance Sheet Risk«):*
Je tveganje, ki ga banka ima v povezavi z njenimi zunajbilančnimi bančnimi posli, med katere štejemo izdane garancije in pa odprte akreditive. Govorimo o možnosti, da bi bila banka pozvana na plačilo obveznosti, ki izhajajo iz omenjenih zunajbilančnih poslov, ne da bi komitent banki zagotovil kritje.
- *Tehnološko in operativno tveganje (»Technology and Operational Risk«):*
Tehnološko tveganje je tveganje, da investicije v tehnologijo ne bodo pripomogle k znižanju stroškov. Operativno tveganje, ki je sicer povezano s tehnološkim, pa je tveganje za človeške napake ali pa napake v delovanju tehnološkega sistema.
- *Tveganje spremembe deviznega tečaja (»Foreign Exchange Rate Risk«):*
Je tveganje spremembe vrednosti premoženja banke v domači valuti, ki ga preko sprememb vrednosti naložb in obveznosti, izraženih v tujem denarju, povzroči sprememba deviznega tečaja.
- *Deželno tveganje (»Country-Sovereign Risk«):*
Je tveganje, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel delno ali v celoti poravnati svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja ob njihovi zapadlosti, ker ga pri tem ščiti ali pa mu to prepoveduje njegova lastna država in zakonodaja.
- *Likvidnostno tveganje (»Liquidity Risk«):*
Predstavlja možnost, da bodo skupne zahteve po likvidnostnih sredstvih s strani komitentov banke večje, kot je količina likvidnostnih sredstev banke.

Na podlagi klasičnih bančnih poslov, med katere sodijo sprejemanje depozitov in dajanje kreditov, in predstavljajo glavnino bančnega poslovanja, banka prevzema sledeča tveganja (Sušnik, 1998, str. 8):

- kreditno tveganje,
- likvidnostno tveganje,
- obrestno tveganje,
- operativno tveganje.

Baselski odbor za nadzor bank je v dokumentu Temeljna načela za učinkovit bančni nadzor (Baselska temeljna načela) v četrtem poglavju opredelil naslednja tveganja (Baselska načela preudarnega bančnega poslovanja, 1998, str. 18–21):

- kreditno tveganje,
- deželno tveganje in tveganje prenosa,
- tržno tveganje,
- tveganje obrestne mere,
- likvidnostno tveganje,
- operativno tveganje,
- pravno tveganje,
- tveganje poslovnega ugleda.

Zakon o bančništvu (Zakon o bančništvu, 2004) v 73. členu navaja kot tveganja, katerim so banke pri svojem poslovanju izpostavljene, zlasti:

- likvidnostna tveganja,
- kreditna tveganja,
- obrestna, valutna in druga tržna tveganja,
- tveganja zaradi izpostavljenosti do posamezne osebe,
- tveganja, povezana z naložbami v kapitalske deleže in nepremičnine,
- tveganja neizpolnitve nasprotne stranke povezana z državo izvora nasprotne stranke.

Na tem mestu je potrebno poudariti, da se v praksi tveganja prepletajo in so medsebojno povezana. Ne glede na to pa je iz raziskav Banke za mednarodne povezave v Basu razvidno, da imajo nekatera izmed naštetih tveganj večjo vlogo kot druga, in sicer (Krumberger, 2000, str. 73):

- na prvem mestu najdemo kreditno tveganje, saj naj bi kar 50–60 % vseh bančnih problemov izhajalo iz tega naslova,
- kreditnemu tveganju sledi operativno tveganje s 30–40 %,
- na tretjem mestu z 10 % pa najdemo tržna tveganja, ki obsegajo predvsem obrestno in valutno tveganje.

Upravljanje z bančnimi tveganji je danes ne samo smiselno, ampak tudi nujno. V zadnjih dveh desetletjih se je tako pojavila potreba po integralnem sistemu upravljanja s tveganji, ki predstavlja premik od neformalnih procesov pri upravljanju s tveganji v posameznih enotah bank k izgradnji integralnega sistema za upravljanje tveganj (Valenčič, 1997, str. 93–94).

Glede na naslov specialističnega dela, ki se nanaša na izpostavljenost banke, se bom v nadaljevanju omejila le na kreditno tveganje. Le-to je namreč osnova za regulativo, ki se v slovenskem bančnem prostoru uporablja za proučitev pojma izpostavljenosti.

2.2 KREDITNO TVEGANJE

Kreditno tveganje je, kot že rečeno, najpomembnejše tveganje, ki ga banke pri svojem poslovanju nosijo. Gre za možnost, da kreditjemalec svoje obveznosti ob zapadlosti ne bo mogel ali ne bo hotel izpolniti ne delno, ne v celoti. Zakon o bančništvu tako pravi, da je kreditno tveganje tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke (Zakon o bančništvu, 2004).

Če kreditno tveganje primerjamo npr. z obrestnim, lahko ugotovimo, da pri obrestnem tveganju ne pride do izpada prihodka (ta ostane ne glede na to, ali se obrestna mera spremeni

ali ne), pri kreditnem tveganju pa lahko banka zaradi nevrčila kredita utрпи velike izgube. Podobno lahko rečemo, če kreditno tveganje primerjamo z likvidnostnim; likvidnostno tveganje je smiselno proučevati na kratek rok, saj gre pri njem predvsem za nesposobnost poravnavanja kratkoročnih obveznosti, medtem ko se kreditno tveganje banke odraža v nekem daljšem obdobju – vpliva na solventnost bank, kar z drugimi besedami pomeni, da banka ni sposobna niti v daljšem roku poravnati svojih obveznosti in to zanjo pomeni propad. Zato je za banke smiselno, da sprotno preverjajo kreditno sposobnost kreditotjemalcev, da diverzificirajo kredite (kratkoročni – dolgoročni, gospodarstvu – prebivalstvu, itd.) ter da vračilo teh zavarujejo na čim boljši način.

Kreditno tveganje lahko v osnovi razdelimo na dve skupini (Miklič, 1990, str. 5):

- *Splošno kreditno tveganje:*

Med ta štejemo predvsem tveganja, ki so povezana z naložbami v posojila. Kot vemo, so posojila še vedno ena izmed glavnih naložbenih aktivnosti bank. Splošno kreditno tveganje lahko razdelimo na dve skupini: tveganje kratkoročnega kreditiranja in pa tveganje financiranja investicij. V prvo štejemo vsa tveganja kratkoročnega kreditiranja, kjer lahko najdemo dejavnike, ki bankam pri kratkoročnem financiranju povzročajo izgubo, kot so: napačna ocena kreditne sposobnosti kreditotjemalca, zgrešena kreditna politika, okoliščine, v katerih se nahaja dolžnik in pa splošne ekonomske okoliščine. V drugo skupino, skupino tveganja financiranja investicij pa sodijo številni dejavniki, med katerimi se poudarja predvsem rok in vrednost investicijskega projekta ter gospodarska stabilnost države. Jasno je, da bo tveganje večje, čim daljši je rok investicije, čim višja je njena vrednost, čim zahtevnejša je tehnologija, ki se pri investiciji uporablja ter čim nižja je gospodarska stabilnost države.

- *Specifično kreditno tveganje:*

Sem štejemo tveganje vrednostnih papirjev, tveganje zunajbilančnih operacij in deželno tveganje. Sorazmerno z večanjem obsega investicijskega bančništva se povečujejo tudi naložbe banke v vrednostne papirje. Z nakupom dolžniškega vrednostnega papirja banka nase prevzame tveganje, da izdajatelj tega papirja ne bo izpolnil svojih obveznosti iz naslova izplačila obresti in/ali glavnice. Zunajbilančne operacije banke, kot so izdajanje garancij, odpiranje nekritih akreditivov, odobravanje kreditnih linij, prodaja terjatev, upravljanje z izvedenimi finančnimi instrumenti, listinjenje itd. predstavljajo za banko neko potencialno obveznost plačila v prihodnosti. Deželno tveganje je povezano z naložbami banke v tujino; je tveganje izgube zaradi političnih ali ekonomskih kriz tujih držav, s katerimi banka posluje. Banka tako prevzame tveganje, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel delno ali v celoti poravnati svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja ob njihovi zapadlosti, ker ga pri tem ščiti ali pa mu to prepoveduje svoja lastna država in zakonodaja.

Kreditno tveganje lahko ločimo tudi z vidika diverzifikacije naložb (Saunders, 2000, str. 108):

- *Specifično kreditno tveganje (»Firm Specific Credit Risk«):*

To tveganje je povezano z neizpolnitvijo dolžniških obveznosti določenega dolžnika in tveganostjo njegovega poslovanja. Banka se mu lahko izogne ali pa ga vsaj omeji s pomočjo diverzifikacije naložb.

- *Sistematsko kreditno tveganje* (»*Systematic Credit Risk*«): Sistematsko tveganje pa je povezano z neizpolnitvijo dolžniških obveznosti določenega dolžnika, vendar ne zaradi tveganosti njegovega poslovanja, temveč zaradi splošnih gospodarskih razmer, ki so prisotne v določenem okolju. Govorimo lahko o tveganju, povezanem z makropogoji, na katerega banka ne more vplivati s pomočjo diverzifikacije.

Kot že rečeno lahko banka z diverzifikacijo svojih naložb zmanjša kreditno tveganje, kar pomeni, da mora paziti pri koncentraciji svojega kreditnega portfelja na (Majič, 1999, str. 3):

- določenega kreditojemalca (splošno kreditno tveganje),
- določeno področje (deželno tveganje),
- določeno panogo (poslovno tveganje).

Banka mora izdelati točno določena merila odobravanja kreditov, na osnovi katerih bo sprejemala svoje odločitve. Ta merila se nanašajo predvsem na razpršitev kreditov, na njihovo ročnost in višino tveganja. Velikokrat se namreč zgodi, da so banke glede na celoten portfelj kreditov preveč izpostavljene bodisi enemu samemu komitentu, eni panogi, eni regiji ali pa določeni vrsti kreditov. S koncentracijo naložb na enega izmed naštetih dejavnikov se namreč povečuje kreditno tveganje, ki ga banka prevzame z odobritvijo naložbe, kar bankam ne prinese nič pozitivnega, obratno, banko lahko pripelje do hudih izgub. Ravno zaradi navedenih razlogov morajo banke čimbolj diverzificirati kredite glede na kreditojemalca, ročnost kreditov, njihovo vrsto ter višino tveganja, pri čemer morajo upoštevati zakonsko predpisana merila, ki jih bom obravnavala v nadaljevanju dela.

2.2.1 OCENJEVANJE IN MERJENJE KREDITNEGA TVEGANJA

Z merjenjem kreditnega tveganja ocenjujemo verjetnost, da kreditojemalec svojih dolžniških obveznosti ne bo poravnal. Ocena kreditnega tveganja, ki poteka na osnovi pridobljenih informacij s strani kreditojemalca ali pa zunanjih virov, kjer velja še posebej omeniti za to usposobljene bonitetne organizacije, kot so Standard & Poor's, Moody's, Fitch Ratings ipd., je bistvenega pomena pri določanju cene kredita in postavitvi ustreznih limitov zadolževanja komitenta banke (Saunders, 2000, str. 176).

Ocenjevanje kreditnega tveganja sestoji iz dveh delov (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 82–83):

- *kvantitativna analiza*, ki zajema zbiranje podatkov o finančni odgovornosti kreditojemalca in o naravi njegovih finančnih potreb,
- *kvalitativna analiza* je osnovana na finančni analizi predloženih računovodskih izkazov s strani kreditojemalca, njegovih planiranih finančnih rezultatov in denarnih tokov, namenjena pa je predvsem ocenitvi kreditojemalčeve sposobnosti servisiranja dolga. Govorimo o tako imenovani **kreditni sposobnosti**, to je sposobnost kreditojemalca, da ob roku zapadlosti vrne kredit s pripadajočimi obrestmi in stroški.

Banke lahko informacije, potrebne za določitev kreditne sposobnosti komitenta, lahko pridobijo na podlagi dosedanjih izkušenj, če je sodelovanje s posameznim komitentom v preteklosti že bilo prisotno, ali pa na podlagi javno razpoložljivih podatkov o podjetju (računovodski izkazi, javne objave ipd.) (Mramor, 1999, str. 328).

Z namenom zmanjšanja izpostavljenosti kreditnemu tveganju mora banka pri svojem poslovanju določiti omejitve, ki se nanašajo na odobravanje kreditov, pri čemer mora biti še posebej pozorna na: vrste kreditov, vrste komitentov, omejitve za posamezne komitente, omejitve za posamezna geografska področja, omejitve koncentracije na posamezne komitente in področja, omejitve glede ročnosti in obrestne mere kreditov, oblike in kriterije zavarovanja naložb, določitev pooblastil in postopkov pri kreditnem poslovanju (Majič, 1999, str. 4).

Pred odobritvijo posamezne naložbe je potrebno izdelati kreditno analizo. Obseg takšne analize je seveda povezan z višino, vrsto in ročnostjo kredita (naložbe) ter lastnostmi posameznega komitenta. Analiza je vezana na subjektivno oceno analitika in poteka v določenih korakih, njen tehnični del pa sloni na proučevanju finančnih kazalnikov, ki jih analitiki izračunavajo na podlagi pridobljenih finančnih podatkov ter jih nato primerjajo v času ter z ostalimi podjetji v panogi. Kazalnike delimo na (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 87):

- kazalnike likvidnosti,
- kazalnike uspešnosti poslovanja (aktivnosti),
- kazalnike stanja zadolženosti,
- kazalnike dobičkonosnosti.

2.2.2 UPRAVLJANJE KREDITNEGA TVEGANJA V POSLOVNIH BANKAH

Ocenjevalna naloga bank, s tem ko so podrobno analizirale kreditojemalčevo sposobnost odplačati kredit, še zdaleč ni končana. Ko banka kredit odobri in ga kreditojemalec črpa, prevzame nase tveganje nevrčila in ga obdrži vse do končnega odplačila. Do tedaj pa mora to tveganje upravljati.

Ena izmed najpomembnejših dejavnosti banke je danes upravljanje s tveganji (»*Risk Management*«). Banke morajo, če seveda želijo optimalno poslovati in zadovoljivo konkurirati na trgu bančnih storitev, tveganje optimizirati. To ne pomeni zgolj ugotavljati kreditne sposobnosti komitenta, ampak znati z veliko gotovostjo določiti celotno tveganost posla. Ne govorim samo o kreditnem tveganju, ampak o nekem skupku možnosti, ki bi banko lahko privedle do potencialne izgube. Ključnega pomena je tako vgrajevanje tveganosti poslovanja banke v njene produkte.

Ker je področje upravljanja s tveganji za obstoj in delovanje bančnega sistema ključnega pomena, je zakonodajalec predpisal regulativo, ki to področje obravnava.

2.2.3 ZAKONSKA REGULATIVA NA PODROČJU UPRAVLJANJA S TVEGANJI

Osnovna regulativa, ki opredeljuje delovanje bančnega sistema, je v letu 1999 sprejet Zakon o bančništvu. Ta določa pravila, ki veljajo za ustanavljanje, delovanje, nadzor in pa prenehanje poslovanja bank v Sloveniji. Med drugim obravnava tudi področje tveganj, katerim so banke pri svojem poslovanju izpostavljene. Z namenom zagotavljanja varnega sistema bančnega poslovanja in pa s tem povezanega delovanja celotnega gospodarskega sistema, bankam nalaga, da določijo načrt, s katerim ugotavljajo posamezne vrste tveganj, jih merijo in z njimi upravljajo.

Na osnovi navedenega Zakona o bančništvu je Banka Slovenije izdala določene podzakonske akte, ki še podrobneje urejajo področje bančnih tveganj, med katerimi so:

- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic,
- Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic ter
- Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic.

2.2.3.1 Kapitalska ustreznost bank z vidika veljavne regulative Republike Slovenije

Kapitalska ustreznost banke je razmerje med kapitalom banke kot čistim premoženjem in tvegano aktivo ter pomeni pokritost nepričakovanih izgub banke s čistim premoženjem – kapitalom (Remšak, Šuler, 2001, str. 8). Banka lahko z ustrežno višino kapitala zmanjšuje tveganje nesolventnosti, saj je sposobna pokriti morebitne nepričakovane izgube in s tem zaščititi imetnike depozitov pred potencialnimi stroški. Ker so odločitve o višini kapitala v rokah lastnikov in uprave banke, sta za ohranjanje zaupanja v bančni sistem in s tem sistem delovanja celotnega finančnega trga odgovorna država in pa Banka Slovenije, ki sta, z namenom ščitena interesov vseh subjektov finančnega trga, izdali vrsto zakonskih in podzakonskih aktov, ki jih obravnavam v nadaljevanju.

Zakon o bančništvu v svojem V. delu – Obvladovanje tveganj, določa kapitalsko ustreznost bank. Njegov 66. člen pravi, da mora banka vedno razpolagati z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter glede na tveganja, katerim je pri opravljanju teh storitev izpostavljena (Zakon o bančništvu, 2004).

Kapitalsko ustreznost bank podrobno obravnava Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic. Ta obravnava kapital banke, bančne postavke in postavke trgovanja ter kapitalske zahteve glede na: kreditno, valutno in pozicijsko tveganje, tveganje neizpolnitve nasprotnne stranke, tveganje spremembe cen blaga, opcije ter tveganje preseganja velikih izpostavljenosti na podlagi trgovanja in pa količnik kapitalske ustreznosti. Glede na temo specialističnega dela se bom v nadaljevanju omejila zgolj na kapitalske zahteve vezane na kreditno tveganje.

V 8. točki Sklepa o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic je zapisano, da mora kapital banke vedno dosegati najmanj znesek enak vsoti kapitalskih zahtev za kreditno tveganje in druga tveganja (tržna in valutna), izračunanih z uporabo količnika minimalne kapitalske ustreznosti, ter kapitalskih zahtev za prekoračenja stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002).

A) Kapitalske zahteve, izračunane z uporabo količnika minimalne kapitalske ustreznosti (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002):

Količnik kapitalske ustreznosti banke, ki je razmerje med kapitalom banke ter vsoto tveganju prilagojene aktive in drugim tveganjem prilagojenih postavk, mora vedno znašati najmanj 8 % (količnik minimalne ustreznosti kapitala), vendar pa lahko Banka Slovenije posamezni banki določi tudi odstotek, ki je višji od navedenega, vendar ne sme presežati 12 %.

Tveganju prilagojena aktiva je seštevek posameznih bilančnih postavk tehtanih s stopnjo kreditnega tveganja. Za bilančne postavke se šteje neto knjigovodske vrednosti aktivnih

bilančnih postavk in kreditne nadomestitvene vrednosti zunajbilančnih postavk in postavk izvedenih finančnih instrumentov.

Stopnje kreditnega tveganja, namenjene tehtanju aktivnih bilančnih postavk so izražene v odstotkih in gredo od 0 %, kamor sodijo predvsem prvovrstne terjatve do Republike Slovenije in pa Banke Slovenije, pa tja do 100 % za terjatve, ki nimajo kvalitetnega zavarovanja ter naložbe v osnovna sredstva in kapital, ki se ne odšteje od kapitala banke. Podroben opis skupin za tehtanje kreditnega tveganja aktivnih bilančnih postavk je naveden v spodnji Tabeli št. 1.

Tabela št. 1: Skupine za tehtanje kreditnega tveganja aktivnih bilančnih postavk

Stopnja tehtanja	Opis terjatve
0 %	• bankovci in kovanci v domači valuti ter plemenite kovine • terjatve do Banke Slovenije (BS) in terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji BS • terjatve do Republike Slovenije (RS) in terjatve, zavarovane z vrednostnimi papirji, katerih izdajatelj je RS, ter terjatve zavarovane z jamstvi RS • terjatve do centralnih bank in vlad držav cone A (članice EEA in OECD) ter terjatve, zavarovane z nepreklicno in brezpogojno garancijo na prvi poziv ali pa vrednostnimi papirji navedenih izdajateljev • terjatve do centralnih bank in vlad držav cone B, ki so denominirane in financirane v domači valuti posojilojemalca ter terjatve, pokrite z nepreklicno, brezpogojno garancijo na prvi poziv teh izdajateljev, ki so denominirane in financirane v valuti, ki je skupna garantu in posojilojemalcu • terjatve do Evropskih skupnosti in terjatve, zavarovane s poroštvu in vrednostnimi papirji, katerih izdajatelj so Evropske skupnosti • terjatve, zavarovane z bančnimi vlogami ali s potrdili o vlogah ali drugimi podobnimi instrumenti, ki jih je izdala in so v posesti pri banki kreditodajalki • vse postavke v aktivih bilance stanja banke, ki zmanjšujejo kapital (odbitne postavke) in znesek udeležb v kapitalu nefinančnih organizacij v delu, ki je v celoti pokrit s kapitalom
20 %	• terjatve, zavarovane z drugimi jamstvi RS • terjatve do Evropske Investicijske banke ter terjatve, zavarovane z nepreklicno in brezpogojno garancijo ali vrednostnimi papirji te banke • terjatve do multilateralnih razvojnih bank ter terjatve, zavarovane z nepreklicnimi, brezpogojnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh izdajateljev • terjatve do domačih bank ali terjatve, zavarovane z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh bank, razen naložb v kapital in drugih naložb z lastnostjo kapitala • terjatve do prvovrstnih bank držav članic ali prvovrstnih tujih bank in terjatve, zavarovane z jamstvi ali vrednostnimi papirji teh bank, razen naložb v delnice in drugih naložb z lastnostjo kapitala • kratkoročne terjatve do drugih bank in kratkoročne terjatve, zavarovane z jamstvi oziroma bančnimi garancijami ali vrednostnimi papirji teh bank • postavke za denar na poti
100 %	• naložbe v osnovna sredstva in zaloge materiala • naložbe v delnice drugih bank in oseb in druge naložbe z lastnostjo kapitala, ki se ne odštevajo od kapitala banke • dolgoročne terjatve do bank, ki niso domače ali prvovrstne banke • vse druge terjatve in druga bilančna aktiva • terjatve, ki so v celoti in polno zavarovane z zastavo nepremičnin, ki ustrezajo pogojem, določenim v veljavnem sklepu o razvrstitvi terjatev

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002

Zunajbilančne postavke, ki predstavljajo klasične potencialne obveznosti in prevzete finančne obveznosti banke, se preračunajo v kreditno nadomestitveno vrednost z uporabo konverzijskih faktorjev, katerih vrednost sega od 0 % (skupina z zelo nizkim tveganjem)

do 100 % (skupina z visokim tveganjem). Podroben opis konverzijskih faktorjev za klasične zunajbilančne postavke je naveden v spodnji Tabeli št. 2.

Tudi za izvedene finančne instrumente je potrebno najprej izračunati kreditno nadomestitveno vrednost. Pri tem imajo banke na razpolago dve metodi, in sicer metodo originalne zapadlosti in pa metodo tekoče izpostavljenosti. Po izračunu kreditne nadomestitvene vrednosti za navedene posle se le-te pomnožijo s pripadajočimi stopnjami kreditnih tveganj, navedenih v prejšnjem odstavku, in vključijo v izračun tehtanju prilagojene aktive.

Tabela št. 2: Konverzijski faktorji za klasične zunajbilančne postavke in preračun v kreditne nadomestitvene vrednosti

Konverzijski faktor	Opis zunajbilančne postavke
0 %	• brezpogojno preklicne neizkoriščene kreditne obveznosti in ostale neizkoriščene kreditne obveznosti s pogodbeno zapadlostjo do vključno enega leta • drugi posli, za katere obstaja nizko tveganje kot: - preklicni akreditivi in druga preklicna jamstva - izdane oziroma potrjene garancije ali drugi zunajbilančni instrumenti, ki so pokriti z denarnimi vlogami
20 %	• odprti ali potrjeni nepreklicni dokumentarni akreditivi z zapadlostjo do vključno enega leta, za katere obstoji možnost samoporavnave oziroma blago, na katero se akreditiv nanaša, služi kot zastava
50 %	• neizkoriščene kreditne obveznosti s pogodbeno zapadlostjo, daljšo od enega leta, ki niso brezpogojno preklicne • izdana oziroma potrjena jamstva, ki nimajo lastnosti kreditnih substitutov (storitvene garancije), garancije za plačilo carinskega dolga in potencialne obveznosti iz naslova upravljanja vzajemnega pokojninskega sklada ali premoženja pokojninske družbe • odprti ali potrjeni nepreklicni dokumentarni akreditivi, ki jih ni mogoče uvrstiti pod zunajbilančne postavke z nizkim tveganjem • odprti ali potrjeni nepreklicni standby akreditivi, ki nimajo lastnosti kreditnih substitutov
100 %	• izdana oziroma potrjena jamstva, ki imajo lastnosti kreditnih substitutov: - garancije za zavarovanje plačila - avali - indosamenti na menicah - garancije za vračilo avansa - akcepti, ipd. • obveznosti iz nakupa povratnega odkupa, pri katerem kreditno tveganje ostane pri banki • odprti ali potrjeni nepreklicni standby akreditivi, ki imajo lastnosti kreditnih substitutov • prodaja sredstev z regresom • druge postavke potencialnih in prevzetih finančnih obveznosti banke

Vir: Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic, 2002

B) Kapitalske zahteve za prekoračenja stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij (Zakon o bančništvu, 2004):

Kapitalske zahteve za prekoračenja stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij se izračunavajo kot vsota vrednosti naložb banke, ki presegajo naslednje omejitve:

- vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij ne sme presegati 60 % višine kapitala banke,
- vrednost naložb banke iz naslova udeležbe v kapitalu posamezne nefinančne organizacije ne sme presegati 15 % višine kapitala banke.

Če naložbe banke presegajo tako prvo kot tudi drugo omejitev, se pri izračunu kapitalskih zahtev upošteva tista od obeh vrednosti, ki je višja.

Zaradi sprememb finančnih trgov in s tem tudi bančnega poslovanja navedena metodologija proučevanja kapitalske ustreznosti bank ni več dober pokazatelj resnične tveganosti bančnega poslovanja. Sistem tehtanja za izračun tehtane tvegane aktive banke ne omogoča zadostne diferenciacije dolžnikov banke in je zato slab pokazatelj tveganj, ki jih banke prevzemajo pri odobravanju svojih naložb. Dosedanja metodologija spodbuja kapitalsko arbitražo, to je proces, v katerem banka zmanjša svojo regulatorno kapitalsko zahtevo, ne da bi se zmanjšala tveganost njenega poslovanja, in ne priznava številčnih finančnih institucij, namenjenih učinkovitemu obvladovanju tveganj. Poleg tega pa daje premalo teže ostalim, nekreditnim tveganjem, ki so v zadnjem času vse bolj pomembna. Med temi velja še posebej opozoriti na operativno tveganje, ki je po svoji vsebini vezano tudi na vse pomembnejšo informacijsko-tehnološko podporo bančnim dejavnostim (Sušnik, 2000, str. 21).

2.2.3.2 Kapitalska ustreznost bank z vidika novega kapitalskega sporazuma Basel II in Evropska direktiva o kapitalski ustreznosti

Leta 1974 so guvernerji centralnih bank desetih najrazvitejših držav sveta, imenovanih tudi G-10, ustanovili Baselski komite kot združenje bančnih nadzornih oblasti. Njihov namen je predvsem postaviti neka merila oziroma minimalne standarde na področju nadzora bančnega poslovanja. Priporočila, ki jih izdajajo, so namenjena predvsem državam članicam Mednarodne banke za poravnavo, a so za države neobvezujoča. Odločitev o sprejemu priporočil kot del svoje regulative ostaja na strani posamezne države, pri čemer velja poudariti, da se velika večina držav odloča o njihovi inkorporaciji v domačo zakonodajo.

V okviru Baselskega komiteja je tako leta 1988 nastal Baselski kapitalski sporazum (Basel I), s katerim so želeli poenotiti minimalne kapitalske zahteve bank. Do kapitalskega sporazuma so privedle predvsem spremenjene razmere, povezane z razvojem različnih zunajbilančnih aktivnosti bank, s hitro rastjo obsega njihovega poslovanja ter na drugi strani s počasno rastjo njihovega kapitala in dolžniško krizo, ki se je pojavila na finančnem trgu. Glede na razmerje, ki je vladalo med hitro rastočim poslovanjem bank in pa upočasnjeno rastjo kapitala bank zaradi njihove konkurenčnosti, je vrednost kapitala bank postala že zaskrbljujoče nizka. Kot vemo, je namreč kapital banke izjemnega pomena, saj absorbira izgube nastale na osnovi tveganj, ki prizadenejo banko pri njenem poslovanju. Osnovni namen Baselskega kapitalskega sporazuma je bil tako v okrepitvi kapitalske osnove bank, povečanju stabilnosti mednarodnega finančnega sistema in izenačitvi pogojev poslovanja za vse udeležence finančnega trga, osnovan pa je bil predvsem na kreditnem tveganju (The New Basel Capital Accord: an explanatory note, 2001, str. 11).

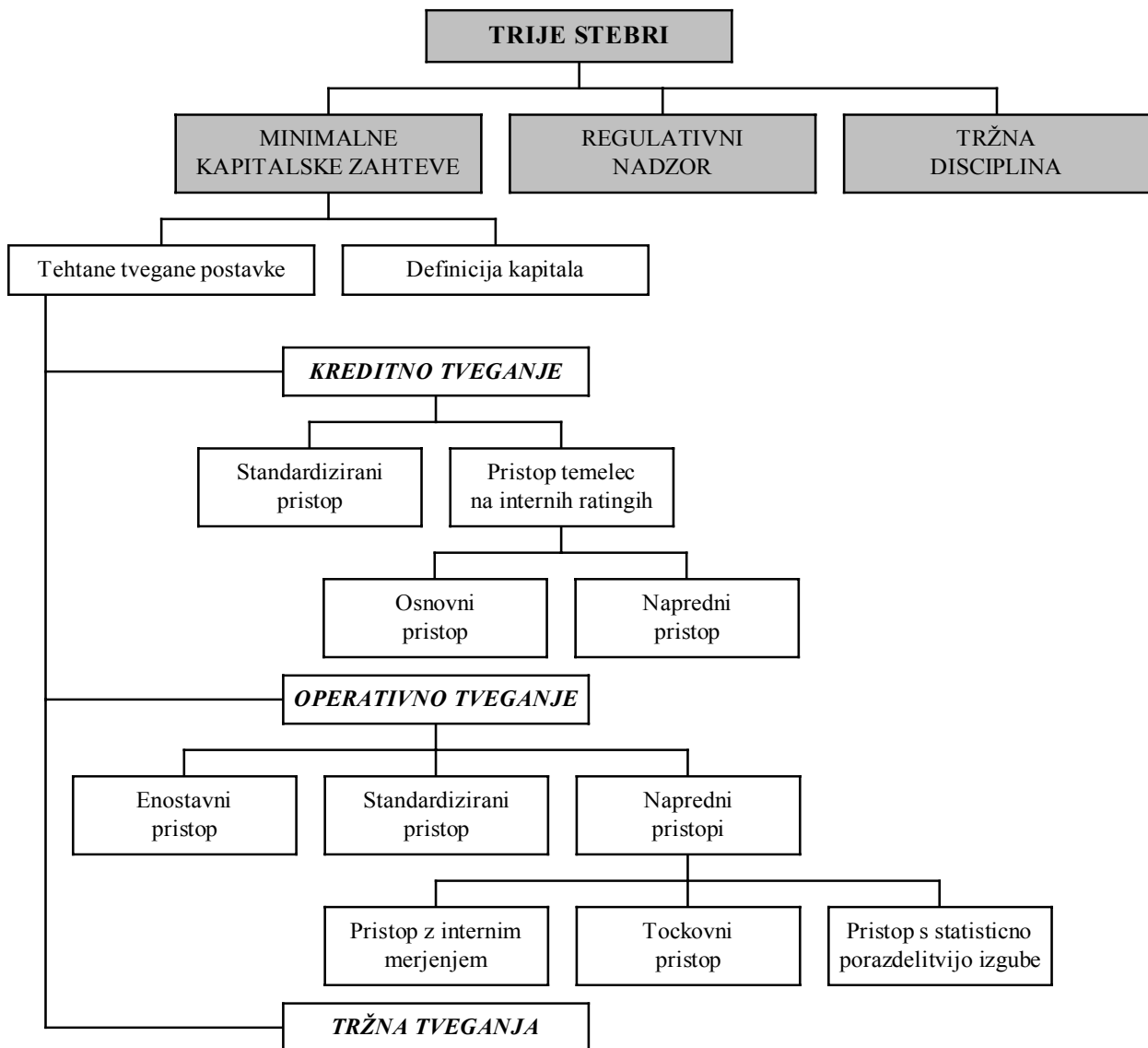
S časom so se pojavile potrebe po dopolnitvah Baselskega kapitalskega sporazuma. Prva se je tako zgodila leta 1996, ko je bilo v sporazum vključeno tudi tržno tveganje, za proučitev katerega so banke lahko uporabile svoje metode. Leta 1999 pa je Baselski komite izdal predlog novega Baselskega kapitalskega sporazuma (Basel II), s katerim naj bi se zamenjale smernice določene s Kapitalskim sporazumom Basel I. Nov kapitalski sporazum je nastal kot posledica velikih sprememb, katerim smo bili priča na finančnem trgu v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja. Zaupanje v finančne institucije, ki je temeljno vodilo kapitalskega sporazuma, se je zmanjšalo, saj te niso bile sposobne obvladovati tveganj, ki so jih prinesle nove oblike poslovanja. Drugi razlog za zamenjavo starega kapitalskega sporazuma z novim, Basel II, pa je v tem, da so se zaradi neverjetnega napredka v tehnološko-informacijskem

sistemu, ki so omogočila globalizacijo finančnega poslovanja, pojavila nova tveganja bančnega poslovanja, označena s skupnim imenom kot operacijsko tveganje (Sušnik, 2002, str. 1). Kot že rečeno, kazalniki kapitalne ustreznosti, ki so imeli v uporabi staro metodologijo, niso več dober pokazatelj resnične tveganosti bank in njihove kapitalne moči.

Kapitalni sporazum – Basel II, ki sledi spremembam na trgu in ohranja temeljno poslanstvo zagotavljanja varnosti in stabilnosti finančnega sistema ter zagotavljanja izenačevanja konkurenčnih pogojev poslovanja bank po vsem svetu, daje poudarek predvsem na učinkovitejšo obravnavo kreditnega tveganja, kapitalnim zahtevam za kreditno tveganje pa dodaja tudi zahteve za operativno tveganje. V osnovi je namenjen mednarodno aktivnim bankam, kar pa ne pomeni, da ni uporaben za vse banke ne glede na njihovo velikost, kompleksnost in strateško usmeritev. Osnovan je kot tristebni sistem.

- *Steber minimalne kapitalne zahteve (»Minimum Capital Requirements«):*
Je prvi in tudi osrednji steber novega kapitalnega sporazuma. Ugotavljanje minimalnih kapitalnih zahtev naj bi bilo zaradi uvedbe spremembe metodologije merjenja občutljivejše za različne stopnje tveganja in bolj prilagojeno razmeram na finančnem trgu. Osnova določanja kapitalne ustreznosti je koeficient kapitalne ustreznosti banke, predstavljen kot razmerje med celotnim kapitalom banke in tehtano tvegano aktivo, znašati pa mora najmanj 8 % od celotnega kapitala banke. Kapital banke je sestavljen iz temeljnega in dodatnega kapitala, zmanjšanega za odbitne postavke, kar predvideva tudi stari kapitalni sporazum. Novost Basla II so metodologije, ki se uporabljajo za izračunavanje kreditnega in operativnega tveganja, medtem ko ostaja metodologija izračunavanja tržnega tveganja nespremenjena (The New Basel Capital Accord: An Explanatory Note, 2001, str. 3).
- *Steber regulativnega nadzora (»Supervisory Review«):*
Predvideva delovanje nadzornega organa, ki ocenjuje, ali so bila tveganja, ki jim je banka izpostavljena pri opravljanju storitev, ustrezno prikazana. Na podlagi ugotovitev lahko nadzorni organ zahteva višjo kapitalno ustreznost od zakonsko določene, še posebej, če bi nepravilno izračunavanje tveganj ogrozilo finančno stabilnost celotnega sistema (Sušnik, 2001, str. 41).
- *Steber tržne discipline (»Market Discipline«):*
Temeljno poslanstvo kapitalnega sporazuma je zagotavljanje varnosti in stabilnosti finančnega sistema, zato je tržna disciplina toliko večjega pomena. Omogoča namreč večjo transparentnost bank v okviru javnih razkritij in objave podatkov o poslovanju bank, kar daje tržnim udeležencem možnost izbire. Navedene informacije bi tako morale privedi do učinkovitega delovanja trga, ob pogoju, da so udeleženci trga motivirani za analiziranje razpoložljivih informacij (Sušnik, 2001a, str. 32).

Slika št. 1: Stebri novega kapitalskega sporazuma Basel II

Vir: Banka Slovenije

Vzporedno z delovanjem Baselskega komiteja na področju Kapitalskega sporazuma je tudi Evropska unija delovala v smeri reguliranja kapitalske ustreznosti bank. Tako je bila 30. 6. 2006 v Uradnem listu Evropske unije objavljena Direktiva 2006/49/ES Evropskega parlamenta in sveta o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij, s katero je bilo regulirano področje kapitalske ustreznosti bank (Uradni list EU, št. L 177/201). Za razliko od kapitalskega sporazuma Basel II, ki ni zakonsko zavezujoč, je navedena regulativa zavezujoča za vse banke držav članic Evropske unije, njena določila pa naj bi se predvidoma začela uporabljati leta 2008. Namen direktive je prenesti priporočila kapitalskega sporazuma Basel II na delovanje celotnega evropskega bančnega sistema, v katerega je seveda vključena tudi Slovenija. V okviru Združenja bank Slovenije tako že od leta 2003 deluje posebna skupina na področju uvajanja novih kapitalskih smernic kapitalskega sporazuma Basel II, ki poleg predstavnikov Banke Slovenije in Združenja bank Slovenije vključuje še predstavnike 14 slovenskih bank.

2.2.3.3 Ocenjevanje izgub kreditnega tveganja

Zakon o bančništvu v svojem 75. členu pravi, da lahko banka oblikuje posebne rezervacije za splošna bančna tveganja, namenjena kritju morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz njenega celotnega poslovanja (Zakon o bančništvu, 2004).

Do nedavnega sta področje oblikovanja rezervacij urejala dva sklepa Banke Slovenije in sicer:

- Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic,
- Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic.

V juliju letošnjega leta pa je stopil v veljavo Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, ki v celoti nadomešča zgoraj navedena. Potreba po novem reguliranju tega področja bančnega poslovanja se je pokazala, ko so v Sloveniji stopila v veljavno določila Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP), prevzeta za uporabo v Evropski uniji. Dosedanja zakonska osnova ni ustrezala načelom MSRP, zato so bile potrebne korenite spremembe.

Tudi po novi ureditvi mora banka svoja finančna sredstva (tvegane aktivne bilančne postavke) in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah razvrstiti v skupine po tveganosti in oceniti višino izgub iz kreditnega tveganja, pri čemer razvrščanje v skupine temelji na oceni sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do banke ob dospelosti in kvaliteti zavarovanja (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005).

Novost, ki jo Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic uvaja, je pojmovanje ocenjevanja izgub:

- o **oslabitvah** govorimo, ko ocenjujemo izgube za finančna sredstva, izračunajo pa se kot razlika med knjigovodsko in nadomestljivo vrednostjo (sedanja vrednost pričakovanih prihodnjih denarnih tokov ob uporabi izvirne efektivne obrestne mere) finančnega sredstva;
- o **rezervacijah** govorimo, ko ocenjujemo izgube za prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, njihova vrednost pa je enaka sedanji vrednosti ocenjenih bodočih plačil.

Banka mora oceniti dolžnikovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti do banke in kvaliteto zavarovanja po vrsti in obsegu pred sklenitvijo vsake pogodbe, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke. Poleg tega mora banka ves čas trajanja pravnega razmerja, ki je temelj nastanka izpostavljenosti, spremljati poslovanje dolžnika in kvaliteto zavarovanja finančnega sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah banke (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005).

Druga novost Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic je ocenjevanje finančnih sredstev in prevzetih zunajbilančnih obveznosti po skupinah ali pa posamično. Sklep daje namreč bankam možnost, da sama oblikuje določene skupine glede na posamezne značilnosti ali njihove kombinacije: vrste finančnih sredstev, panoge, geografske lokacije, vrste zavarovanj, poravnavanje dolgov v preteklih obdobjih in na njihovi podlagi razvršča posamezna finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah. Praviloma se oslabitev izmeri posamično za vsako finančno sredstvo, ki je posamezno pomembno, za ostala finančna sredstva, ki niso posamezno pomembna, pa se lahko banka sama odloči za izmero posamične ali skupinske oslabitve. Isto velja tudi za

prevzete zunajbilančne obveznosti (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005).

Banka mora za potrebe poročanja po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic razporediti finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah v skupine, kot je to opisano v spodnji Tabeli št. 3, medtem ko pri izdelavi računovodskih izkazov v celoti upošteva lastno metodologijo oziroma MSRP. Če obstoji razlika pri uporabi metodologij, mora banka med izkazanimi oslabitvami oziroma rezervacijami po lastni metodologiji ter zneskom ugotovljenih oslabitev oziroma rezervacij, izračunanih na podlagi Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, upoštevati kot odbitno postavko pri izračunu temeljnega kapitala v skladu z veljavnim sklepom o kapitalski ustreznosti (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005).

Tabela št. 3: Prikaz oblikovanja skupin po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic ter pripadajočih odstotkov za izračun odbitne postavke temeljnega kapitala

Skupina	Finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah	% za izračun odbitne postavke kapitala
A	• do Banke Slovenije, Republike Slovenije, Evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank držav cone A, kot je opredeljena v veljavnem Sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic • do dolžnikov, za katere se ne pričakujejo težave s plačevanjem obveznosti in ki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni • ki so zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem	1 %
B	do dolžnikov: • za katere se ocenjuje, da bodo poravnali dospelosti obveznosti, vendar je njihovo finančno stanje trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo • ki plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni	10 %
C	do dolžnikov: • za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za poravnavanje dospelih obveznosti • ki plačujejo obveznosti z zamudo do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni • ki so izrazito podkapitalizirani • ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb • od katerih banka ne prejema tekoče zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s poravnavanjem obveznosti	25 %
D	do dolžnikov: • za katere obstaja velika verjetnost izgube dela finančnega sredstva ali plačila po prevzeti obveznosti • ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 90 dni do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 360 dni • ki so nesolventni • za katere je bil pri sodišču vloženo predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja • ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave • ki so v stečaju	50 %
E	do dolžnikov: • za katere se ocenjuje, da sploh ne bodo poplačane • s sporno pravno podlago • ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 360 dni	100 %
P	• za katere banka pri posamični ocenitvi ugotovi, da je potrebna oslabitev ali oblikovanje rezervacije	

Vir: Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, 2005

Pojem odbitne postavke od temeljnega kapitala se izračunava, kot je razvidno iz Tabele št. 3, le za tista finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere banka uporablja skupinsko metodo izračunavanja slabitev oziroma rezervacij. Če se tako npr. odobren kredit skupinsko oslabi in ga banka razvrsti v skupino B, za katero je banka določila vrednost odstotka oslabitve kot 7,5 %, bo morala banka preračunati odbitno postavko od kapitala kot zmnožek višine odobrenega kredita z razliko med zakonsko določenim odstotkom, ki pripada skupni B to je 10 %, in pa odstotkom, določenim s strani banke, to je 7,5 %. Razlika za izračun odbitne postavke od kapitala je v tem primeru 2,5 %.

Oblikovane oslabitve in rezervacije se upoštevajo pri poslovnem izidu banke, saj zmanjšujejo njeno uspešnost. Znesek oblikovanih oslabitev in rezervacij bremeni poslovni izid banke pred obdavčitvijo. Če pa se terjatve, za katere so bile obračunane oslabitve oziroma rezervacije, poplačajo oziroma zaključijo, potem banka znesek teh oslabitev oziroma rezervacij vključi v poslovni izid kot izredne prihodke (Nikolič, 2001, str. 6).

2.2.3.4 Izpostavljenost banke

Ključnega pomena za razumevanje vsebine specialistične naloge je ravno v pojmu izpostavljenosti banke. Osnovo za njegovo določitev najdemo v Zakonu o bančništvu pod točko 4.3 »Izpostavljenost«, kjer je izpostavljenost do posamezne osebe določena kot je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, naložb v vrednostne papirje te osebe in kapitalskih deležev banke v tej osebi. Pri izračunu izpostavljenosti se za posamezno osebo štejeta tudi dve ali več oseb, ki so med seboj povezane tako, da za banko predstavljajo eno samo tveganje (Zakon o bančništvu, 2004).

Banka Slovenije je z namenom zavarovanja bank pred tveganjem, povezanim s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb izdala poseben sklep – Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic. Izpostavljenost banke do posamezne osebe je v navedenem sklepu prikazana kot vrednost največje možne izgube banke v primeru, da ta oseba v celoti ne poravna svojih obveznosti do banke. V izpostavljenost banke tako štejejo vse aktivne bilančne in klasične zunajbilančne postavke ter posebne postavke izvedenih finančnih instrumentov, ki se nanašajo na posamezno osebo ali skupino povezanih oseb brez odštevanja oblikovanih popravkov ali drugih rezervacij – govorimo o bruto izpostavljenosti (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002).

Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic med drugim določa tudi naslednje pojme (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002):

- *Velika izpostavljenost:*
Velika izpostavljenost banke je izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki dosega ali presega 10 % kapitala banke.
- *Dolžnik – posamezna oseba:*
S pojmom posamezne osebe se šteje oseba, ki je bodisi kreditjemalec, oseba, ki jamči, oseba, ki je izdajatelj vrednostnega papirja, oseba, v kateri ima banka kapitalski delež ali oseba oziroma stranka, s katero je sklenjena pogodba v zvezi z izvedenimi finančnimi instrumenti oziroma vsaka oseba, ki v razmerju do banke nastopa v vlogi dolžnika.

- *Dolžnik – skupina povezanih oseb:*

Za posamezno osebo štejeta tudi dve ali več oseb, ki so med seboj povezane tako, da za banko predstavljajo eno samo tveganje, zato se ta skupina obravnava kot posamezna oseba. Izpostavljenosti, ki se izračunajo do posameznih oseb iz skupine, se seštevajo in štejejo kot ena izpostavljenost; to je izpostavljenost do skupine povezanih oseb.

- *Povezane osebe:*

Kot povezane osebe se štejejo:

- dve ali več fizičnih ali pravnih oseb, ki, če se ne izkaže drugače, predstavljajo eno samo tveganje, ker ena od njih neposredno ali posredno obvladuje drugo ali druge osebe z lastniškim deležem oziroma drugimi pravicami, na podlagi katerih je udeležena pri upravljanju ali v kapitalu druge osebe z najmanj 50 % deležem;
- dve ali več fizičnih ali pravnih oseb, med katerimi sicer ni odnosa v smislu obvladovanja iz prejšnje alineje, za katere pa se lahko šteje, da predstavljajo eno samo tveganje, ker so tako povezane med seboj, da finančne težave ene povzročijo težave druge ali vseh ostalih pri poplačilu dolga.

Pri ugotavljanju skupine povezanih oseb mora banka presojsati zlasti osebe z naslednjimi oblikami povezav:

- osebe, ki imajo skupne imetnike poslovnih deležev, delnic oziroma drugih pravic, na podlagi katerih so udeleženi pri upravljanju ali v kapitalu teh oseb;
- osebe pod enotnim vodstvom (npr. koncernske družbe);
- osebe, ki so medsebojno gospodarsko povezane in odvisne in teh povezav ni mogoče nadomestiti v kratkem času;
- posamezne fizične osebe in njihovi ožji družinski člani;
- fizične osebe in pravne osebe, v katerih so te fizične osebe člani uprave, člani nadzornega sveta ali prokuristi oziroma imajo kako drugače pomemben vpliv pri upravljanju teh pravnih oseb;
- fizične osebe, ki kot zasebniki opravljajo dejavnost (npr. samostojni podjetniki posamezniki) in njihovi ožji družinski člani.

Zakon o bančništvu v poglavju o izpostavljenosti določa še skupino oseb, ki je v posebnem razmerju z banko in za katero veljajo določene omejitve. Med te sodijo (Zakon o bančništvu, 2004):

- član uprave banke,
- član nadzornega sveta banke,
- prokurist banke,
- pravna oseba, ki ni banka in katere član uprave oziroma prokurist je oseba iz 1., 2. oziroma 3. alineje,
- fizična oseba, ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 5 % glasovalnih pravic oziroma najmanj 5 % delež v kapitalu banke,
- pravna oseba, ki ni banka, in ki je posredno ali neposredno imetnik delnic banke, na podlagi katerih ima najmanj 10 % glasovalnih pravic oziroma najmanj 10 % delež v kapitalu banke,
- član uprave, član nadzornega sveta oziroma prokurist pravne osebe iz predhodne alineje tega odstavka,
- ožji družinski člani oseb iz 1. do 3. alineje in iz 5. alineje.

Tudi za navedene osebe v posebnem razmerju z banko veljajo določila, ki se nanašajo na oblikovanje skupine povezanih oseb.

Z namenom zavarovanja bank pred tveganjem povezanim s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posameznih oseb ali pa skupine povezanih oseb Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic nalaga bankam omejitve pri odobravanju naložb (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002):

- *Največja dopustna izpostavljenost:*
 - izpostavljenost banke do posamezne osebe, kamor štejemo tudi skupino povezanih oseb, ne sme presegati 25 % kapitala banke;
 - za sklenitev posameznega pravnega posla, na podlagi katerega bi nastala velika izpostavljenost banke do posamezne osebe, je potrebno soglasje nadzornega sveta banke (Zakon o bančništvu, 2004).
- *Izpostavljenost banke do nekaterih oseb v posebnem razmerju z banko:*
 - za sklenitev pravnega posla, ki je temelj nastanka izpostavljenosti banke do osebe v posebnem razmerju z banko, je potrebno soglasje nadzornega sveta banke;
 - izpostavljenost banke do članov uprave banke ne sme presegati 20 % kapitala banke;
 - izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki jo banka posredno ali neposredno obvladuje, oziroma do osebe, ki jo posredno ali neposredno obvladuje ista oseba kot banko, ne sme presegati 20 % kapitala banke;
 - vsota vseh izpostavljenosti banke do oseb v posebnem razmerju z banko ne sme presegati 200 % kapitala banke, pri čemer se ne upošteva izpostavljenosti, izračunane v prejšnji alineji.
- *Omejitev vsote velikih izpostavljenosti:*

Vsota vseh velikih izpostavljenosti v banki, to je izpostavljenost banke do posamezne osebe, ki dosega ali presega 10 % kapitala banke, ne sme presegati 800 % kapitala banke.

Določene oblike zavarovanja terjatve banke zmanjšujejo njeno izpostavljenost do posamezne osebe oziroma skupine povezanih oseb (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002):

- denarna vloga pri banki, ki izpolnjuje naslednje pogoje:
 - v pogodbi o vlogi mora biti izrecno napisano, da so sredstva nepreklicno dana v zastavo za poravnavo obveznosti do banke,
 - da je banka edini upravičenec do izplačila iz zavarovanja,
 - da je edini pogoj za aktiviranje te oblike zavarovanja neplačilo obveznosti komitenta do banke;
- zastava potrdil o vlogah, ki jih je izdala banka in ki so v posesti pri eni izmed tretjih bank,
- zastava vrednostnih papirjev prvovrstnih izdajateljev:
 - Republike Slovenije,
 - Banke Slovenije,
 - Centralnih bank in vlad držav EEA in nekaterih z njimi primerljivih držav OECD,
 - Evropske skupnosti.

3 AKREDITIV KOT FINANČNO-PLAČILNI INSTRUMENT

Akreditiv (*»Letter of Credit«*) je finančno-plačilni instrument, ki je nastal z namenom ščitenja obojestranskih interesov poslovnih partnerjev predvsem pri poslovanju s tujino, saj predstavlja varen način plačila za dobavljeno blago ali pa opravljeno storitev (Falatov, 1998, str. 1).

Nastanek akreditiva lahko postavimo nekje v 18. stoletje, čeprav pravih podatkov o tem nimamo. Velja omeniti, da ga na jugu Francije zasledimo v začetku 19. stoletja, svoj razvoj pa je akreditiv začel v Angliji, kjer so se določene londonske banke specializirale posebej za akreditivno poslovanje. Če tovrstne posle primerjamo s samim nastankom bank, lahko vidimo, da se je bančništvo v svojem ožjem pomenu razvilo že veliko prej. Med prvo in drugo svetovno vojno je zaradi političnih in ekonomskih razmer, ki so vladale času, postala uporaba in pomembnost akreditiva vse večja. Tako je nastanek akreditiva in njegov kasnejši razvoj tesno povezan z razvojem različnih oblik mednarodne trgovine, kar je razvidno še danes, saj akreditiv velja za enega najpomembnejših plačilnih instrumentov mednarodne trgovine (Gnidovec, 1998, str. 1).

3.1 TVEGANJA V MEDNARODNEM POSLOVANJU

Eden od osnovnih razlogov za obstoj akreditiva je v nezaupanju med poslovnima partnerjema, od katerih vsak želi čimbolj zaščititi svoje interese. Tu seveda ne igra vloge le odnos med partnerjema, njune moralne kvalitete ali pa plačilna sposobnost dolžnika, temveč tudi gospodarska in politična nestabilnost v partnerjevi državi (Gnidovec, 1998, str. 9). Ker akreditivno poslovanje temelji na nezaupanju med poslovnima partnerjema, to posledično pomeni obstoj določenih tveganj, ki jih s sklenitvijo posla partnerja prevzemata. Na tem mestu se je tako smiselno zaustaviti pri tveganjih, ki so prisotna v mednarodnem poslovanju.

Tveganja imajo za posledico delne škode ali pa popolne izgube, ki prizadenejo poslovne partnerje. Poslovno tveganje je tako možnost nastanka nekega bodočega negotovega in časovno nedoločljivega dogodka, ki lahko povzroči izgubo neke stvari oziroma škodo za enega ali oba poslovna partnerja (Vezjak, 1982, str. 273).

Strokovna literatura različno opredeljuje tveganja mednarodnega poslovanja, v grobem pa jih lahko vseeno razdelimo na splošna in posebna tveganja. Med splošna tveganja uvrščamo tveganje izbire poslovne stranke, plačilo in kreditno tveganje, tveganje spremembe cene ipd., za posebna tveganja pa je značilno, da izhajajo iz različnih načinov in oblik mednarodnega poslovanja (Hrastelj, 1995, str. 39).

Poslovna praksa deli tveganja mednarodnega plačilnega prometa na dve veliki skupini, in sicer:

- *Nekomercialna oziroma politična tveganja:*

So tveganja, ki jih poslovna partnerja ne moreta predvideti in s tem preprečiti, zaradi česar jih tudi nerada prevzemata, razen v primerih, ko posel predvideva velike dobičke. Tovrstna tveganja se ne izražajo le v nezmožnosti izterjave terjatve v tuji valuti s strani upnika ali plačila v tujino s strani dolžnika, ampak tudi v onemogočenem razpolaganju z

imetjem upnika in/ali dolžnika, v poškodbah, uničenju in kraji blaga. Vzrok za nastanek nekomercialnih tveganj ni v volji poslovnih partnerjev, temveč v višji sili (Jus, 2003, str. 94).

Nekomercialna tveganja se po svoji vsebini delijo v (Jus, 2003, str. 93):

➤ Politična tveganja v ožjem smislu:

- nacionalizacija, razlastitve, konfiskacije in podobni ukrepi, kjer so razlog za dolžnikovo insolvenco politični ukrepi domače države usmerjeni zoper njegovo imetje;
- vojne, revolucije, oboroženi upori, teroristična dejanja;
- politični ukrepi, ki onemogočajo upravljanje s premoženjem ter posledično vplivajo na izterljivost izvoznikovih terjatev.

➤ Monetarna tveganja kot politična tveganja v širšem smislu:

- Transferna tveganja:
 - moratorij plačil: z aktom zakonodajalca države dolžnika določen odlog plačil brez soglasja upnikov,
 - prepoved – embargo plačil v tujino: ukrep deviznih restrikcij države dolžnika, ki odraža trenutno stanje države,
 - nezmožnost konverzije lokalne valute v valuto, v kateri je izražena terjatev upnika,
 - nezmožnost transfera: ukrep deviznih restrikcij države dolžnika,
- Valutna tveganja:
 - tveganje spreminjanja vrednosti valute, v kateri sta izražena obveznost oziroma terjatev poslovnih partnerjev.

➤ Tveganja naravnih nesreč:

- potresi, poplave, vulkansko delovanje ipd.

• *Komercialna tveganja:*

Predstavljajo tveganje, da dolžnik iz subjektivnih razlogov ne bo hotel izpolniti svojih obveznosti. Pri tem gre lahko za moralna načela ali pa poslovne navade dolžnika, ki posredno vplivajo na njegov ugled in boniteto. Komercialna tveganja lahko nastopijo tudi brez ali proti dolžnikovi volji. Razlog za neizpolnitev obveznosti mora v tem primeru biti pod dolžnikovim nadzorom. Sem lahko štejemo poslovno nesposobnost, neugodne spremembe na trgu, nastop insolvence dolžnika oziroma možnost, da postane izterljivost terjatve delno ali v celoti nemogoča oziroma neuspešna (Jus, 2003, str. 93).

Plačilna nesposobnost lahko vodi do naslednjih postopkov nad premoženjem dolžnika:

- stečajni postopek,
- postopek kontrolirane uprave (v Italiji in Franciji postopek pred stečajem),
- postopek sodne ali izvensodne poravnave,
- postopek, ko je ugotovljena neuspešna izvršba (pravna insolvenca, ko je ugotovljena nezmožnost dolžnika, da odplača svoj dolg),
- postopek, ko je ugotovljena nekoristnost vsakršnih ukrepov proti dolžniku, ker ni izgledov za poplačilo terjatve (Falatov, 1997, str. 7).

Insolventni dolžniki, ki jim grozi stečaj, skušajo v praksi najprej poravnati svoje obveznosti s postopkom poravnave ali pa kontrolirane uprave. Če se to izkaže za neuspešno, kar pomeni, da se oceni dejanska neuspešnost izvršbe ali pravna insolvenca dolžnika, upniki uvedejo stečajni postopek nad premoženjem dolžnika. Terjatve se tedaj poplačajo po načelu privilegiranosti iz naslova stečajne mase (Jus, 2003, str. 96).

3.2 SPLOŠNO O AKREDITIVU

3.2.1 DEFINICIJA AKREDITIVA

Akreditiv je pisna obveza banke v imenu uvoznika – nalagodajalca, da bo plačala izvozniku – upravičencu vrednost dokumentov v okviru določenega roka, pod pogojem, da izvoznik predloži banki dokumente, ki so v skladu z roki in pogoji predpisanimi v akreditivu (Bole-Pirc, 2005, str. 4).

Iz definicije sledi, da se v osnovni posel vključi vsaj ena banka, locirana navadno v državi kupca, kar zagotavlja varnost akreditiva kot plačilnega instrumenta. Banka se z odprtjem akreditiva obveže, da bo prodajalcu na osnovi akreditivno skladnih dokumentov izplačala znesek le-teh v okviru akreditivnega zneska. Pri tem je seveda potrebno poudariti, da je posel akreditiva strogo ločen od osnovnega posla. Banke namreč ne zanimata naročeno blago ali pa storitev, za dobavo oziroma izvedbo katerih je bil akreditiv izdan. Osnovno pravilo akreditivnega poslovanja je, da banke ne poslujejo z blagom, ampak z dokumenti, kar je eno izmed načel akreditivnega poslovanja, ki jih obravnavam v nadaljevanju.

3.2.2 VIRI AKREDITIVNEGA PRAVA

Redko katera država ima v svoji zakonodaji urejeno področje akreditiva. Zanj so namreč značilna specifičnost odnosov med subjekti, vključenimi v posel, in pa izredna uporaba akreditiva v mednarodnem poslovanju. Ravno zaradi tega se je v preteklosti pokazala potreba, da bi področje akreditiva regulirali širše, ne zgolj v okviru zakonodaj posameznih držav. Tako so nastala kot najpomembnejši vir akreditivnega prava Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive (*»Uniform Rules and Practice for Documentary Credits«*), ki so jih leta 1933 prvič zbrali na kongresu Mednarodne trgovinske zbornice na Dunaju. Bančna in poslovna praksa sta si namreč prizadevali kodificirati običaje, ki so veljali na področju akreditivnega poslovanja. Angleške banke ter banke držav članic Commonweltha so enotna pravila sprejele šele leta 1962, po drugi od skupaj šestih revizij.

Trenutno je še v veljavi peta revizija enotnih pravil, ki je bila sprejeta 1993 in objavljena v publikaciji Mednarodne trgovinske zbornice št. 500, zato ta pravila označujemo tudi kot EPO-500. To revizijo so leta 1993 sprejele tudi vse slovenske banke. Ker ta revizija še velja, se bom pri izdelavi dela opirala predvsem na njena določila. Šesta revizija enotnih pravil, ki ji v nadaljevanju zaradi novosti, ki jih prinaša, namenjam posebno točko, je bila sprejeta na kongresu Mednarodne trgovinske zbornice, dne 25. 10. 2006, njena določila pa bodo stopila v veljavo dne 1. 7. 2007 (ICC News: Banking commission approves revised rules on documentary credits). Podobno kot predhodna revizija bo tudi ta nosila ime številke publikacije, v kateri bo objavljena, in sicer EPO-600.

Leta 1995 je Mednarodna trgovinska zbornica prvič sprejela tudi Enotna pravila za medbančne reimburse («*Uniform Rules for Bank-to-Bank Reimbursements under Documentary Credits*») in jih objavila v publikaciji št. 525 – EPR-525, h katerim so v letu 1996 pristopile tudi vse slovenske banke.

V drugi sklop akreditivnega prava štejemo Mednarodna pravila za standby akreditive - MPS/98 («*International Standby Practice*»), ki se uporabljajo od 1. januarja 1999 po zaslugi Inštituta za mednarodno bančno pravo in prakso, Mednarodne trgovinske zbornice ter UNCITRAL-a (United Nations Commission on International Trade Law). Njihov pomen je predvsem v tem, da so se prvič zbrala pravila o standby akreditivih, saj ta oblika akreditiva do sedaj ni bila urejena v nobeni drugi publikaciji (EPO-500 jo le omenjajo).

K zgoraj navedenim virom akreditivnega prava lahko štejemo tudi ostalo veljavno zakonodajo, ki se nanaša na civilno in trgovsko pravo, plačilni promet, obligacijska razmerja, menično pravo, na mednarodne trgovske običaje, pogodbeno voljo strank, ki je izražena v pogojih in načinu plačevanja zneska, dispozitivne predpise gospodarskega prava ter sodno in arbitražno prakso.

3.2.3 NAČELA AKREDITIVNEGA POSLOVANJA

Pri poslovanju z dokumentarnim akreditivom veljajo naslednja načela (Bole Pirc, 2005, str. 6–7):

- *Vse stranke v akreditivnem poslu imajo opravka samo z dokumenti in ne blagom (4. člen EPO-500):*

To načelo je bistvenega pomena za razumevanje akreditivnega posla, saj na njem temelji celoten mehanizem dokumentarnega akreditiva. Akreditivno poslovanje predvideva predložitev takšnih dokumentov, ki predstavljajo blago, in omogočajo tistemu, ki jih poseduje, da z blagom razpolaga. Banka torej preverja le pravilnost dokumentov, ki predstavljajo blago, ne pa blaga samega. Banka je v obvezi za plačilo le na podlagi predloženih dokumentov.

- *Dokumentarni akreditiv je po svoji naravi posel, ki je strogo ločen od osnovnega posla – od kupoprodajnih in drugih pogodb (3. člen EPO-500):*

Banke zavezuje le tekst akreditiva in ne osnovni posel, saj z njim niso v nobeni direktni povezavi.

- *Načelo strogosti bančnega pregleda dokumentov (15. člen EPO-500):*

Banka je dolžna pregledati dokumente s potrebno skrbnostjo. Ti morajo biti po videzu v medsebojni skladnosti in povsem v skladu z akreditivnimi pogoji in roki. Tako banke ne prevzemajo nobene odgovornosti za pristnost, obliko in pravno veljavnost dokumentov.

- *Banke ne prevzemajo nobene odgovornosti za dejanja stranke, ki je dobila navodila, višje sile ali za prenos sporočil (16., 17. in 18. člen EPO-500):*

Banke ne prevzemajo odgovornosti za dejanja, ki niso nastala po njeni krivdi.

- *Upravičenec akreditiva ne more koristiti pogodbenih odnosov med akreditivno banko in nalagodajalcem (3. člen EPO-500).*

3.2.4 ZAŠČITA INTERESOV POSLOVNIH PARTNERJEV

Kot sem že dejala, služi akreditiv na eni strani kot oblika plačila, na drugi strani pa kot neka vrsta zavarovanja, saj poslovnima parterjema omogoča varnejši način poslovanja. Da bi to bolje razumeli, je smiselno pogledati, kakšne so prednosti za udeležence akreditivnega poslovanja:

- *Prednosti izvoznika – upravičenca akreditiva (Gnidovec, 1998, str. 7):*
 - akreditiv upravičencu zagotavlja jamstvo za prodano in izvoženo blago, saj banka z odprtjem akreditiva prevzame obvezo za izplačilo akreditivnega zneska proti predložitvi pravih dokumentov;
 - upravičenec akreditiva, ki ne pozna kupčeve plačilne sposobnosti in ugleda, se izogne tveganju neplačila, saj prejme plačilno zavezo dano s strani banke. To velja le, če je banka, ki je akreditiv odprla in prevzela akreditivno zavezo v imenu kupca, zanesljiva;
 - po predložitvi pravih dokumentov banki, lahko upravičenec dobi plačilo ali pa vsaj potrditev plačila za dobavljeno blago takoj in ne šele tedaj, ko kupec blago prejme in odobri plačilo;
 - potrditev plačila s strani banke daje upravičencu gotovost izplačila akreditivnega zneska tudi v primeru, če bi bil plačilni promet med državama upravičenca in nalagodajalca otežkočen;
 - na osnovi odprtega akreditiva lahko upravičenec svojo banko zaprosi za kredit z namenom izdelave ali pa nabave izvoznega blaga;
 - akreditiv upravičencu omogoča financiranje posla v primerih, ko ne razpolaga niti z blagom niti s sredstvi za nakup blaga. To mu omogočata posebni obliki akreditiva (prenosni akreditiv in pa podakreditiv), o katerih bo govora v nadaljevanju dela;
 - če je akreditiv domiciliran v državi upravičenca, mu to zagotavlja, da je v primeru spora iz naslova akreditiva pristojno domače sodišče.
- *Prednosti uvoznika – nalagodajalca akreditiva (Bole Pirc, 2005, str. 6):*
 - banka, ki se je obvezala za izplačilo akreditivnega zneska, bo le-to storila, šele ko ji bodo predloženi zahtevani dokumenti, ki pa ne morejo biti izdani preden je blago odpremljeno;
 - ko nalagodajalec položi kritje za akreditiv banki z namenom plačila, se izogne tveganju plačila neznanemu kupcu. Banka bo namreč akreditivni znesek izplačala le, če bo upravičenec po akreditivu izpolnil vse akreditivne roke in pogoje;
 - nalagodajalec se zavaruje pred tveganjem, da mu upravičenec ne bo dobavil ustrezne količine in kakovosti naročenega blaga. Med akreditivnimi pogoji je seveda tudi opis blaga – čimbolj je precizen, večja je verjetnost, da bo dobavljeno blago ustrezalo naročenemu. Poleg tega pa lahko nalagodajalec med zahtevanimi dokumenti določi tudi takšne, ki so podpisani ali pa izdani s strani pooblaščenih organov;
 - če je akreditiv domiciliran v državi nalagodajalca, mu to zagotavlja, da je v primeru spora iz naslova akreditiva pristojno domače sodišče.

3.3 SUBJEKTI AKREDITIVNEGA POSLA

V akreditivnem poslu nastopajo najmanj trije subjekti (Del Busto, 1999, str. 24):

- **nalogodajalec akreditiva** (*»Applicant«*), ki v osnovnem poslu predstavlja kupca, dolžnika, uvoznika in svoji poslovni banki predloži zahtevek za izdajo akreditiva v korist upravičenca,
- **upravičenec po akreditivu** (*»Beneficiary«*), ki v osnovnem poslu predstavlja prodajalca, upnika, izvoznika in je, po izvršeni odpremi blaga kupcu in predložitvi pravih akreditivnih dokumentov banki, upravičen do plačila,
- **akreditivna banka** (*»Issuing Bank«*), ki po nalogu kupca odpre akreditiv v korist prodajalca blaga. Običajno je akreditivna banka poslovna banka nalogodajalca in ima sedež v državi nalogodajalca.

Med vsemi tremi subjekti akreditivnega posla obstajajo določena pravna razmerja, iz katerih so razvidne tako obveznosti, kot pravice vsakega izmed njih (Falatov, 1998, 21–23 str.):

1. Razmerje med upnikom in dolžnikom:

Temu razmerju pravimo tudi valutno razmerje, saj temelji na osnovnem poslu, ki predvideva nakup blaga ali pa opravilo določenih storitev. Dolžnost upnika je dobaviti blago ali pa opraviti dogovorjeno storitev, njegova pravica pa je zahtevati plačilo in obratno, dolžnik mora upniku svoj dolg poravnati, vendar od njega zahtevati, da mu pravočasno dobavi zahtevano blago ali pa dokonča določeno storitev. Ko se stranki dogovorita za plačilo z akreditivom, je dolžnik dolžan pravočasno izdati banki nalog za odprtje akreditiva, katerega vrsta je določena v finančni klavzuli, vključeni v sklenjeno pogodbo osnovnega posla. Akreditiv velja za odprtega, ko akreditivna banka ali pa po njenem pooblastilu avizirna banka obvesti upravičenca, da je v njegovo korist odprt akreditiv.

2. Razmerje med nalogodajalcem in akreditivno banko:

Drugo pravno razmerje, ki ga imenujemo tudi kritno razmerje, obstaja med nalogodajalcem in akreditivno banko. Med njima se medsebojne obveznosti in pravice vzpostavijo s podpisom pogodbe o odprtju akreditiva, v kateri pogodbeni stranki dogovorita bistvene elemente akreditivnega posla. Prva pomembna pogodbeni sestavina zadeva odprtje samega akreditiva, torej kdaj in na kakšen način bo akreditivna banka odprla akreditiv v korist upravičenca. Banka z odprtjem akreditiva prevzame samostojno, od osnovnega posla ločeno obvezo plačila pod določenimi pogoji, zato mora pred odprtjem akreditiva preveriti plačilno sposobnost nalogodajalca in na podlagi te opredeliti pogodbeno določilo za plačilo akreditivnega kritja. Tu mislimo predvsem kdaj in na kakšen način bo nalogodajalec banki zagotovil kritje za plačilo dokumentov, ali bo to z denarnim depozitom pred samim odprtjem akreditiva ali pa na pogodbeno določen rok ali bo to z odobritvijo kredita ali pa kako drugače. Iz tega razloga pravimo razmerju med nalogodajalcem in akreditivno banko tudi kritno razmerje.

Zaradi namena specialističnega dela bom kritno razmerje kot obliko zagotavljanja akreditivnega kritja podrobno obravnavala v posebnem poglavju o izračunu izpostavljenosti, saj izračun izpostavljenosti sloni na vrsti danega zavarovanja.

3. *Razmerje med akreditivno banko in upravičencem akreditiva:*

To razmerje nastane v trenutku, ko upravičenec akreditiva dobi sporočilo o odprtju akreditiva v njegovo korist. Kot že rečeno, prevzema banka z odprtjem akreditiva samostojen odnos, iz katerega izhaja njena obveznost plačila v primeru prezentacije akreditivno skladnih dokumentov v rokih, kot je to določeno v akreditivu. Poudariti pa je potrebno, da obveza banke velja le do skrajnega datuma veljavnosti akreditiva. Če upravičenec tako v okviru roka veljavnosti akreditiva ne predloži akreditivno skladnih dokumentov, akreditivna obveza banke za plačilo ugasne. V nasprotju z akreditivno banko upravičenec akreditiva nima obveznosti iz naslova akreditiva. Akreditiv mu daje le pravico, da ga koristi na podlagi predložitve zahtevanih dokumentov.

Poleg akreditivne banke lahko v akreditivnem poslu nastopajo tudi druge banke, navadno locirane v državi upravičenca oziroma izven države nalagodajalca, pri čemer ima vsaka svojo nalogo. Njihove medsebojne pravice in obveznosti določajo konkretna navodila akreditivne banke, navedena v samem akreditivu. Tako poznamo (Bole Pirc, 2005, str. 4–5):

- **Obvestilno – avizirno banko** (*»Advising Bank«*):

Navadno je to banka upravičenca akreditiva ali pa je vsaj locirana v njegovi državi. Njena vloga je le v posredovanju akreditivnih obvestil upravičencu po navodilih in pooblastilu akreditivne banke. Avizirna banka ni v pravnem razmerju z nobenim izmed subjektov akreditiva z izjemo akreditivne banke, zato ne prevzema nikakršne obveznosti za izplačilo dokumentov. Njena dolžnost, če jo seveda sprejme, je le v tem, da upravičenca obvešča o navodilih akreditivne banke, zato avizirni banki pravimo tudi *banka pošta*.

- **Potrdilna banka** (*»Confirming Bank«*):

Njena glavna značilnost je, da poleg akreditivne banke prevzema obvezo plačila dokumentov. Na podlagi zahteve ali pooblastila akreditivne banke se potrdilna banka odloči, ali bo akreditiv potrdila (konfirmirala) ali ne. V primeru, da sprejme zahtevo akreditivne banke in akreditiv potrdi, stopi v pravno razmerje do upravičenca akreditiva, kateremu z lastno polno odgovornostjo jamči, da bo, v primeru da ji upravičenec akreditiva predloži akreditivno skladne dokumente, le-te tudi plačala. Lahko rečemo, da potrdilna banka s tem, ko akreditiv konfirmira, prevzame nase samostojno obvezo plačila in poleg akreditivne banke jamči za izplačilo prezentiranih dokumentov. Navadno se to zahteva, ko je nalagodajalec oziroma akreditivna banka locirana v državi, kjer so nekomercialna tveganja prisotna v veliki meri, ali pa tedaj, ko upravičenec akreditiva zaradi različnih razlogov nima zaupanja v akreditivno banko.

- **Izplačilna – nominirna banka** (*»Nominated Bank«*):

Dolžnost izplačilne banke v akreditivnem poslu je, da po nalogu akreditivne banke izplača vrednost dokumentov. V finančni klavzuli osnovnega posla se namreč določi, pri kateri banki in v katerem kraju so dokumenti izplačljivi (domicil akreditiva). Običajno velja, da je izplačilna banka kontokorentni korespondent akreditivne banke v državi upravičenca. Akreditivna banka pooblasti izplačilno za pregled in honoriranje dokumentov, vendar pa se pogostokrat zgodi, da izplačilna banka dokumente izplača šele, ko ji akreditivna banka zagotovi kritje.

- **Reimbursna banka** (»Reimbursing Bank«):

Je vedno kontokorentni korespondent akreditivne banke in deluje kot njen agent. Akreditivna banka pooblasti reimbursno, da brezpogojno izvrši zahteve za plačilo določenih bank. Poudariti je potrebno, da reimbursna banka ni neposreden subjekt akreditivnega posla. V praksi to poteka tako, da v primeru, ko potrdilna ali izplačila banka izplačata znesek dokumentov, jim mora akreditivna banka za to zagotoviti kritje, kar lahko stori sama ali pa preko druge – reimbursne banke.

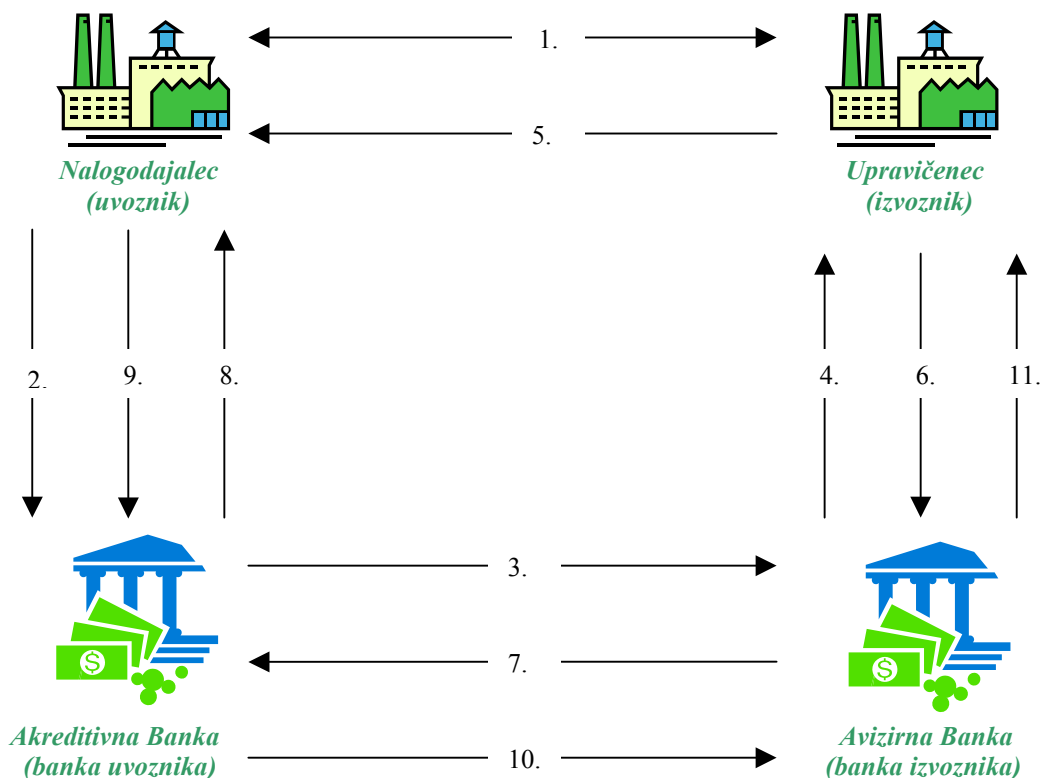
V praksi se le redko zgodi, da se pri enem akreditivnem poslu srečamo s toliko bankami. Navadno različne vloge sprejme ena sama – avizirna banka.

Omenila bi še to, da imajo banke, ki v akreditivnem poslu sodelujejo, pravico sprejeti ali pa zavrniti zahtevo akreditivne banke, vendar pa ji morajo to sporočiti v razumnem roku. Za vso medbančno korespondenco pri poslu akreditiva velja kot razumni rok sedmih dni. Končno pa so vse banke v akreditivnem poslu vezane na odločitve akreditivne banke, tudi kar se izplačila dokumentov tiče. Akreditivna banka je vedno zadnja, ki odloča, ali bo dokumente honorirala ali ne.

3.4 POTEK AKREDITIVA

Sedaj, ko sem opisala vse funkcije, ki jih imajo posamezni subjekti v akreditivu, je smiselno opisati potek samega akreditiva. Da bi tega bolj razumeli, sem skušala na čim bolj enostaven način prikazati posamezne faze akreditiva od njegovega odprtja do končnega plačila akreditivnega zneska s strani akreditivne banke v spodnji Sliki št. 2.

Slika 2: Potek akreditiva

Vir: Lastna slika, 2006

Legenda:

1. Sklenitev kupoprodajne pogodbe med poslovnima partnerjema.
2. Nalog za odprtje akreditiva.
3. Obvestilo akreditivne banke o odprtju akreditiva.
4. Obvestilo uvozniku o odprtju akreditiva s strani akreditivne banke.
5. Odprema blaga.
6. Predstavitev potrebne dokumentacije avizirni banki.
7. Predstavitev dokumentacije akreditivni banki.
8. Plačilo akreditivnega zneska s strani uvoznika.
9. Predstavitev dokumentov uvozniku.
10. Plačilo zneska s strani akreditivne banke.
11. Prenos akreditivnega zneska na račun izvoznika.

Iz zgornje slike je razviden osnovni potek akreditiva; poslovna partnerja – dolžnik in upnik skleneta dogovor in se pri tem odločita za način plačila z akreditivom. V pogodbo osnovnega posla (npr. kupoprodajna pogodba) se tako vključi finančna klavzula, v kateri bosta upnik in dolžnik dogovorila vse bistvene elemente za odprtje akreditiva, med katere sodijo datum odprtja, vrsta akreditiva, banke, ki nastopajo v akreditivu itd.. Pri tem pa moramo vedeti, da je akreditiv ločen od osnovnega posla in predstavlja samostojno obvezo akreditivnih subjektov, pa čeprav temelji na osnovnem poslu.

3.4.1 FAZA ODPRTJA AKREDITIVA

Ko je osnovni posel sklenjen, stopi dolžnik kot nalogodajalec akreditiva do svoje banke in ji izda nalog za odprtje akreditiva, v katerem morajo biti točno definirani vsi bistveni elementi, ki zadevajo odprtje akreditiva (Bole Pirc, 2005, str. 10–12):

- točna navedba tako nalogodajalca kot upravičenca akreditiva (njun naziv in sedež);
- ime avizirne banke;
- označba vrste, količine in kakovosti blaga;
- znesek in valuta akreditiva, pri čemer je potrebno opozoriti na tako imenovano cirka klavzulo, ki se lahko nanaša na znesek akreditiva, količino blaga ali pa ceno po enoti blaga in dovoljuje odstopanje od navedenih elementov za največ 10 % navzgor ali pa navzdol;
- način plačila akreditiva: na vpogled, z odloženim plačilom, z akceptom menice ali pa z negociacijo dokumentov;
- kraj za predložitev dokumentov;
- navedba zahtevanih dokumentov, na podlagi katerih se bo izvršilo plačilo;
- navedba akreditivnih rokov:
 - rok veljavnosti akreditiva, to je rok, v katerem se mora opraviti dobava blaga in prezentacija dokumentov, pri čemer je potrebno poudariti, da ta bistveni element akreditiva, kar pomeni, da je v primeru, ko datum ni določen, akreditiv ničten,
 - rok za predložitev dokumentov (če ni drugače določeno, se ta šteje 21 dni od odpreme blaga),
 - rok odpreme blaga,
 - rok dospelja plačila;

- navedba transporta:
 - delne dobave: dovoljene/prepovedane;
 - pretovarjanje: dovoljeno/prepovedano;
- navedba ene izmed vrst akreditiva, ki jih obravnavam v nadaljevanju.

Po prejemu pravilno izpolnjenega naloga za odprtje akreditiva in po sklenitvi pogodbe o odprtju akreditiva banka izdela obvestilo o odprtju akreditiva in ga s pomočjo svojega telekomunikacijskega sistema (običajno je to medbančni SWIFT sistem) prenese po navodilih nalogodajalca na:

- avizirno banko, ki upravičenca akreditiva le obvesti o prejemu akreditiva odprtega v njegovo korist ali pa
- potrdilno banko z zahtevo akreditivne banke po njegovi konfirmaciji. Če se potrdilna banka odloči za konfirmacijo akreditiva, je postopek obvestila upravičenca enak kot v prejšnji točki.

3.4.1.1 Vrste akreditivov

V poslovni praksi poznamo dve veliki skupini akreditivov: v prvo sodi t.i. dokumentarni akreditiv, o katerem je bilo govora do sedaj, in predstavlja temeljno idejo akreditiva kot plačilnega instrumenta, v drugo skupino pa uvrščamo t.i. standby akreditive, ki sicer nimajo funkcije plačilnega instrumenta kot takega, ampak predstavljajo eno izmed oblik zavarovanja plačila – po vsebini so najbolj podobni garancijam, plačljivim na prvi poziv. Prve urejajo zaenkrat še Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive (EPO-500), druge pa Mednarodna pravila za standby akreditive (MPS/98).

3.4.1.1.1 Dokumentarni akreditivi

Med dokumentarne akreditive štejemo:

- ***Preklicni in nepreklicni akreditiv*** (*»Revocable/Irrevocable Letter of Credit«*):

Preklicnost akreditiva pomeni, da lahko akreditivna banka po dogovoru z nalogodajalcem svojo obveznost do upnika spremeni ali prekliče kadarkoli, ne da bi o tem predhodno obvestila upnika, razen v primeru, ko so bili dokumenti že predloženi. Tovrstni akreditiv nima določene veljavnosti, šteje pa se, da v roku šestih mesecev zapade. Tako lahko rečemo, da akreditivna banka ni zavezana k plačilu, njena dolžnost je le, da posreduje dokumente in obvešča o akreditivnih pogojih. Primerov preklicnega akreditiva je v praksi zelo malo, veliko bolj pogosti so nepreklicni akreditivi, kjer se akreditivna banka nepreklicno obveže, da bo akreditivne dokumente honorirala, seveda če bodo ti v skladu z akreditivnimi pogoji in predloženi do zahtevanega roka določeni banki. Smisel nepreklicnega akreditiva je tako v tem, da akreditivna banka ne more spremeniti akreditiva ali pa odstopiti od svoje obveznosti brez privolitve potrdilne banke in upravičenca. Nepreklicna obveza banke tako stoji v plačilu dokumentov, ki je lahko na vpogled, z odloženim plačilom, z akceptiranjem menice, ki jo banka ob zapadlosti plača, ali pa z negociacijo predloženih dokumentov. Če pa v akreditivu ni navedeno, ali gre za preklicni ali nepreklicni akreditiv, moramo upoštevati eno izmed pravnih domnev, ki se nanaša na akreditiv in pravi, da je v takšnem primeru akreditiv nepreklicen (Falatov, 1998, str. 25–26).

- **Potrjen in nepotrjen akreditiv** (*»Confirmed/Non-Confirmed Letter of Credit«*):

O nepotrjenem akreditivu govorimo tedaj, ko je plačilni zavezanec samo akreditivna banka, medtem ko je posebnost potrjenega akreditiva, ki sem jo sicer že omenila pri opisu funkcije potrdilne banke, da poleg akreditivne banke za plačilo po akreditivu jamči kot solidarni dolžnik tudi potrdilna banka. Akreditivna banka pooblasti potrdilno za konfirmacijo akreditiva in s tem tudi za izplačilo zneska akreditiva, pod pogojem, da bodo dokumenti predloženi potrdilni banki. V tem primeru se upravičencu za izplačilo obvezujeta dve banki: potrdilna in akreditivna. S potrditvijo akreditiva konfirmirna banka prevzame nase naslednja tveganja (Gnidovec, 1998, str. 20):

- tveganje neizpolnitve obveze plačila s strani akreditivne banke zaradi nesolventnosti, nestrinjanja s plačilom ipd.;
- tvegaje netransferja sredstev zaradi izjemne situacije v državi uvoznika (nekomercialna tveganja);
- tveganje prenehanja veljavnosti obveze akreditivne banke zaradi odstopanja dokumentov od akreditivnih pogojev, ki jih je potrdilna banka spregledala.

Zaradi tveganj, ki jih potrdilna banka sprejema s konfirmacijo akreditiva, bo ravno tako, kot akreditivna banka preverja plačilno sposobnost nalogodajalca, tudi potrdilna banka preverila boniteto akreditivne banke (Gnidovec, 1998, str. 20).

- **Akreditivi glede na vrsto plačila:**

- *Akreditiv na vpogled* (*»Letter of Credit at Sight«*):

Akreditiv, plačljiv na vpogled, je odprt z določbo, da je plačljiv takoj proti predložitvi menice, če se ta zahteva, in akreditivno skladnih dokumentov. Banka mora imeti za pregled dokumentov seveda določen rok, v katerem lahko določi skladnost dokumentov z akreditivnimi pogoji. Ta rok se smatra kot razumni rok, kar v akreditivnem poslovanju pomeni sedem dni (Davis, 1993, str. 54–55).

Pri takšnih akreditivih akreditivna banka že v akreditivnih pogojih določi, kdaj naj bi se plačilo izvršilo (npr. tri delovne dneve od potrditve prejema dokumentov in njihove skladnosti z akreditivnimi pogoji).

- *Akreditiv z odloženim plačilom* (*»Deferred Payment Letter of Credit«*):

Pri akreditivu z odloženim plačilom banka potrjuje, da bo na določen dan v prihodnosti izplačala znesek dokumentov, seveda le, če so ti predloženi v roku in skladno z akreditivnimi pogoji. Problem, ki se lahko pojavi pri akreditivu z odloženim plačilom je, da nalogodajalec akreditiva v času, ki preteče od prejema dokumentov do njihovega izplačila, dobi naročeno blago in lahko preveri njegovo kakovost. Na tak način lahko zaradi špekulativnih razlogov v sodnem postopku zahteva, da akreditivna banka ne izplača vrednosti predloženih dokumentov. Na tem mestu velja ponovno poudariti, da je posel akreditiva strogo ločen od osnovnega posla, zato naj bi se upravičenec na sodno oblast za take primere obrnil le, ko obstaja sum kaznivega dejanja (Falatov, 1998, str. 28).

- *Akceptni akreditiv* (*»Letter of Credit against Acceptance«*):

Za akceptni akreditiv je značilno, da se med dokumenti, ki jih mora upravičenec predložiti banki, nahaja tudi menica, izdana z določenim datumom plačila in trasirana na akceptno banko (akreditivna ali potrdilna banka). Rok dospelosti te menice se

ujema z rokom plačila, navedenem v akreditivu, ki je lahko na vpogled ali z odloženim plačilom, odvisno od dogovora med strankama. Ko akreditivna ali pa potrdilna banka prejme dokumente in ugotovi njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji, akceptira menico, kar predstavlja njeno trdno zavezo, da bo menični znesek izplačala. Poudariti je potrebno, da daje menica, akceptirana s strani banke in plačljiva na določen rok, upravičencu idealne možnosti za refinanciranje posla (Gnidovec, 1998, str. 25).

Ob tem velja omeniti, da lahko menico akceptira katera koli banka navedena v akreditivu, vendar pa, če le-ta ob dospelosti menice ne plača, mora to storiti akreditivna banka (Falatov, 1998, str. 29).

➤ *Negocirni akreditiv (»Negotiable Letter of Credit«):*

Glavna značilnost negocirnega (negociacijskega) akreditiva je, da banka, ko ji upravičenec predloži dokumente ali pa menico trasirano nanjo, te dokumente ali menico odkupi brez regresne pravice in je na ta način obvezana za plačilo. Lahko rečemo, da s predložitvijo dokumentov in ugotovitvijo njihove skladnosti z akreditivnimi pogoji, to še ne pomeni, da je banka te dokumente tudi negocirala. Če vzamemo primer trasirane menice, je razlika med akceptnim akreditivom in negocirnim (negociacijskim) akreditivom v tem, da pri akceptnem akreditivu banka akceptira menico, pri negocirnem akreditivu pa je menica trasirana na banko – banka je glavni menični dolžnik – trasant. Negociacija tako pomeni odkup dokumentov brez regresne pravice (Falatov, 1997, str. 56).

• *Akreditiv z rdečo klavzulo (»Red Clause Letter of Credit«):*

Pri akreditivu z rdečo klavzulo lahko govorimo tudi o avansnem akreditivu. Akreditivna banka odpre akreditiv z rdečo klavzulo, kar daje izplačilni banki pooblastilo, da izplača del akreditivnega zneska še pred predložitvijo dokumentov na podlagi pisne izjave upravičenca, da bo dokumente predstavil pravočasno. Velikokrat pa se ob predložitvi pisne izjave upnika zahteva tudi kakšna druga oblika zavarovanja (npr. garancija za vračilo avansa). Akreditiv nosi takšno ime zato, ker je bila sprva klavzula za izplačilo avansa napisana z rdečimi črkami. Ta akreditiv danes redko srečamo, v uporabi je predvsem v avstralski trgovini z volno, kjer se pri prodaji volne zahteva takojšnja plačila (Davis, 1993, str. 75).

• *Obnovljivi akreditiv (»Revolving Letter of Credit«):*

O obnovljivem akreditivu govorimo tedaj, ko ostane znesek akreditiva v določenem časovnem obdobju nespremenjen; ob vsakem črpanju akreditiva se znesek akreditiva vrne na prvotno višino. Takšni akreditivi so obnovljivi na dva načina:

- v določenem časovnem obdobju se črpa akreditiv do določenega zneska, pri čemer se število črpanj navadno ne določi;
- določen znesek se lahko črpa po nekem periodičnem časovnem zaporedju (enkrat na teden, mesec ipd.).

Za drugi način črpanja akreditiva je pomembno, ali so ta črpanja kumulativna ali nekomulativna. Komulativnost pomeni, da če se eno periodično črpanje izpusti, se lahko znesek tega črpanja prišteje k znesku v naslednji periodi (Davis, 1993, str. 66). Takšne akreditive je smiselno odpirati, ko gre za sukcesivne dobave blaga ali pa opravljanje storitev v določenem obdobju.

Med dokumentarne akreditivne štejejo še dve vrsti akreditivov, in sicer *prenosni akreditiv* in pa *podakreditiv*, ki pa ju bom zaradi vsebine specialističnega dela obravnavala v nadaljevanju v posebnem poglavju. Na tej točki bi omenila le, da gre za posebni vrsti akreditiva, pri katerih upravičenec po akreditivu predstavlja najprej prodajalca in nato kupca. Sam ni dejanski dobavitelj, v bistvu predstavlja vmesni člen med glavnim dobaviteljem in glavnim kupcem.

3.4.1.1.2 Standby akreditiv

Vse do sedaj našteje vrste akreditivov lahko pod skupnim imenom imenujemo dokumentarni akreditiv, ki je, kot sem že dejala, plačilni instrument. Standby akreditiv pa ne sodi med instrumente plačila. Pri tem gre namreč le za obveznost banke, da bo določen znesek naveden v akreditivu izplačila, če nalagodajalec ne bo izpolnil določene pogodbene obveznosti do upravičenca.

Standby akreditiv (*»Standby Letter of Credit«*) se je razvil v ameriški bančni praksi, saj je bilo tamkajšnjim bankam prepovedano izdajanje garancij, plačljivih na prvi poziv, češ da se z zavarovanji plačil ukvarjajo zavarovalnice (Falatov, 1999, str. 40). Ker pa so se pri poslovanju s tujino ameriška podjetja srečevala z zahtevami po izdaji garancij, je bančna praksa uvedla novo obliko akreditiva, ki popolnoma ustreza evropskemu tipu garancije, plačljive na prvi poziv. Tako se pri standby akreditivu navadno ne zahteva predložitve komercialnih dokumentov kot pri klasičnem akreditivu, ampak le pisno zahtevo upravičenca za plačilo ter njegovo izjavo, da nalagodajalec ni izpolnil določene obveznosti iz osnovnega posla (Falatov, 1996, str. 37).

Podobno kot pri dokumentarnem akreditivu tudi v standby akreditivu nastopajo najmanj trije subjekti, in sicer: nalagodajalec, upravičenec in akreditivna banka. Glede na zahteve standby akreditiva pa se v posel lahko vključijo tudi druge banke: avizirna, potrdilna in izplačilna banka. Njihovo vlogo sem že opisala pri dokumentarnem akreditivu in se, kar se tiče standby akreditiva, bistveno ne spreminja. Podobnost standby akreditiva z dokumentarnim akreditivom je tudi v načinu in roku honoriranja dokumentov. Standby akreditiv tako pozna akreditivne, plačljive na vpogled, z odloženim plačilom, z akceptom menice in z negociacijo (Falatov, 1999, str. 40–41).

Kot sem že dejala, standby akreditiv po svoji vsebini ustreza garanciji, plačljivi na prvi poziv, zato se pri standby akreditivu pojavljajo drugačne vrste akreditivov. Med te štejejo (Falatov, 1999b, str. 41–42):

- **Standby za resnost ponudbe** (*»Bid Bond/Tender Bond Standby«*):

Zahteva se pri preložitvi ponudbe, dane s strani ponudnika in popolnoma nadomešča garancijo za resnost ponudbe. Ta instrument se navadno zahteva že v samem razpisu in daje razpisniku možnost, da se v primeru, ko je ponudnik izbran za izvedbo natečajnih del ali pa dobavo natečajne opreme, vendar pa odstopi od dane ponudbe, ne priskrbi standby akreditiva za dobro izvedbo del ali pa celo odbije sklenitev pogodbe, razpisnik lahko poplača za stroške, ki jih je imel z razpisom in izborom najboljšega ponudnika iz naslova unovčenja standby akreditiva. Znesek izdanega standby akreditiva ali pa garancije za resnost ponudbe se navadno giblje okrog 5 % ponudbene vrednosti. Navadno ponudbeno dokumentacijo spremljajo še izjava banke v obliki pisma o nameri, s katerim banka izrazi

njeno pripravljenosti izdaje standby akreditiva za dobro izvedbo del in pa standby akreditiva za vračilo avansa, v primeru da bo ponudnik izbran za izvedbo razpisanih del.

- **Standby za dobro izvedbo del** (»Performance Standby«):

Ko je bil ponudnik izbran za najboljšega ponudnika, mora iz naslova tenderske dokumentacije, dane ponudbe ali pa posebnega dogovora priskrbeti standby akreditiv za dobro izvedbo del ali pa temu odgovarjajočo garancijo na prvi poziv v korist razpisnika. Ta instrument krije morebitno razpisnikovo izgubo v primeru, ko ponudnik oziroma izbrani izvajalec del/dobavitelj opreme ne opravi svoje obveznosti delno ali v celoti ali pa je ne opravi do določenega roka. Višina izdanega standby akreditiva ali pa garancije za dobro izvedbo del je navadno 10 % pogodbene vrednosti.

- **Standby za vračilo avansa** (»Advance Payment Standby«):

Izdan je v korist plačnika avansa in mu daje možnost, da na varen in hiter način unovči akreditiv v primeru, ko nasprotna stran ne izpolni pogodbenih obveznosti. Velikokrat tudi ta spremlja pogodben odnos med ponudnikom in razpisnikom, njegova višina pa je navadno enaka znesku plačanega avansa.

- **Standby za odpravo napak** (»Warranty Standby«):

Njegova izdaja je vezana na pogodben odnos med izvajalcem del in razpisnikom, saj daje slednjemu možnost, da akreditiv unovči, če se v garancijskem času pojavijo morebitne napake. Navadno se standby za odpravo napak izdaja v višini do največ 5 % pogodbene vrednosti.

- **Standby za zadržane zneske** (»Retention Standby«):

Podobno kot standby za odpravo napak tudi standby za zadržane zneske služi za odpravo morebitnih napak, ki se pojavljajo v garancijski dobi. Razpisnik del navadno zadrži del kupnine vse do izteka garancijskega roka z namenom, da bo pokrili morebitno škodo, nastalo zaradi odprave napak. V namen zagotovila izplačila zadržanega zneska po izteku garancijske dobe izda banka standby akreditiv za zadržane zneske v korist izvajalca del.

- **Standby za vračilo kredita** (»Financial Standby«):

Eden izmed možnih načinov zavarovanja terjatev banke iz naslova odobrenega kredita je izdaja standby akreditiva za vračilo kredita v njeno korist. Takšen instrument zavarovanja lahko banka kreditodajalka upošteva kot prvovrstno zavarovanje, saj ji daje izjemo varno in hitro možnost poplačila morebitnih zapadlih terjatev do kreditorejmalca.

- **Plačilni standby** (»Direct Pay Standby«):

Je neke vrste plačilna garancija, plačljiva na prvi poziv, saj običajno zavaruje plačilno obveznost komitenta do svojega dobavitelja. Plačilni standby je tako namenjen zavarovanju plačila, poudariti pa je potrebno, da ni nujno vezan na neizpolnitev plačilne obveznosti.

- **Indirektni standby** (»Counter Standby«):

Uporablja se podobno kot indirektna garancija, v vseh primerih, ko zakonodaja v državi upravičenca ne dovoljuje izdajanja direktnih standby akreditivov. V praksi to deluje tako, da banka nalogodajalca zaprosi banko upravičenca, da na podlagi izdanega standby akreditiva, odprtega v korist banke upravičenca, ta izda nov standby akreditiv v korist upravičenca.

- **Komercialni Standby** (»Commercial Standby«):

V popolnosti nadomešča dokumentarni akreditiv, saj zahteva predložitev takšnih dokumentov, ki so običajni za dokumentarne akreditive.

Do nedavnega pojem standby akreditiva ni bil urejen, za njegovo presojanje so se sicer v mejah aplikativnosti uporabljala načela EPO-500, od leta 1999 pa so v veljavo stopila Mednarodna pravila za standby akreditive - MPS/98, ki so na tem področju prinesla nekaj novosti. V nadaljevanju navajam predvsem tiste, ki razlikujejo standby akreditiv po MPS/98 od dokumentarnega akreditiva po EPO-500 (Falatov, 1999, str. 38–40; Falatov, 1999a, 40–42):

- MPS/98 so dispozitivne narave, kar pomeni, da jih uporabljamo le, če so se stranke v osnovnem poslu izrecno dogovorile zanje. MPS/98 namreč določajo uporabo inkorporacijske klavzule, s katero se določi presojanje akreditiva po teh pravilih, kar je v nasprotju z EPO-500, kjer velja pravna domneva, da če se akreditiv odpre preko SWIFT sistema, se akreditiv presoja po EPO-500;
- MPS/98 določa, da je standby akreditiv nepreklicna, samostojna, dokumentarna in zavezujoča obveznost izdajatelja, ki ni nujno banka, vendar pa je odprtje akreditiva tipičen bančni posel, zato je izdajatelj največkrat akreditivna banka (MPS/98, 1998, pravilo 1.06). Obveznost banke je:
 - nepreklicna – MPS/98 v primerjavi z EPO-500, ne poznajo preklicnega standby akreditiva;
 - samostojna – obveznosti akreditivne banke niso vezane na osnovni posel;
 - dokumentarna – predvideva obstoj določenih dokumentov, ki jih banka glede na njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji honorira;
- Subjekti, ki v standby akreditivu nastopajo, so enaki kot pri klasičnem, dokumentarnem akreditivu: nalagodajalec, upravičenec ter akreditivna banka, med katerimi veljajo enaka pravna razmerja, kot sem jih opisala pri dokumentarnem akreditivu. Tudi v posel standby akreditiva se ponavadi vključijo še druge banke, ki ravnajo po navodilih akreditivne banke. Te so lahko:
 - Avizirna banka – obvesti upravičenca akreditiva, da je v njegovo korist odprt akreditiv, pri čemer mora preveriti navidezno avtentičnost akreditiva (MPS/98, 1998, pravilo 2.05/a);
 - Potrdilna banka – skupaj z akreditivno odgovarja za honoriranje akreditivno skladnih dokumentov;
 - Nominirna (pooblaščenca) banka – MPS/98 določajo, da je v akreditivu lahko navedena banka, ki je pooblaščenca za aviziranje in potrditev akreditiva, prevzem, pregled in honoriranje dokumentov, vendar pa ne nosi nobene odgovornosti vse do tedaj, dokler je izrecno ne sprejme (MPS/98, 1998, pravilo 2.04);
- Posebnost MPS/98 je tudi t.i. avtomatični amandma, ki predvideva takojšnje spremembe akreditivnega zneska, rokov ali katerih koli drugih pogojev brez soglasja upravičenca po akreditivu. Če pa se ta klavzula v akreditivu ne uporabi, se nobenega izmed akreditivnih pogojev ne sme spremeniti brez soglasja upravičenca (MPS/98, 1998, pravilo 2.06);
- Glede na način honoriranja dokumentov ločimo standby akreditive podobno kot dokumentarne na akreditive, plačljive na vpogled, z odloženim plačilom, akceptne akreditive in negociacijske akreditive (MPS/98, 1998, pravilo 2.01);

- Glavni dokument, ki se v standby akreditivu zahteva za predložitev, je zahtevek za plačilo, ki mora biti naslovljen na akreditivno ali nominirno banko, vsebovati pa mora datum izdaje in zahtevani znesek, lahko ima tudi obliko menice. Posebnost, ki jo MPS/98 določajo je, da akreditivni banki ni potrebno obvestiti nalagodajalca o prejeti zahtevi za plačilo (MPS/98, 1998, pravilo 3.10);
- MPS/98 ne predvidevajo strogega pregleda dokumentov, še posebej zavarovalnih in transportnih, kot je to določeno v EPO-500. To pomeni, da bo banka ugotavljala le skladnost pravočasno dobljenih dokumentov z akreditivnimi pogoji in ne tudi skladnosti med dokumenti samimi (MPS/98, 1998, pravilo 4.20);
- Odločitev o nehonoriranju dokumentov mora biti podana predlagatelju dokumentov najkasneje v roku treh delovnih dni (in ne sedmih, kot to predvidevajo EPO-500) po prejemu dokumentov, vsebovati pa mora vse razloge za nehonoriranje le-teh. Akreditivna banka lahko v tem primeru stopi v stik za nalagodajalcem in ga pozove, naj spregleda neskladnosti dokumentov;
- Standby akreditiv se lahko prenaša na več upravičencev, in sicer iz enega na drugega, iz drugega na tretjega itd. (vertikalno), MPS/98 pa prepovedujejo prenos akreditiva na več upravičencev hkrati (horizontalno), kar je v popolnem nasprotju z EPO-500 (MPS/98, 1998, pravilo 6.02.b.i in 6.02.b.ii).

3.4.1.2 Akreditivni dokumenti

Osnovno načelo bančnega poslovanja z dokumentarnimi akreditivi je, da banka ne pregleduje blaga, ampak dokumente, zato mora biti ob odprtju akreditiva točno določeno, kakšni dokumenti se za izplačilo, akceptiranje ali negociranje banke zahtevajo. Prezentacija dokumentov je pri akreditivnem poslovanju tako bistvenega pomena. Banke se na njihovi osnovi odločajo za plačilo, upravičenec z njimi dokazuje odpremo zahtevanega blaga, nalagodajalec pa na njihovi osnovi blago prevzame. Navedba dokumentov kot enega izmed akreditivnih pogojev mora tako ustrezati in zavarovati interese obeh poslovnih partnerjev.

V veliki večini primerov se kot akreditivne dokumente zahteva predvsem tri vrste dokumentov, in sicer: prevozne dokumente, trgovsko fakturo in zavarovalne dokumente. Vse navedene vrste dokumentov so urejene v EPO-500. Pogosto pa se dogaja, da se glede na vrsto blaga, zahteve nalagodajalca in vrsto akreditiva med zahtevanimi dokumenti navede še nekatere druge oblike dokumentov, kot so: menica, certifikat o poreklu, pakirne listine, izvožno-uvozne listine, razna kakovostna in količinska potrdila, skladiščni dokumenti itd.

3.4.1.2.1 Prevozni dokumenti

Med prevozne dokumente štejemo (Selan Voglar Margita et al., 1–182 str.):

- *Pomorski/oceanski ladijski tovorni list* (*»Bill of Lading«*):
Je najpomembnejši prevozni dokument, ki ga srečamo pri pomorskem prometu. V poslovni praksi imenovan tudi konosament ali konosman je vrednostni papir, ki ima v sebi inkorporirano lastninsko pravico na blagu in ker se prenaša po pravilih meničnega prava, je primeren kot oblika zavarovanja najetega kredita ali pa predčasnega odkupa blaga (blago je še na ladji, vendar pa ga lastnik lahko s pomočjo indosamenta konosmana proda, še preden ladja pripluje v namembno luko). Po EPO-500 mora pomorski konosament

vsebovati (EPO-500, 1994, čl. 23): ime ladjarja, njegov podpis in žig oziroma podpis kapitana ladje ali njenih agentov, ime ladje in navedbo, da je bilo blago vkrcano na ladjo, datum vkrcanja, luki, ki sta navedeni v akreditivu kot luka vkrcanja in luka izkrcanja ter določila, ki se nanašajo na pogoje prevoza. Dodati je potrebno tudi, da je akreditivno skluden le tisti pomorski list, ki je banki predložen v vseh izdanih originalnih izvodih. Navadno je zahteva v akreditivu takšna, da mora biti prevozni dokument predstavljen kot čist – ta klavzula določa, da sta blago ali njegova embalaža nepoškodovana. Kar se tiče pretovarjanja blaga velja poudariti, da bodo banke vseeno sprejele tovorni list, iz katerega je razvidno, da je bilo blago pretovarjeno, četudi je to v akreditivnih pogojih prepovedano, pod pogojem, da ta pomorski list pokriva celotno pot prevoza blaga.

- *Neunovčljiv pomorski tovorni list (»Non-Negotiable Bill of Lading«):*

Izdaja se ponavadi le v primerih, ko je pot ladje od odpreme luke do namembne luke zelo kratka, kar bi pomenilo, da je za običajno izdajo pomorskega lista premalo časa. Zanj je značilno, da ne nosi lastninske pravice na blagu, zato se tudi ne prenaša kot navaden konosament.

- *Čarterski ladijski tovorni list (»Charter Bill of Lading«):*

Pri tem je pomembno, da se ne izdaja na podlagi klasične prevozne pogodbe, ampak gre za pogodbo o najemu ladje ali pa njenega dela za določen čas. Zanj je značilno, da je nekoliko spremenjen glede na klasičen konosament, in sicer (EPO-500, 1994, čl. 25):

- podpiše ga lahko kapitan ladje, lastnik ladje ali pa njuna imenovana agenta, tako da označba ladjarja ni potrebna;
- vsebovati mora označbo, da je bil izdan na podlagi pogodbe o najemu ladje ali njenega dela.

- *Multimodalni prevozni dokument (»Multimodal Bill of Lading«):*

O multimodalnem prevoznem dokumentu govorimo tedaj, ko prevoznik izstavi en sam dokument, pa čeprav se blago prevaža najmanj na dva različna načina (npr. cestni in pomorski). V 26. členu EPO-500 je tako določeno, da se mora multimodalni prevozni dokument nanašati na najmanj dve vrsti prevoza, imeti mora označbo prevoznika ali multimodalnega operaterja ter njuna podpisa oziroma podpisa njenih pooblaščenih zastopnikov. Če je v akreditivu določeno, da se tovor ne sme pretovarjati, bodo banke vseeno sprejele multimodalni prevozni dokument, pod pogojem, da ta pokriva celotno pot prevoza blaga.

- *Zračni tovorni list (»Airway Bill«):*

Ta listina se izdaja v zračnem prometu in kot prevozni dokument ga EPO-500 obravnava z naslednjimi zahtevami (EPO-500, 1994, čl. 27):

- vsebovati mora ime in podpis prevoznika oziroma njegovega agenta;
- označen mora biti datum izdaje oziroma datum odpreme;
- imeti mora oznako, da je blago sprejeto ter da gre za originalen dokument;
- navedeno mora biti odpremno in namembno letališče.

Podobno kot pri pretovarjanju blaga za multimodalni transportni dokument, bo banka sprejela zračni tovorni list, ki pokriva celoten prevoz, pa čeprav je v akreditivu navedeno, da se blago ne sme pretovarjati.

- *Cestni, železniški in rečni prevozni dokumenti:*

Tudi za tovrstne dokumente so v EPO-500 določene zahteve glede vsebine dokumentov in jih lahko enačimo s tistimi navedenimi v zračnem tovornem listu, torej (EPO-500, 1994,

čl. 28): vsebovati morajo ime prevoznika in njegov podpis oziroma podpis njegovega agenta, označbo, da je bilo blago prevzeto za prevoz, datum izstavitve ter kraj odpreme in namembni kraj blaga. Tudi tu velja isto pravilo za pretovarjanja blaga kot pri multimodalnem in zračnem prevoznem dokumentu – banke bodo dokument sprejele, če pokriva celoten prevoz.

- *Poštno in kurirsko potrdilo:*

Tudi ti dve vrsti dokumentov sta urejeni v EPO-500. Prvo izda poštni urad, drugo pa kurirske službe (npr. DHL). Pri obeh velja, da se datum izdaje potrdila istoveti z datumom odpreme blaga.

- *Prevozni dokumenti, ki jih izdajajo špediterji:*

Poznamo dve vrsti dokumentov:

- potrdilo o prevzemu blaga,
- potrdilo o prevzemu blaga za prevoz.

Banka bo te dokumente honorirala le v primeru, ko špediter nastopa kot prevoznik ali multimodalni operater oziroma njun imenovani zastopnik.

3.4.1.2.2 Zavarovalni dokumenti

V osnovni pogodbi se kupec in prodajalec odločita, ali in kako bosta tovor zavarovala. Če se dogovorita, da bo blago zavaroval kupec, se zavarovalni dokument kot tak v akreditivu ne bo zahteval, če pa je za zavarovanje določen prodajalec, se bo med akreditivnimi dokumenti zahtevalo zavarovalni dokument, ki je lahko:

- zavarovalna polica (*»Insurance Policy«*) ali pa
- certifikat (potrdilo) o zavarovanju (*»Insurance Certificate«*).

V prvem primeru so podrobnosti zavarovanja navedene v klavzulah, ki so napisane v obliki aneksov in priložene formularju police, v drugem primeru pa mora certifikat vsebovati vse podatke o blagu, prevozu in prevozniku ter navedbo kdo in kje plača škodo. Sicer pa EPO-500 za zavarovalne dokumente določa nekatere pogoje, ki se nanašajo na vsebino dokumentov, naštela bom le nekaj pomembnejših (EPO-500, 1994, čl. 34–36):

- dokumente izda zavarovalna družba, zavarovatelj ali njun pooblaščen agent;
- podpisani morajo biti s strani izdajatelja;
- če je dokument izdan v več izvornikih, mora banka dobiti vse izvode;
- zavarovalna polica lahko nadomesti potrdilo o zavarovanju, obratno pa ne;
- zavarovalno kritje mora začeti valjati najkasneje na dan začetka prevoza;
- zavarovalni dokument se mora glasiti na isto valuto kot akreditiv;
- zavarovalno kritje se računa kot 110 % vrednost CIP ali CIF vrednosti blaga, oziroma če ta ni določena, kot 110 % od vrednosti akreditiva ali fakture (upoštevamo višji znesek);
- dokument mora biti izdan s klavzulo o prenosljivosti.

3.4.1.2.3 Trgovska faktura

Faktura (*»Commercial Invoice«*) je dokument, ki vsebuje vse podatke o blagu (opis, teža, vrednost, znesek, pariteta, valuta itd.). Izda jo upravičenec akreditiva na svojem obrazcu, naslovljena pa je na nalogodajalca. Njen pomen je predvsem v tem, da mora navedba blaga na fakturi točno ustrezati opisu blaga, ki je naveden v akreditivu, saj pri ostalih dokumentih to ni

potrebno (zadostuje le splošen opis blaga). Tudi valuta, cena in pariteta ne smejo odstopati od tistih navedenih v akreditivu. Posebnost, ki jo EPO-500 uvajajo, je, da se na fakturi ne zahteva podpis izdajatelja (EPO-500, 1994, čl. 37/a).

3.4.2 FAZA ČRPANJA AKREDITIVA

Dolžnost upravičenca akreditiva je, da ob prejetju obvestila o odprtju akreditiva pazljivo pregleda vse akreditivne pogoje in nemudoma zahteva morebitne popravke akreditiva, v primeru, da se z akreditivnimi pogoji ne strinja.

V vsakem akreditivu je določeno, do kdaj in pri kateri banki morajo biti dokumenti predloženi (lahko je to akreditivna banka ali pa druga pooblaščenca banka). Če bi tako upravičenec po akreditivu dokumente predložil na kakšno drugo banko, nosi tveganje nepravočasne prezentacije dokumentov. Če ni drugače določeno, znaša rok za predložitev dokumentov 21 dni od datuma izdaje prevoznega dokumenta, če pa se tega ne zahteva, velja, da je rok za predložitev dokumentov enak roku veljavnosti akreditiva (Falatov, 1998, str. 79).

V EPO-500 je določeno, da mora banka dokumente ocenjevati po mednarodnih bančnih standardih in z razumno skrbnostjo, kar pomeni, da mora biti pri svojem delu dosledna, pravična in poštena. Glavni nalogi banke pri pregledu dokumentov sta, da pregleda zunanost dokumentov in ugotovi njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji, ter skladnost med dokumenti samimi. Banka tako ni dolžna preverjati oblike, pravnega učinka, ponarejenosti, izvirnosti ter točnosti dokumentov, količine, teže, kakovosti, stanja in obstoja blaga. Prav tako banka ne nosi odgovornosti za dokumente, ki jih upravičenec predloži, čeprav v akreditivu niso zahtevani. Tedaj mu bo banka te dokumente vrnila ali pa posredovala naprej brez odgovornosti. Čas, ki ga ima vsaka banka na razpolago, da ugotovi skladnost dokumentov, je 7 dni od datuma njihovega prejema, kar velja tako v razmerju med upravičencem in banko, kot tudi v razmerju med ostalimi bankami akreditivnega posla (EPO-500, 1994, čl. 13/b).

Na tem mestu bi dodala samo še nekaj določil EPO-500, ki se nanašajo na splošne značilnosti dokumentov in ki jih morajo banke upoštevati pri njihovem pregledu:

- novi načini izdelave dokumentov bankam otežujejo ugotovitev, ali je dokument originalen ali ne, zato mora vsebovati označbo o originalnosti dokumenta ter podpis izdajatelja (lahko je to lastoročen podpis, z žigom, s faksimilom itd.), seveda če se v akreditivu to zahteva. Obratno tako za kopije velja, da imajo oznako kopije oziroma da nimajo oznake originala in niso podpisane (EPO-500, 1994, čl. 20/b,c);
- če se v akreditivu zahteva predložitev več izvodov, banki zadostuje en original, ostalo pa so lahko kopije (EPO-500, 1994, čl. 20/c);
- če se v akreditivu zahteva, da je kakšen od dokumentov overovljen, potrjen, ipd., bo za banko zadostovalo, da bo na njem žig in podpis ali kakšna druga označba, ki po videzu ustreza akreditivnim pogojem (EPO-500, 1994, čl. 20/d);
- med akreditivnimi dokumenti se včasih zahteva poleg trgovskih faktur, prevoznih in zavarovalnih dokumentov, tudi druge vrste dokumentov. Če ni drugače navedeno, kdo jih izda, jih bo banka sprejela takšne, kakršne so, le da se skladajo z ostalimi predloženimi dokumenti (EPO-500, 1994, čl. 21);

- razen če ni v akreditivu drugače navedeno, bodo banke sprejele tudi tiste dokumente, ki so datirani pred datumom odprtja akreditiva (EPO-50, 1994, čl. 22);
- vsi dokumenti morajo biti predloženi banki v roku veljavnosti akreditiva, saj jih v obratnem primeru banka ni dolžna niti sprejeti niti honorirati (EPO-500, 1994, čl. 42).

3.4.2.1 Predložitev akreditivno skladnih dokumentov

Ko upravičenec pripravi vso potrebno dokumentacijo, jo glede na akreditivne pogoje pošlje na določeno banko. Ta je lahko akreditivna banka ali pa katera koli druga banka, ki jo je akreditivna banka pooblastila za honoriranje dokumentov in se je s tem izrecno strinjala – potrdilna ali pa izplačilna banka. Vsaka izmed njih bo dokumente pregledala, ocenila njihovo medsebojno skladnost ter skladnost z akreditivnimi pogoji in v primeru skladnosti te dokumente honorirala (s plačilom na vpogled, z odloženim plačilom, z akceptom menice, z negociacijo). V primeru, da so bili dokumenti poslani na eno izmed pooblaščenih bank, bo ta dokumente poslala akreditivni banki ter od nje ali reimbursne zahtevala povračilo izplačanega zneska. Ko bo slednjič akreditivna banka pregledala dokumente in ugotovila njihovo skladnost, bo izplačilni ali potrdilni banki, odvisno od tega, katera je dokumente honorirala, izplačala znesek dokumentov. To lahko stori sama ali pa s pomočjo reimbursne banke, ki po nalogu in na podlagi kritja s strani akreditivne banke prenese znesek na račun banke, ki je dokumente honorirala.

3.4.2.2 Ravnanje banke v primeru neskladnosti dokumentov

Če katerakoli banka, ki je v akreditivni posel vključena, ugotovi neskladnost dokumentov, mora v roku sedmih dni do njihovega prejema to takoj sporočiti tisti strani, ki ji je dokumente predložila. Takšnemu ravnanju pravimo, da daje banka dokumente na rezervo. V sporočilu o zavrnitvi dokumentov morajo biti točno navedena vsa odstopanja od akreditivnih pogojev, na podlagi katerih se dokumente zavrača ali pa daje na razpolago predlagatelju dokumentov, ter navedba, da se dokumenti bodisi vračajo ali pa dajejo na razpolago banki, ki je dokumente poslala. V EPO-500 je določeno, da lahko bodisi potrdilna kot akreditivna banka zahtevata vrnitev reimbursiranega zneska z obrestmi vred s strani izplačilne banke, če po predložitvi dokumentov ugotovita njihovo neskladnost z akreditivnimi pogoji. Isto velja tudi v primeru, ko sta v akreditivni posel vključeni samo potrdilna in akreditivna banka – če potrdilna banka honorira dokumente, za katere akreditivna banka naknadno ugotovi, da niso v skladu z akreditivnimi pogoji, ima akreditivna banka pravico zahtevati vračilo reimbursiranega zneska (EPO-500, 1994, čl. 14/d-iii).

Sicer pa je akreditivna banka tista, ki zadnja odloča o pravilnosti oziroma skladnosti dokumentov in je tudi edina, ki je v pravnem razmerju z nalogodajalcem akreditiva, zato je v EPO-500 določeno, da lahko stopi v stik z nalogodajalcem in od njega zahteva navodila za spregled nepravilnosti dokumentov. Temu pravimo tudi umik rezerve na dokumentih.

Včasih se lahko zgodi, da izplačilna banka honorira dokumente s pridržkom, kar pomeni, da na podlagi dogovora z upravičencem honorira dokumente, ki niso skladni. V ta namen navadno od upravičenca zahteva predložitev bančne garancije, ki bi izplačilno banko krila pred morebitno odškodninsko odgovornostjo do potrdilne ali akreditivne banke. Takšen

dogovor med upravičencem in izplačilno banko predstavlja njuno medsebojno pravno razmerje in nima pravnega učinka na potrdilno ali akreditivno banko (Falatov, 1998, str. 83).

3.5 NOVOSTI, KI JIH PRINAŠAJO NOVA ENOTNA PRAVILA IN OBIČAJI ZA DOKUMENTARNE AKREDITIVE – EPO-600

Že dalj časa se je zaradi spremenjenih razmer na področju mednarodnega poslovanja, ki so posledično vplivale tudi na akreditivno poslovanje, pripravljala nova revizija Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive, tokrat že 6. zapovrstjo. Komisija za bančno tehniko in prakso s sedežem v Parizu, ki deluje v okviru Mednarodne trgovinske zbornice, je zadnja tri leta pospešeno delovala v smeri prilagajanja in spreminjanja starih enotnih pravil, ki veljajo za področje akreditivnega poslovanja. Od leta 1993, ko je bila sprejeta zadnja, 5. revizija enotnih pravil, se ta niso več popravljala, čas in njihova uporaba pa sta pokazala potrebo po spremembi njenih pomanjkljivosti in uskladitvi z novimi razmerami na področju mednarodnega poslovanja. Sad triletnih prizadevanj je tako 25. 10. 2006 sprejeti tekst novih Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive EPO-600, ki bodo, kot že rečeno, stopila v veljavo 1. 7. 2007.

Zaradi sprememb na področju akreditivnega poslovanja, ki jih prinašajo nova pravila EPO-600, je smiselno, da ta pravila od bližje predstavim, jih primerjam s starimi pravili EPO-500 in ugotovim novosti, ki jih ta prinašajo:

- 1) EPO-600 bodo vsebovala le 39 členov, medtem ko ji štejejo EPO-500 49.
- 2) Tako kot EPO-500, se bodo tudi EPO-600 uporabljala le, če bo to v akreditivu eksplicitno navedeno. Do sedaj je valjalo, da se akreditivi odprti preko SWIFT sistema avtomatično presojajo po določenih EPO-500. Z namenom olajšanja uporabnosti novih pravil v okviru SWIFT sistema, pa se je Komisija za izdelavo standardov SWIFT sporočil odločila, da bo zaradi sprejema novih pravil uvedla novo obvezno polje vnosa pri vseh sporočilih, vezanih na odprtje akreditiva, kjer bo potreben vnos pravil, po katerih se bo akreditiv presojal.
- 3) Novost, ki jo EPO-600 uvajajo, so definicije akreditivnih pojmov kot npr. akreditiv, nalogodajalec, upravičenec, akreditivna, avizirna, potrdilna in nominirna banka ipd. ter interpretacije določenih akreditivnih izrazov.
- 4) EPO-600 ne poznajo preklicnega akreditiva. Vsak akreditiv, ki je izdan po novih pravilih, bo nepreklicen, četudi njegova nepreklicnost ne bo posebej omenjena.
- 5) Zaradi problemov v razumevanju pojma negociacije, je ta jasno definirana, kot s strani nominirne banke izveden odkup menic, ki niso trasirane nanjo, ali pa akreditivno skladnih dokumentov z avansnim plačilom ali pa dogovorom o avansnem plačilu zneska prezentiranih dokumentov. EPO-600 ne določajo negociacije, kot odkupa brez regresne pravice.
- 6) Z namenom ločevanja osnovnega posla od akreditivne transakcije, je v EPO-600 določeno, da mora akreditivna banka odvrniti vsak poskus nalogodajalca, da v akreditivne pogoje kot njihov sestavni del vključi dokumentacijo osnovnega posla (kopja pogodbe, proforma fakture ipd.).

- 7) Ko dokumente spremlja menica, EPO-600 eksplicitno določajo, da ta ne sme biti trasirana na nalagodajalca.
- 8) EPO-600 jasno določajo, da je poleg nominirne banke, ki mora biti v akreditivu določena, za izplačilo dokumentov zadolžena tudi akreditivna banka.
- 9) Datum zapadlosti je v akreditivu nedvoumno določen in predstavlja zadnji dan za predložitev dokumentov.
- 10) Kraj za prezentacijo je tisti kraj, kjer ima nominirna banka svoj sedež in je poleg sedeža akreditivne banke edini kraj, kjer je predložitev mogoča.
- 11) Veliko bolj natančno opredeljuje obveznosti akreditivne in potrdilne banke, ki izhajajo iz njunega odnosa z nominirno banko.
- 12) Avizirna banka, s tem ko upravičenca obvesti o odprtju akreditiva ali pa njegovi spremembi, potrjuje njegovo veljavnost. Prvič je tudi omenjeno, da lahko avizirna banka z namenom obveščanja upravičenca o odprtju akreditiva v njegovo korist ali pa pripadajoči spremembi uporabi storitve druge avizirne banke. V primeru aviziranja sprememb akreditiva mora avizirna banka to storiti po isti poti, kot je avizirala akreditiv.
- 13) Delne zavrnitve sprememb s strani upravičenca niso mogoče in pomenijo zavrnitev celotnega teksta spremembe. Avizirna banka mora o vsakem sprejetju ali pa zavrnitvi sprememb o tem obvestiti banko pošiljateljico.
- 14) Glede medbančnega reimbursa EPO-600 določajo, da mora biti v akreditivu navedeno, ali je ta podvržen Enotnim pravilom za medbančne reimburse. Tudi s tem namenom je v okviru SWIFT sistema Komisija za izdelavo standardov SWIFT sporočil odločila, da bo poleg obveznega vnosa glede uporabe Enotnih pravil za dokumentarne akreditive uvedla obvezno polje vnosa tudi za navedbo uporabe Enotnih pravil za medbančne reimburse.
- 15) V primeru, da se banka ne odloči za uporabo Enotnih pravil za medbančne reimburse, se reimbursi presojujejo po navodilih EPO-600. Ta med drugim določajo, da avtorizacija reimbursa, dana s strani akreditivne banke nima datuma veljavnosti. Druga posebnost je vezana na stroške reimbursa: če EPO-500 navajajo, da jih lahko nosi tretja oseba, je ta v EPO-600 izrecno navedena kot upravičenec akreditiva. In še tretja posebnost EPO-600: v primeru, da reimburs ne bo izvršen, bo za vse stroške in obresti, ki bi jih imela banka upravičena do reimbursa, odgovorna akreditivna banka, kar je v popolnem nasprotju z EPO-500.
- 16) Pri pregledu dokumentov so EPO-600 veliko bolj natančni in med drugim predvidevajo naslednje:
 - EPO-600 ne poznajo več izrazov kot: razumna skrbnost (*»reasonable care«*) ali pa razumi rok (*»reasonable time«*), ki ne sme presegati 7 dni, ampak bankam nalagajo, da dokumente pregledajo v roku 5 bančnih dni od datuma njihovega prejema;
 - vsi dokumenti, razen fakture, lahko pri opisu blaga uporabljajo splošne izraze, ki niso v nasprotju z opisom blaga, navedenim v akreditivu;
 - če se v akreditivu zahteva prezentacija drugih dokumentov, poleg fakture, transportnega in zavarovalnega dokumenta, ki seveda morajo biti izstavljeni s strani točno določene osebe oziroma institucije, bo banka te dokumente sprejela takšne kot so, če po svoji vsebini ustrezajo zahtevanim;

- če se predloži dokument, ki v akreditivu ni naveden, se ta ne bo upošteval in se lahko vrne pošiljatelju;
- naslova nalogodajalca in upravičenca se lahko v akreditivnih dokumentih razlikujeta od tistih navedenih v akreditivu, le da so v okviru države, razen ko se naslov navaja v transportnih dokumentih;
- pošiljatelj ali izročitelj ni nujno upravičenec.

17) EPO-600 vsebuje nov člen o postopanju v primeru akreditivno skladnih dokumentov.

18) V primeru neskladnih dokumentov ima banka, ki je neskladnost ugotovila, pravico:

- držati dokumente do prejema nadaljnjih navodil s strani pošiljatelja dokumentov,
- držati dokumente do prejema spregleda napak s strani nalogodajalca ali pa prejema nadaljnjih navodil s strani pošiljatelja dokumentov pred prejemom obvestila o spregledu napak,
- vrniti dokumente njihovem pošiljatelju,
- ravnati v skladu z že prejetimi navodili s strani pošiljatelja dokumentov.

19) EPO-600 ne poznajo več plačila z rezervo v primeru predloženih neskladnih dokumentov.

20) Člen o predložitvi originalov dokumentov pravi, da mora biti predložen vsaj en original vsakega izmed navedenih dokumentov. Pojem originalnega dokumenta je nekoliko drugačen od tistega napisanega v EPO-500 in sledi potrebam sodobnega poslovanja.

21) Faktura mora biti izdana v valuti akreditiva.

22) Za vse tovarne liste jasno velja, da morajo biti podpisani – overovitev ne zadošča.

23) Ravno tako za vse tovarne liste velja, da bo banka spregledala vsako zaznambo, da si prevoznik pridrži pravico do pretovarjanja.

24) Pri multimodalnem transportnem dokumentu EPO-600 ne omenjajo več kot možnega izstavitelja dokumenta multimodalnega transportnega operaterja. Multimodalni transportni dokument tako lahko izda prevoznik, kapitan ladje ali pa njun agent. Poleg tega se pri tej vrsti dokumenta tudi jasno določi, kaj pomeni pojem pretovarjanja.

25) Pri čarterskem tovornem listu EPO-600:

- omenjajo novega podpisnika – čarterja,
- omogočajo, da se kot kraj raztovarjanja blaga navede več pristanišč ali pa celo geografsko področje, če je tako določeno v akreditivu.

26) V primeru predložitve železniškega transportnega dokumenta, bo banka sprejela takšnega, ki ne identificira prevoznika, vendar pa mora biti iz njega razvidno, da ga je podpisala ali ožigosala železniška družba.

27) Cestni transportni dokument bo banka sprejela le, če je na njem izrecno napisano, da je ta izvod za pošiljatelja ali pa če na njem ni navedeno, komu je namenjen.

28) Če se v akreditivu zahteva, da morajo biti stroški kurirja plačani vnaprej, potem bo banka sprejela vsak dokument, ki izkazuje, da so stroški na račun katerekoli stranke, razen pošiljatelja.

29) Katerekoli transportni dokument lahko vsebuje označbo o drugih stroških, poleg stroška prevoza.

- 30) Banke bodo sprejele vsak prevozni dokument, ki ne navaja, da je čist, četudi se v akreditivu to zahteva.
- 31) Zavarovalni dokument mora imeti navedbo, da krije tveganja najmanj od kraja prevzema blaga do kraja raztovarjanja.
- 32) EPO-600 dovoljujejo bankam, da sprejemajo zavarovalne dokumente, četudi vsebujejo izločitvene klavzule.
- 33) Delne dobave so v EPO-600 nekoliko bolj opredeljene.
- 34) V primeru, ko nominirna banka potrdi skladnost dokumentov z akreditivnimi pogoji in te pošlje na potrdilno ali pa akreditivno banko in se ti med potjo zgubijo, sta akreditivna in potrdilna banka dolžni izplačati vrednost dokumentov ne glede na to, ali je nominirna banka dokumente honorirala ali ne.
- 35) Med višjo silo štejejo EPO-600 tudi teroristična dejanja.
- 36) Če je v akreditivu navedeno, da so stroški na račun upravičenca in ti ne morejo biti odšteti od zneska izplačila, je za njihovo plačilo odgovorna akreditivna banka.
- 37) Akreditiv ali njegova sprememba ne sme vsebovati pogoja, da se upravičenca akreditiva obvesti šele po plačilu stroškov avizirne banke.
- 38) Kar se tiče prenosnega akreditiva so določila EPO-600 nekoliko spremenjena, a njihova vsebina ostaja ista. Dodane so sledeče stvari:
- razen če ni drugače določeno, morajo biti vsi stroški, vezani na prenos akreditiva poravnani s strani prvega upravičenca še pred samim prenosom;
 - preneseni akreditiv ne more biti ponovno prenesen na tretjega upravičenca, kar je v nasprotju z EPO-500, ki te možnosti niso izključevale;
 - če prvi upravičenec na prvi poziv ne zamenja faktur drugega upravičenca s svojimi ali pa predloži fakture z odstopanji in jih na prvi poziv ne popravi, lahko prenosna banka brez vsakršne obveznosti posreduje dokumente, ki jih je prejela od drugega upravičenca, na akreditivno ali pa potrdilno banko;
 - dokumenti drugega upravičenca morajo biti predloženi prenosni banki.
- 39) V tekstu EPO-600 so izpuščeni nekateri člani EPO-500: navodila za odprtje ali spremembo akreditiva, nepopolna ali nejasna navodila, prevozni dokumenti, izdani s strani špediterja, dokumenti z označbo tovornina plačljiva/plačana vnaprej in drugi dokumenti.

4 POSEBNI VRSTI AKREDITIVOV: PRENOSNI AKREDITIV IN PODAKREDITIV

V predhodnem poglavju sem že omenila, da obstajata dve posebni vrsti akreditivov in sicer prenosni akreditiv (»*Transferable Letter of Credit*«) in pa podakreditiv (»*Back-to-back Letter of Credit*«). Njuna posebnost je v tem, da upravičenec akreditiva predstavlja tako kupca kot prodajalca istega blaga. Sam ni dejanski dobavitelj, ampak je vmesni člen med glavnim dobaviteljem in glavnim kupcem. Navedena akreditiva sta po svoji vsebini in namenu enaka, ločuje jih pa njuna izvedba, zato jih podrobno obravnavam v nadaljevanju.

4.1 PRENOSNI AKREDITIV

Kot že rečeno, obstajata dve veliki skupini akreditivov, ki se med seboj vsebinsko razlikujeta, in sicer dokumentarni ter standby akreditivi. Prve lahko poimenujemo kot plačilno-finančni instrument, druge pa kot instrument zavarovanja. Ravno zaradi njihove vsebinske razlike je tudi materija prenosa akreditiva urejena nekoliko drugače, zato ju je smiselno obravnavati ločeno.

4.1.1 PRENOS DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA

Prenosni akreditiv se vedno odpira v korist upravičenca, ki ni glavni proizvajalec oziroma dobavitelj blaga, ampak v poslu nastopa kot posrednik, saj je dejanska dobava blaga odvisna od druge stranke. Iz tega sledi, da prenosni akreditiv predpostavlja obstoj dveh ločenih pogodb, pri katerih predstavlja posrednik najprej kupca nato pa prodajalca istega blaga, vendar z različno ceno (Falatov, 1998, str. 59).

Dejanski kupec in dejanski dobavitelj nista v medsebojnem odnosu in se navadno tudi ne poznata. Lahko se pa zgodi, da zakonska regulativa na področju države končnega kupca zaradi določenih kvot onemogoča uvoz blaga iz določene države. V tem primeru nastopa končni kupec kot organizator posla, ki s pomočjo posrednika vseeno nabavi želeno blago. Vmesni kupec, seveda za določeno provizijo, navidezno uvozi blago v svojo državo in ga od tu navidezno izvozi v državo končnega kupca. Eden takšnih primerov je uvoz blaga iz Kitajske v Evropsko Unijo, ki ima, kot vemo, določene uvozne kvote npr. na tekstilne izdelke, medije prenosov podatkov ipd. Iz tega sledi, da lahko posrednik deluje v svojem imenu in za svoj račun ali pa v svojem imenu za tuj račun.

V poslih vezane trgovine se največkrat dogaja, da glavni dobavitelj od posrednika zahteva, da se v njegovo korist izda določeno bančno zavarovanje, še preden se dobava izvrši, posrednik pa na drugi strani ni dovolj finančno močan, da bi svojo obveznost izpolnil. Pri tem mu lahko pomaga prenosni akreditiv, odprt v njegovo korist. V tej luči se je prenosni akreditiv izkazal kot pomemben vir financiranja osnovnega posla, saj daje posredniku možnost, da z akreditivom, odprtim v njegovo korist financira nakup blaga (Bole Pirc, 2005, str. 19).

Definicija prenosnega akreditiva izhaja iz 48. člena EPO-500, ki pravi, da se kot prenosni akreditiv smatra tisti akreditiv, pri katerem ima prvi upravičenec (*»First Beneficiary«*) pravico, da na podlagi naloga od izplačilne banke, ki ji v tem primeru pravimo prenosna banka (*»Transferring Bank«*), zahteva, da se akreditiv v celoti ali pa delno prenese na enega ali pa več drugih upravičencev v isti državi, kjer ima sedež prvotni upravičenec, ali pa kateri drugi državi (*»Second Beneficiary«*) (Falatov, 1998, str. 31).

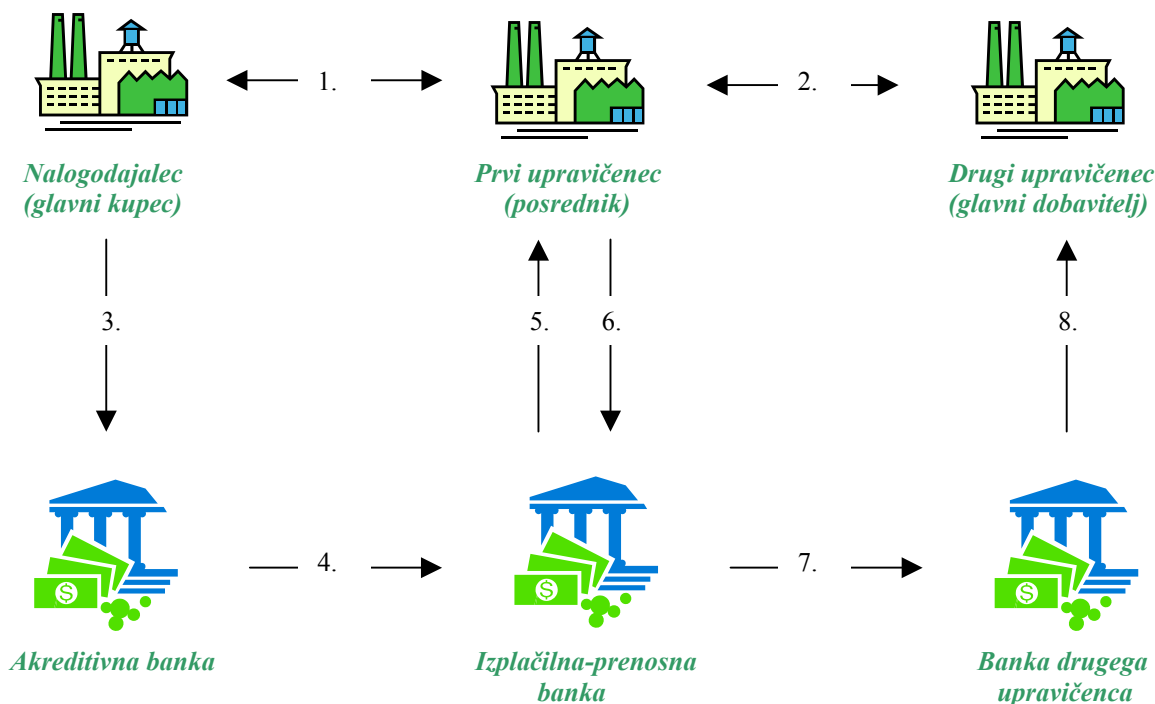
Iz definicije prenosa akreditiva sledi, da se v posel akreditiva vključijo novi subjekti:

- *prvi upravičenec*, ki v osnovnem poslu predstavlja posrednika, nastopa v osnovnem akreditivu kot upravičenec akreditiva, v prenesenem akreditivu pa kot nekak nalogodajalec in da izplačilni banki zahtevek za prenos akreditiva;
- *prenosna banka*, ki v osnovnem akreditivu predstavlja izplačilno banko, postopa po navodilih prvega upravičenca in izvede prenos akreditiva pod pogojem, da prvi upravičenec poravnava vse njene stroške;

- *drugi upravičenec*, ki v osnovnem poslu prestavlja končnega dobavitelja.

Za lažjo predstavo prenosa akreditiva sem izdelala spodnjo Sliko št. 3, kjer je jasno opredeljen potek izdaje in prenosa akreditiva.

Slika št. 3: Potek izdaje prenosnega akreditiva in izvršitev njegovega prenosa

Vir: Lastna slika, 2006

Legenda:

1. Sklenitev kupoprodajne pogodbe med glavnim kupcem in posrednikom.
2. Sklenitev kupoprodajne pogodbe med posrednikom glavnim dobaviteljem.
3. Nalog za odprtje prenosnega akreditiva.
4. Odprtje prenosnega akreditiva.
5. Obvestilo prvemu upravičencu o odprtju prenosnega akreditiva v njegovo korist.
6. Nalog za prenos akreditiva.
7. Prenos akreditiva.
8. Obvestilo drugemu upravičencu o prenosu akreditiva v njegovo korist.

Akreditiv se lahko prenaša le, če je izrecno označen kot prenosni. Značilnost prenosa dokumentarnega akreditiva je v tem, da se lahko vertikalno (iz prvega upravičenca na drugega) prenese le enkrat, če ni drugače določeno, horizontalno, torej na več upravičencev, pa večkrat, pri čemer morajo biti delne dobave dovoljene. Iz tega sledi, da je prenos na tretjega upravičenca možen, vendar bi bilo pri temu smiselno poudariti, da se prenosna banka s takšnim ravnanjem postavlja v težjo situacijo, zato ni odveč njena dodatna previdnost pri tolmačenju akreditiva in njegovem prenosu (Falatov, 1998, str. 60).

Na tem mestu bi se nekoliko zaustavila pri vlogi prenosne banke. Kot prenosna banka lahko nastopa vsaka banka, ki je v osnovnem akreditivu določena kot izplačilna banka. Vlogo izplačilne banke lahko prevzamejo akreditivna, potrdilna ali pa neka tretja banka, ki jo

akreditivna banka v ta namen posebej določi. Če je akreditiv izplačljiv pri katerikoli banki, mora akreditivna banka posebej navesti, katera banka lahko v poslu prenosa akreditiva nastopa kot prenosna banka. Vzemimo tako primer, da v osnovnem akreditivu nastopata le akreditivna in avizirna banka. Tedaj ima samo akreditivna banka pravico prenesti akreditiv. Avizirna banka nima pooblastil za prenos akreditiva, razen če to eksplicitno določi akreditivna banka. Prvi upravičenec po akreditivu tako ne more zahtevati, da avizirna banka, čeprav je to njegova banka, opravi prenos akreditiva.

Kot že rečeno, prevzema vlogo prenosne banke izplačilna banka, vendar pa je na njeni strani odločitev, ali bo prenos izvršila ali ne in pod kakšnimi pogoji. Ena izmed osnovnih zahtev prenosne seveda je, da je ta v osnovnem akreditivu navedena kot izplačilna banka. V praksi je sicer zavrnitev upravičenčevega naloga za prenos redka, vezana pa je predvsem na neskladnost akreditivnih pogojev. V primeru, da se prenosna banka odloči za prenos akreditiva, nima nikakršne obveze napram akreditivni banki. EPO-500 celo določajo, da ji ni potrebno akreditivne banke obvestiti o izvršenem prenosu. Poslovna praksa pa je vseeno zavzela stališče, da se akreditivno banko o prenosu obvesti, vendar naj se pri tem ne navede imena drugega upravičenca (Falatov, 1998, str. 59–60).

Posebnost, ki jo obravnavajo EPO-500 v povezavi s prenosom akreditiva, je vezana na obveščanje drugega upravičenca o spremembah osnovnega akreditiva. Člen 48/d EPO-500 namreč določa, da si prvi upravičenec s prenosom akreditiva pridržuje pravico odločanja o tem, ali se bo o spremembah osnovnega akreditiva obveščalo drugega upravičenca ali ne. V nalogu za prenos akreditiva mora biti tako eksplicitno navedeno, ali si prvi upravičenec pridržuje to pravico ali ne, pri prenosu samega akreditiva pa mora prenosna banka o tem obvestiti drugega upravičenca (Falatov, 1998, str. 60).

Kadar se akreditiv prenaša, se zakrije ime glavnega kupca – nalogodajalca osnovnega akreditiva, ime prvega upravičenca pa nadomesti z imenom drugega upravičenca. Vsi ostali pogoji prenosa akreditiva pa morajo ostati isti, kot jih navaja osnovni akreditiv, z izjemo sledečih elementov (Bole Pirc, 2005, str. 19):

- zniža se lahko znesek akreditiva,
- če je cena na enoto blaga navedena, se ta lahko zmanjša,
- skrajšajo se lahko rok dobave, rok veljavnosti akreditiva in rok za predložitev dokumentov,
- poveča se lahko akreditivno kritje.

Če se nekoliko zaustavim pri navedenih odstopanjih prenesenega akreditiva od osnovnega akreditiva, bi želela pojasniti, zakaj so ravno ta odstopanja dovoljena. Ko govorimo o znesku akreditiva, se ta zmanjša, saj posrednik – prvi upravičenec kupi blago od glavnega dobavitelja – drugega upravičenca po nižji ceni in ga nato proda glavnemu kupcu – nalogodajalcu po višji ceni. To odstopanje omogoča posredniku, da z razliko v ceni vezanega posla dejansko zasluži. Drugo odstopanje, ki je vezano na zmanjšanje cene na enoto blaga, je smiselno povezano s prvim, torej z zaslužkom, ki ga vezani posel prinese posredniku. Tretje odstopanje se nanaša na akreditivne roke. Če začnem z rokom dobave, se ta lahko skrajša, kar omogoča pravočasno dobavo blaga končnemu kupcu – nalogodajalcu. Rok za predložitev dokumentov se ravno tako navadno skrajša, kar omogoča, da se dokumenti pravočasno predložijo v plačilo akreditivni banki. Veljavnost akreditiva pa je vezana na sam rok dobave in pa rok za

prezentacijo dokumentov. Če se tako rok za predložitev dokumentov skrajša za določeno število dni, se navadno tudi veljavnost akreditiva skrajša za to isto obdobje. In še slednjič, lahko se poveča akreditivno kritje, kar pomeni, da se je preneseni akreditiv zavaruje z večjim odstotkom kritja glede na znesek akreditiva, kot je bilo to določeno za osnovni akreditiv. Kot primer lahko navedem, da se je osnovni akreditiv izdal brez zahteve po kritju, preneseni akreditiv pa je prenesen kot potrjeni akreditiv, kar je zahtevalo nakazilo celotnega kritja prenesene akreditivne vrednosti.

Pri prenosnem akreditivu je potrebno poudariti, da ima prvi upravičenec pravico do zamenjave faktur. Predloženo fakturo, ki je izdana s strani drugega upravičenca in glasi na nižji znesek, lahko prvi upravičenec zamenja s svojo, ki je izdana na ime nalogodajalca in glasi na višji znesek. S tem je prvemu upravičencu dana možnost, da nalogodajalcu zakrije ime drugega upravičenca in pa vrednost vezanega posla. V nasprotnem primeru bi seveda nalogodajalec – glavni kupec lahko sam stopil v stik z glavnim dobaviteljem – drugim upravičencem in bi pri vezanem poslu izpodrinil vlogo posrednika.

Fazi odprtja in prenosa akreditiva sledi faza prezentacije dokumentov. Drugi upravičenec, če seveda želi izplačilo akreditivnega zneska, mora prenosni banki predložiti akreditivno skladne dokumente. Ta o prezentaciji dokumentov obvesti prvega upravičenca in ga pozove, da predloži svoje fakture, izdane na večjo vrednost, s katerimi se bodo nadomestile fakture drugega upravičenca, ob prezentaciji akreditivni banki. Če se med zahtevanimi dokumenti nahajajo tudi menice, velja isto pravilo tudi za zamenjavo predloženih menic. V primeru, da prvi upravičenec na prvi poziv ne nadomesti zahtevanih dokumentov, ima prenosna banka pravico, da vse prejete dokumente pošlje akreditivni banki, brez njene nadaljnje odgovornosti. S tem seveda prvi upravičenec izgubi pravico do izplačila razlike v ceni med zneskom svoje fakture in zneskom fakture drugega upravičenca, kar mogoče še ni tako boleče kot dejstvo, da mu lahko razkritje imena glavnega dobavitelja in njegove prodajne cene pomeni izgubo morebitnih bodočih poslov (Bole Pirc, 2005, str. 19).

V primeru prezentacije akreditivno skladnih dokumentov in pa uspele zamenjave faktur, se izvrši izplačilo razlike v vrednosti med obema fakturama prvemu upravičencu. Vendar pa se prenosne banke v večini odločajo, da bodo omenjeno razliko v vrednosti dokumentov izplačale šele, ko bo akreditivna banka na podlagi osnovnega akreditiva zagotovila kritje. Prenosna banka tako ne prevzema nikakršne obveznosti za plačilo, razen v primeru, ko je prenosna banka tudi potrdilna banka. Tedaj njene obveze izhajajo iz njene vloge kot potrdilna banka, ki s konfirmacijo akreditiva prevzame nase samostojno obvezo plačila in poleg akreditivne banka jamči za izplačilo prezentiranih dokumentov.

Kot že rečeno, se prenosne banke ne odločajo za izplačilo razlike v ceni prvemu upravičencu takoj po prezentaciji akreditivno skladnih dokumentov in uspešni zamenjavi faktur. Če bi bila razlika v vrednosti izplačana še pred zagotovljenim kritjem s strani akreditivne banke, bi to za prenosno banko pomenilo prevzem tveganja, da ji akreditivna banka ne bi povrnila že izplačanega zneska bodisi zaradi spregleda napake katerega izmed prezentiranih dokumentov, ali pa zaradi nastopa višje sile. Kot je v 17. členu EPO-500 določeno, nosi tveganje nastopa višje sile upravičenec akreditiva.

Ob vsem tem velja omeniti še eno posebnost akreditivnega poslovanja – to je medbančni reimburs. Ob odprtju akreditiva akreditivna banka določi reimbursno banko, to je banko, ki bo brezpogojno izvršila poplačilo vseh zahtevkov za plačilo prejetih s strani določene banke. Reimbursna banka je vedno kontokorentni korespondent akreditivne banke, saj jo ta z izdajo reimbursnega pooblastila nepreklicno pooblašča za izplačilo točno določenega zneska točno določeni banki v breme svojega računa odprtega pri reimbursni banki. Tako se v primeru, ko potrdilna ali izplačila banka izplačata znesek dokumentov, za ta isti znesek poplačata pri reimbursni banki. Če povedano prenesem na odprtje prenosnega akreditiva, lahko trdim, da se reimbursno pooblastilo na podlagi prenosa akreditiva ne spremeni. V osnovnem akreditivu je izplačilna banka določena, saj je edina pooblaščenca za prenos akreditiva. Glede na to, da se akreditivni pogoji z izjemo zgoraj navedenih s prenosom akreditiva ne spreminjajo, se tudi naziv izplačilne banke ne spremeni, zato je reimbursno pooblastilo, izdano s strani akreditivne banke, še vedno veljavno. Drug primer je lahko izdaja potrjenega akreditiva. Banka, ki akreditiv potrdi, je vedno tudi izplačilna banka, zato lahko rečem, da velja tako za izplačilno kot tudi potrdilno banko, da se lahko poplačata pri reimbursni banki ne glede na to, ali sta akreditiv prenesli ali pa ne.

4.1.2 PRENOS STANDBY AKREDITIVA

Analogija prenosa standby akreditiva je enaka analogiji prenosa dokumentarnega akreditiva. Ravno tako kot za dokumentarni akreditiv lahko tudi za standby akreditiv rečemo, da je prenosljiv, če je to v pogojih akreditiva izrecno navedeno, kar določa člen 6.02a Mednarodnih pravil za standby akreditive - MPS/98. Kljub temu pa odločitev, ali bo prenos akreditiva izvršila ali ne, še vedno ostaja prenosni banki, ki je tudi v tem primeru navadno izplačilna banka.

Prenosne banke opravijo prenos akreditiva pod določenimi pogoji, med katerimi so predvsem (Falatov, 2004, str. 20):

- predložitev zahteve za prenos akreditiva z navedbo imena drugega upravičenca (*»Transferee Beneficiary«*),
- predložitev originala akreditiva,
- overitev podpisa osebe, ki podpisuje za prvega upravičenca,
- overitev pooblastila osebe, ki podpisuje za prvega upravičenca,
- dokazilo o plačilu stroškov prenosa.

Iz vsebine samega standby akreditiva izhajajo določene razlike pri prenosu standby akreditiva in pa dokumentarnega akreditiva (Falatov, 2004, str. 20):

- glavna razlika med prenosom dokumentarnega in standby akreditiva je v tem, da se standby akreditiv lahko prenaša vertikalno na več upravičencev večkrat (iz enega na drugega, iz drugega na tretjega itd.), prepovedan pa je njegov horizontalni prenos na več upravičencev hkrati, medtem ko obratno velja za prenos dokumentarnega akreditiva;
- ker je standby akreditiv instrument zavarovanja, se za njegovo unovčenje običajno predlaga le zahteva za plačilo ali pa menica trasirana na banko oziroma nalogodajalca, zato je razumljivo, da MPS/98 ne vsebujejo določil o menjavi dokumentov;

- v primeru nastopa dogodka, ki privede do upravičene zahteve za plačilo po prenesenem standby akreditivu, mora biti menica trasirana na banko oziroma nalogodajalca ali pa zahteva za plačilo podpisana s strani drugega upravičenca.

4.1.3 ODPSTOP AKREDITIVNEGA PRILIVA

Z namenom določitve jasne meje med pojmom prenos akreditiva (*»Transfer of a Letter of Credit«*) in pa odstop akreditivnega priliva (*»Assignment of Proceeds«*), bom slednjemu namenila nekaj več besed.

Pojem odstopa terjatve iz naslova akreditivnega priliva lahko razlagamo na tri načine:

- kot cesijo terjatev, ki jo obravnava Obligacijski zakonik,
- kot odstop akreditivnega priliva po EPO-500 ter
- kot odstop priliva standby akreditiva po MPS/98.

Po Obligacijskem zakoniku razumemo institut cesije (odstopa terjatev) kot prenos pogodbeno določene terjatve iz sedanjega upnika (cedent, odstopnik) na novega upnika (cesionar, prevzemnik), pri čemer ni potrebno soglasje dolžnika (cesus), vendar pa mora odstopnik dolžnika obvestiti o prenosu terjatve. Prenos terjatve je mogoč skorajda vedno, razen v treh primerih, in sicer ko: je to zakonsko prepovedano, je terjatev povezana z osebnostjo upnika in ko se stranki v pogodbi izrecno dogovorita, da terjatev ni prenosljiva. V trenutku prenosa odstopnik terjatve jamči za obstoj terjatve, za kar prevzemniku kot dokaz izroči listine ter potrebne dokumente, vendar pa ne jamči za izterljivost terjatve oziroma le tedaj, ko se stranki za to izrecno dogovorita, pa še v tem primeru le do višine zneska, ki ga je prejel od prenosnika. Glavni pomen cesije terjatev pa je v tem, da se pogodbeno obveznost pri prenosu ne spremeni, spremenijo se le njene stranke, pri čemer ima novi upnik enake zahteve do dolžnika, kot jih je imel odstopnik terjatev – prvi upnik (Puharič, 1997, str. 54).

EPO-500 urejajo odstop akreditivnega priliva kot cesijo terjatve, pri čemer upravičenec po akreditivu odstopa že nastalo ali pa bodočo terjatev iz naslova akreditivnega priliva neki tretji osebi. Ko govorimo o odstopu akreditivnega priliva, moramo namreč poudariti dejstvo, da obveznost banke do izplačila akreditivnega zneska ni gotova vse do tedaj, ko potrdilna, izplačilna ali pa akreditivna banka izrecno ne potrdijo izplačila akreditivno skladnih dokumentov – glavno vlogo pri poslu akreditiva imajo namreč dokumenti, zahtevani za predložitev v akreditivu. Samo v primeru, ko ena izmed prej navedenih bank pregleda pravočasno prejete dokumente, ugotovi njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji in potrdi plačilo, bo obveznost banke do izplačila neizpodbitna, zato v tem primeru govorimo o že nastali terjatvi. V primeru, ko pa banka še ni dobila v akreditivu zahtevanih dokumentov, govorimo o bodoči terjatvi. Pri odstopu akreditivnega priliva gre torej za posel cesije že obstoječe ali pa prihodnje terjatve, ki jo ima novi upravičenec napram potrdilni, izplačilni ali pa akreditivni banki. Tudi v tem primeru dolžnikova potrditev ni potrebna, prvi upravičenec po akreditivu pa mora dolžnika obvestiti o prenosu akreditivnega priliva.

Tudi MPS/98 urejajo odstop akreditivnega priliva, pri čemer veljajo iste predpostavke za obstoj terjatve kot v primeru EPO-500; terjatev obstaja, ko banka (akreditivna, potrdilna ali pa nominirna) potrdi plačilo na podlagi ugotovitve skladnosti dokumentov. Tudi tu govorimo o prenosu obstoječe oziroma prihodnje terjatve v korist novega upravičenca z eno samo razliko

glede na EPO-500. Ta je, da mora dolžnik soglašati s prenosom priliva. Dolžnik, v našem primeru akreditivna ali nominirna banka, se mora za pravni obstoj cesije izrecno strinjati z odstopom, sicer cesija ni veljavna.

4.1.3.1 Odstop akreditivnega priliva pri dokumentarnem akreditivu

Velikokrat se v poslovni praksi podjetja srečujejo s pojmom kreditiranja dolžnika za določen čas, še posebej to velja pri pojmu akreditiva, ko se stranke največkrat odločajo za akreditive z odloženim plačilom ali pa akceptne akreditive, kjer je datum plačila menice odložen. Ker pa ima upravičenec po akreditivu v rokah neko terjatev z določeno zapadlostjo, lahko to terjatev refinancira in na tak način spremeni posel z odloženim plačilom v posel s takojšnjim plačilom, kar mu omogoča pojem odstopa akreditivnega priliva v različne namene, ki so lahko (Falatov, 2000, str. 1–2):

- ***Odstop akreditivnega priliva iz naslova forfeiranja:*** forfeiranje pomeni odkup srednjeročnih še nedospelih terjatev brez regresne pravice – takšna terjatev je v našem primeru terjatev za plačilo po akreditivu. Pri pojmu forfeiranja gre torej za dokončen odkup terjatev, pri čemer forfeiter (odkupnik terjatev) nase prevzema tako tveganje neplačila, valutno tveganje kot tudi vsa politično-monetarna tveganja. Ravno zaradi tega je znesek odkupljenih terjatev vedno zmanjšan za diskont – marža banke ter obresti za obdobje od odkupa terjatve pa do njene zapadlosti. V primeru, ko imamo opravka z akceptnim akreditivom, kjer akreditivna, izplačilna ali pa potrdilna banka akceptirajo menico v primeru skladnosti dokumentov z akreditivnimi pogoji in s tem potrdijo plačilo, se odstop terjatve enostavno opravi z indosamentom menice. Če pa se forfeirajo terjatve iz naslova akreditiva z odloženim plačilom, morata stranki – akreditivni upravičenec in forfeiter podpisati pogodbo o cesiji terjatev.
- ***Odstop akreditivnega priliva tretji osebi namesto plačila denarne obveznosti:*** v tem primeru bo banka plačala odstopljen akreditivni priliv samo pod dvema pogojema, in sicer: če so predloženi dokumenti akreditivno skladni in če je akreditivna terjatev že zapadla v plačilo. Tudi v tem primeru morata upravičenec po akreditivu in novi upnik podpisati pogodbo o cesiji terjatev.
- ***Odstop akreditivnega priliva kot oblika zavarovanja:*** kot sem že dejala, se banka s tem ko potrdi plačilo po akreditivu, nepreklicno obveže, da bo akreditivno skladne dokumente tudi izplačala, kar v bistvu predstavlja njeno jamstvo. Na tak način se lahko terjatev iz naslova plačila zneska dokumentov prenese v korist neke druge banke, ki bo na podlagi takšnega zavarovanja odobrila kredit upravičencu po akreditivu.

4.1.3.2 Odstop akreditivnega priliva pri standby akreditivu

Kot sem dejala že pri opisu standby akreditiva, gre v tem primeru za obliko garancije, plačljive na prvi poziv. Ne moremo tako govoriti o odstopu akreditivnega priliva, kot sem ga opisala v prejšnji točki. V standby akreditivu je navedeno, da če nalogodajalec po akreditivu ne bo izpolnil pogodbene obveznosti, bo banka, ki je standby akreditiv izdala ali pa banka, ki je v standby akreditivu navedena kot nominirna banka, plačala v akreditivu naveden znesek, seveda če bo upravičenec po akreditivu pravočasno predstavil akreditivno skladne dokumente, med katerimi je najpomembnejši zahtevek za plačilo. Samo v tem primeru bosta akreditivna ali nominirna banka potrdila plačilo zahtevanega zneska. Če pa bi upravičenec po

akreditivu želel to terjatev do banke odstopiti v korist neke tretje osebe, mora skupaj z zahtevanimi dokumenti predložiti tudi zahtevek za prenos akreditivnega priliva. Glavna značilnost odstopa akreditivnega priliva po standby akreditivu je namreč ta, da se akreditivnega priliva ne da cedirati v korist neke tretje osebe, če akreditivna ali nominirna banka ne potrdita upravičenčeve zahteve za odstop; tako torej ni dovolj, če se dolžnika po akreditivu le obvesti, kot je to zahtevano pri pravnem poslu cesije, navedenem v Obligacijskem zakoniku ter pri odstopu akreditivnega priliva navedenega v EPO-500 (Falatov, 2004, str. 21).

Sicer pa lahko za odstop akreditivnega priliva pri standby akreditivu povzamem tisto, kar sem že navedla pri odstopu akreditivnega priliva dokumentarnega akreditiva, in sicer:

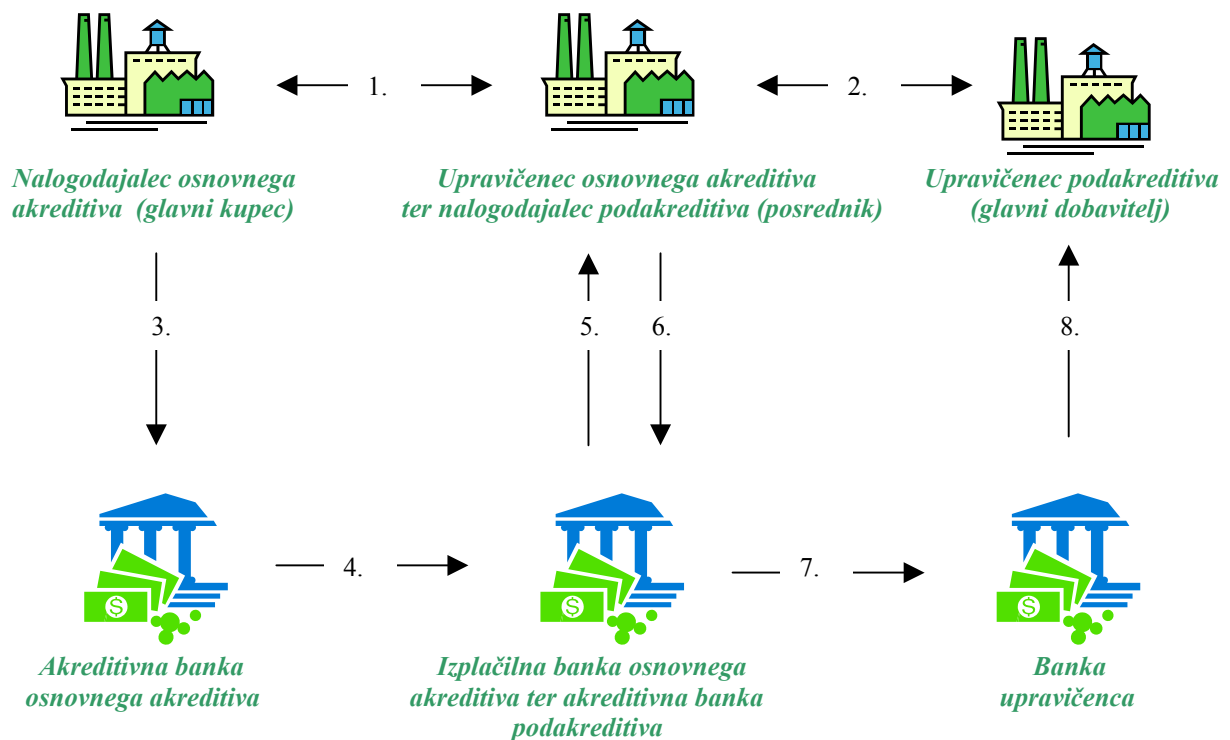
- poznamo standby akreditive na vpogled, z odloženim plačilom, akceptne akreditive ter negociacijske akreditive, vendar se po večini opravlja odstop akreditivnega priliva za akreditive z odloženim plačilom ter akceptne akreditive;
- tudi odstop akreditivnega priliva se lahko izvrši z namenom: forfeiranja, namesto plačila denarnega zneska tretji osebi ali pa z namenom zavarovanja.

4.2 PODAKREDITIV (BACK-TO-BACK AKREDITIV)

Ko govorimo o podakreditivu, imamo v mislih popolnoma identično situacijo osnovnega posla, kot smo jo spoznali pri prenosnem akreditivu. Upravičenec akreditiva, ki nastopa kot vmesni člen med glavnim dobaviteljem in glavnim kupcem, predstavlja na eni strani prodajalca, na drugi strani pa kupca istega blaga. Glavni dobavitelj od njega zahteva zavarovanje posla, sam pa isto pričakuje od glavnega kupca. Ker se z glavnim kupcem ni uspel dogovoriti za odprtje prenosnega akreditiva v njegovo korist, sam pa nima zadostnega kritja za odprtje novega akreditiva, in seveda obstaja verjetnost, da bo sicer glavni kupec prišel v stik z glavnim dobaviteljem, pri čemer bi bil posrednik izločen iz posla, je poslovna bančna praksa zaradi takšnih primerov oblikovala posebno vrsto akreditiva – podakreditiv, ko banke na podlagi prejetega osnovnega akreditiva omogočijo financiranje akreditivnega kritja tudi pri poslih, kjer njihov komitent nastopa kot posrednik, vendar se zaradi neugodnih okoliščin ni mogel dogovoriti za odprtje prenosnega akreditiva v njegovo korist (Falatov, 1998, str. 32).

Ekonomski cilj prenosnega akreditiva in podakreditiva je popolnoma identičen. Razlika med njima je v tem, da originalni akreditiv služi kot jamstvo za odprtje novega akreditiva. Prvi oziroma originalni akreditiv predstavlja prodajni akreditiv, drugi pa nakupni akreditiv. Ker je drugi akreditiv vezan na prvega, se je v poslovni praksi zanj izoblikovalo tudi ime vezani akreditiv. Posrednik tako v prvem akreditivu nastopa kot upravičenec, v vezanem ali podakreditivu pa kot nalogodajalec (Falatov, 1998, str. 32). Potek izdaje podakreditiva je prikazan v spodnji Sliki št. 4.

Slika št. 4: Potek izdaje podakreditiva

Vir: Lastna slika, 2006

Legenda:

1. Sklenitev kupoprodajne pogodbe med glavnim kupcem in posrednikom.
2. Sklenitev kupoprodajne pogodbe med posrednikom glavnim dobaviteljem.
3. Nalog za odprtje osnovnega akreditiva.
4. Odprtje osnovnega akreditiva.
5. Obvestilo upravičencu iz osnovnega akreditiva o odprtju akreditiva v njegovo korist.
6. Nalog za odprtje podakreditiva.
7. Odprtje podakreditiva.
8. Obvestilo upravičencu podakreditiva o odprtju akreditiva v njegovo korist.

Poudariti je potrebno, da EPO-500 ne obravnavajo instituta podakreditiva, zato banka osnovni in podakreditiv obravnava kot popolnoma ločena in neodvisna instrumenta, čeprav se navezujeta na isto osnovno transakcijo. Banka se je s tem, ko je podakreditiv odprla, obvezala, da bo, v primeru predložite akreditivno skladnih dokumentov, njihovo vrednost izplačala, ne glede na to, kakšno je stanje osnovnega akreditiva (Bole Pirc, 2005, str. 20).

Banke so pri izdaji podakreditiva veliko bolj svobodne, saj jih ne omejujejo posebna določila EPO-500. Lahko pa rečemo, da je to po eni strani prednost, ki jo ima akreditivna banka na podlagi izdanega podakreditiva, po drugi strani je pa tveganost posla zato lahko višja. Kot že omenjeno pri prenosnem akreditivu, se ta lahko prenaša le v mejah pogojev osnovnega akreditiva z izjemo zneska akreditiva in cene na enoto blaga, ki se lahko znižata, ter roka dobave, roka veljavnosti akreditiva in roka za predložitev dokumentov, ki se lahko skrajšajo. Podakreditiv teh omejitev nima. Akreditivna banka, ki podakreditiv izda, lahko spremeni katerikoli akreditivni pogoj osnovnega akreditiva. Če se seveda banka odloči in izda

podakreditiv, ki odstopa od akreditivnih pogojev še v nekaterih drugih elementih kot samo tistih, navedenih pri prenosnem akreditivu, nosi s tem večje tveganje nepoplačila izplačanega zneska. V tem primeru bi ji namreč bili predloženi dokumenti, ki bi se sicer skladali s podakreditivom, z osnovnim akreditivom pa ne. Akreditivna banka, ki je podakreditiv izdala in se s tem obvezala za izplačilo v primeru predložitve akreditivno skladnih dokumentov, bi bila tako primorana izplačati znesek prejetih dokumentov, ne bi se pa mogla poplačati iz naslova osnovnega akreditiva, saj predloženi dokumenti ne bi ustrezali osnovnim akreditivnim pogojem.

Drug problem, ki se lahko pri podakreditivu pojavi je ta, da ima posrednik kot upravičenec osnovnega akreditiva pravico, da ob soglasju z akreditivno banko osnovni akreditiv prekliče. Takšna odločitev je lahko za banko, ki je podakreditiv že izdala in ji osnovni akreditiv predstavlja edino jamstvo, izredno tvegana (Falatov, 1998, str. 33).

Ravno zaradi naštetih razlogov so banke pri odprtju podakreditivov veliko bolj pozorne. Zahtevajo namreč, da je osnovni akreditiv veljaven in izplačljiv pri njih – akreditivna banka podakreditiva mora biti v osnovnem akreditivu navedena kot izplačilna banka. To je seveda prvi pogoj, brez katerega banka ne bo izdala podakreditiva. Drugi pogoj pa je ta, da upravičenec osnovnega akreditiva v nalogu za odprtje podakreditiva navaja takšne pogoje, ki čim manj ali pa sploh ne odstopajo od pogojev osnovnega akreditiva. Na takšen način skušajo banke minimizirati tveganje neplačila, saj so časovna skladnost in usklajenost dokumentov kritična elementa podakreditiva. Naj še enkrat spomnim, da banka z izdajo podakreditiva prevzame nepreklicno obvezo plačila, ki ostaja ne glede na pogoje osnovnega akreditiva, zato je zagotovitev pravilnega poteka podakreditiva nujna (Bole Pirc, 2005, str. 21). Izjema pri odstopanju pogojev podakreditiva od osnovnega akreditiva so lahko le tisti pogoji, ki so v EPO-500 omejeni na prenos podakreditiva (Davis, 1993, str. 72–73).

V praksi so banke le redko pripravljene odpreti podakreditive, katerim jamstvo je le osnovni akreditiv. Izjeme so vezane predvsem na tiste komitente, ki so po mnenju bank dovolj zanesljivi in sposobni brezhibno opraviti posel posredništva pa še v takšnih primerih se za odprtje podakreditiva navadno zahteva dodatno zavarovanje, ki je lahko tudi v obliki odstopa akreditivnega priliva iz osnovnega akreditiva v njihovo korist (Falatov, 1998, str. 33). Naj poudarim, da je podakreditiv z vidika naložbe banke popolnoma identičen vsakemu drugemu odprtemu akreditivu. Ne glede na vsebino akreditiva, se ta v vseh njenih knjigah in poročilih pojavlja pod postavko izdani akreditivi, zato ga banke morajo tako obravnavati, četudi se tveganje z izdajo podakreditiva zmanjša, če so pogoji podakreditiva usklajeni s pogoji osnovnega akreditiva.

Glede na vrsto blaga, ki je predmet obeh akreditivov, ločimo (Bole Pirc, 2005, str. 20):

- skladni podakreditiv, ki zahteva predložitev takšnih dokumentov, ki jih lahko, z izjemo fakture in menice, prezentiramo po osnovnem akreditivu,
- neskladni podakreditiv, kjer je le del dokumentov (ali pa nobeden) uporabnih za prezentacijo po osnovnem akreditivu, kar seveda za banko, ki izda podakreditiv, pomeni prevzem večjega tveganja za nepoplačilo izplačanega zneska.

Kar se tiče dokumentarnega akreditiva bi omenila le še to, da ima glavni dobavitelj z odprtjem podakreditiva v njegovo korist veliko večje varstvo, kot bi ga imel, če bi posrednik v njegovo korist izvršil odstop akreditivnega priliva iz osnovnega akreditiva (Bole Pirc, 2005, str. 20).

Podobno kot EPO-500, ki ne poznajo instituta dokumentarnega podakreditiva, o katerem je bilo govora do sedaj, tudi MPS/98 ne govorijo o standby podakreditivu. Razlika med dokumentarnim in standby akreditivom pa je v tem, da standby akreditiv sploh ne pozna instituta podakreditiva. Določene smernice dokumentarnega podakreditiva sicer lahko upoštevamo tudi pri standby akreditivu, v primeru, da se kot jamstvo za izdajo novega standby akreditiva daje osnovni akreditiv. Vendar moramo pri tem upoštevati meje, ki jih določa oblika tega instrumenta. Poudariti velja, da mora biti banka pri izdaji standby akreditiva, vezanega na osnovi akreditiv, ravno tako pozorna na pogoje osnovnega akreditiva in si zaradi zmanjšanja tveganja pridobiti dodatno zavarovanje.

5 IZRAČUN IZPOSTAVLJENOSTI BANKE NA PODLAGI ODPRTEGA AKREDITIVA

Osnovo določitev pojma izpostavljenosti, kot že rečeno, najdemo v Zakonu o bančništvu, kjer je izpostavljenost do posamezne osebe določena, kot je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do te osebe, naložb v vrednostne papirje te osebe in kapitalskih deležev banke v tej osebi. Izpostavljenost banke do posamezne osebe predstavlja vrednost največje možne izgube banke v primeru, da ta oseba ne poravnava vseh svojih obveznosti do banke. V izpostavljenost banke tako štejejo vse aktivne bilančne in klasične zunajbilančne postavke ter posebne postavke izvedenih finančnih instrumentov, ki se nanašajo na posamezno osebo ali skupino povezanih oseb brez odštevanja oblikovanih popravkov ali drugih rezervacij – bruto izpostavljenost (Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic, 2002).

Ker dokumentarni in standby akreditiv sodita med klasične zunajbilančne obveznosti banke, ju je potrebno pri izračunavanju izpostavljenosti banke do posameznega komitenta ali pa skupine povezanih oseb upoštevati. Ko banka izda akreditiv, ne glede na vrsto, in se s tem vključi v akreditivni posel kot akreditivna banka, prevzame potencialno obveznost za izplačilo akreditivnega zneska. Kot vemo je akreditiv samostojna in od osnovnega posla strogo ločena obveznost banke, ki jo banka ob izdaji akreditiva prevzame ne glede na plačilno sposobnost nalogodajalca.

V primeru dokumentarnega akreditiva je obveznost banke v tem, da upravičencu akreditiva izplača vrednost akreditivno skladnih dokumentov, ki so ji bili predloženi v rokih in pod pogoji, določenimi v akreditivu. Če nalogodajalec ne zagotovi ustreznega kritja za znesek črpanja akreditiva, se ta vodi kot unovčen in ga banka obravnava kot zapadlo terjatev. Podobno velja za standby akreditiv, kjer banka prevzame obvezo plačila v primeru nastopa v akreditivnih pogojih določenega dogodka proti prezentaciji v akreditivu določenih dokumentov. Tudi tu lahko govorimo o nekem kritnem razmerju, saj bo banka, če bo pozvana na plačilo, od nalogodajalca zahtevala kritje. V primeru, da se kritje ne zagotovi, se terjatev napram nalogodajalcu vodi kot zapadla.

Kot vidimo, se terjatev v obeh primerih neplačila kritja s strani nalogodajalca vodi kot zapadla, zato obstaja določena možnost, da del terjatve ali pa v najslabšem primeru celotna terjatev ne bo povrnjena. Iz tu izhaja preračun izpostavljenosti komitenta do banke, saj terjatev predstavlja, v primeru nevrčila, izgubo banke.

5.1 KRITNO RAZMERJE

Na tem mestu je smiselno bližje pogledati v samo vsebino kritnega razmerja, to je razmerje med akreditivno banko in pa nalogodajalcem, ki izhaja iz podpisa pogodbe o odprtju akreditiva. Kot sem že pri splošnem opisu akreditiva dejala, pogodba o odprtju akreditiva vsebuje vse bistvene elemente akreditivnega posla, med katerimi je tudi način zagotavljanja akreditivnega kritja za plačilo dokumentov. Nalogodajalec to lahko stori na tri načine, in sicer:

- z denarnim depozitom pred samim odprtjem akreditiva,
- na pogodbeno določen rok, kar predvsem velja za akreditive z odloženim plačilom in pa akceptne akreditive, ter
- na prvi poziv banke, kar velja za akreditive plačljive na vpogled.

V prvem primeru se banka z izdajo popolnoma kritega ali pa samo delno akreditiva ne izpostavlja nobenemu tveganju, da bi bila njena obveznost plačila na dan zapadlosti brez pokritja, zato se takšni kriti akreditivi v mejah zagotovljenega denarnega kritja ne upoštevajo pri izračunu izpostavljenost banke do določenega komitenta ali pa z njim povezane skupine oseb.

Drug primer pa za banke šteje kot tveganju podvržena naložba, zato si mora banka priskrbeti primerno zavarovanje, iz naslova katerega bi se lahko poplačala v primeru, da ji nalogodajalec ne bi zagotovil akreditivnega kritja na pogodbeno določen rok ali pa na njen prvi poziv. Zavarovanje terjatev banke iz naslova odprtega ali pa potrjenega akreditiva se lahko zagotavlja na dva načina:

- z direktnim zavarovanjem akreditivne terjatve ali pa
- v okviru okvirnega limita, ki ga ima nalogodajalec odobrenega pri banki.

V nadaljevanju bom obravnavala oba primera.

5.1.1 ZAVAROVANJE V OKVIRU OKVIRNEGA LIMITA

V praksi se največkrat srečujemo s takšnimi akreditivi, ki so zavarovani v okviru *okvirnih limitov*. To je posebno pogodbeno razmerje med banko in njenim komitentom, s katerim pogodbeni stranki dogovorita medsebojni okvir odobravanja raznih naložb, med katere sodijo npr. akreditivi, garancije, krediti ipd. Okvirni limit je seveda zneskovno omejen in določa najvišjo možno izpostavljenosti komitenta glede na njegovo bonitetno oceno in vrsto danega zavarovanja, ki služi za pokrivanje vseh morebitnih terjatev banke iz naslova odobrenih poslov, ki se v okvirni limit vključujejo. To vključevanje posameznih poslov je osnovni mehanizem delovanja okvirnih limitov. Bankam pri svojem poslovanju olajša delo z zagotavljanjem primernih zavarovanj ob odobritvi vsakega novega posla. Zavarovanja, dana za pokrivanje morebitnih izgub, nastalih na osnovi pogodbenih obveznosti komitenta, vključenih v okvirni limit, se namreč prenesejo na vse posle, ki so v okvirni limit vključeni.

Če se tako npr. zahteva zagotavljanje akreditivnega kritja in nalogodajalec tega ne priskrbi v roku, se lahko instrumenti zavarovanja, dani na osnovi okvirnega limita, unovčijo z namenom poplačila izplačanega zneska predloženih dokumentov. Druga posebnost takšnih okvirnih limitov je tudi ta, da se na njihovi osnovi lahko odobravajo tudi namenski krediti, ki služijo za zagotavljanje akreditivnega kritja.

Vse navedeno obravnavajo pogodbeno določila posameznih okvirnih limitov in se, vezano na potrebe in bonitetno oceno komitenta, spreminjajo. Posebnosti so vezane tudi na določitev oblike posameznega zavarovanja ali pa sklopa različnih zavarovanj, ki se zahteva ob sklenitvi pogodbe okvirnega limita. Med te večinoma sodijo:

- **Zastavna pravica:**

Zastavna pravica daje zastavnemu upniku pravico zahtevati izpolnitev dospele terjatve iz naslova zastave določene stvari. Z zastavo določene stvari kot oblike zavarovanja terjatve banke, si lahko upnik v primeru neplačila osnovne obveznosti poplača svojo dospelo terjatev iz naslova prodaje zastavljene stvari. Zastavna pravica lahko obstaja na nepremičninah, premičninah ter pravicah (terjatvah, vrednostnih papirjih). Vsako izmed navedenih oblik zastave bom predstavila v nadaljevanju.

- **Zastavna pravica na nepremičninah – hipoteka:**

Hipoteka sodi med realne oblike zavarovanja terjatev. Gre za zastavo nepremičnine, ki se vpiše v zemljiško knjigo, vendar zastavnemu upniku ne daje pravice do razpolaganja z nepremičnino, saj ta še vedno ostane v rokah lastnika nepremičnine. Prednost takšnega zavarovanja za upnika je v tem, da daje hipoteka možnost prednostnega poplačila – v primeru, da je nad dolžnikom uveden postopek stečaja, bi si lahko upniki, ki imajo svoje terjatve zavarovane s hipoteko, te terjatve poplačali pred ostalimi upniki, v višini vrednosti hipoteke. Včasih se lahko zgodi, da je na isti nepremičnini vpisanih več hipotek. Prednost poplačila iz naslova prodaje nepremičnine ima tisti, ki je prvi vpisal hipoteko nanjo. Druga prednost takšnega zavarovanja je v tem, da hipoteka varuje upnika tudi v primeru, če se lastnik nepremičnine, na katero je hipoteka pisana, spremeni. Hipoteka bo na nepremičnino vpisana ne glede na to, kdo in koliko je njenih lastnikov. Bistvena pomanjkljivost zavarovanja s hipoteko pa je v tem, da so stroški cenitve nepremičnine in vpisa hipoteke v zemljiško knjigo visoki, zato se tovrstno zavarovanje praviloma uporablja za naložbe banke z dolgoročnim značajem. Drug problem, ki se pojavlja in je značilen za slovenske razmere, je neažurnost in dolgotrajnost vpisa podatkov v zemljiško knjigo, kar bistveno vpliva na obseg uporabe hipoteke kot instrumenta zavarovanja.

- **Zastavna pravica na premičninah:**

Z zastavo premičnine se dolžnik ali pa tretja oseba – lastnik te premičnine, zaveže, da se lahko upnik v primeru neplačila dospele terjatve poplača iz naslova prodaje izročene premičnine. Predmet zastavne pogodbe je lahko vsaka premičnina, na kateri obstaja lastninska pravica in je tako lahko predmet pravnega prometa. Premičnina mora imeti določeno premoženjsko vrednost, iz katere bi se v primeru neplačila terjatve upnik lahko poplačal.

➤ **Zastava terjatev:**

O zastavi terjatev govorimo tedaj, ko dolžnik ali pa tretja oseba zastavi terjatve v korist upnika z namenom poplačila v primeru, da osnovna terjatev ne bi bila plačana ob njeni dospelosti. Govorimo lahko torej o odstopu (cesiji) terjatev v upnikovo korist, pri čemer je potrebno o zastavi oziroma odstopu terjatev obvestiti dolžnika terjatev, sicer zastavna pravica na terjatvah ni pridobljena.

➤ **Zastava vrednostnih papirjev:**

Podobno kot pri zastavi premičnin in terjatev se tudi pri zastavi vrednostnih papirjev zastavlja točno določene vrednostne papirje v korist upnika. Glede na obliko vrednostnega papirja moramo pri njihovi zastavi paziti predvsem na to, ali gre za imenske ali prinosniške vrednostne papirje. Za slednje je značilno, da ime upnika na njih ni napisano, zato se smatra, da je njihov zakoniti imetnik prinosnik. Če pa na drugi strani pogledamo imenske vrednostne papirje, je njihov zakoniti imetnik tisti, čigar ime je navedeno na papirju. Kar se prenosa teh papirjev tiče, moramo poudariti, da se nekateri izmed njih – orderski vrednostni papirji prenašajo z indosamentom (npr. menica, ček, pomorski list), nekateri – rekta vrednostni papirji pa s civilnopravnim poslom cesije. Ravno zaradi tega je pomembno, da pri zastavi vrednostnih papirjev upoštevamo način njihovega prenosa (z izročitvijo, z indosamentom, s cesijo).

Zadnje tri oblike zavarovanja – zastava premičnin, terjatev ali pa vrednostnih papirjev služijo predvsem za zavarovanje kratkoročnih terjatev banke. Glavna prednost takšnega zavarovanja je prednostna pravica upnika pri poplačilu iz vrednostni zastavljenega predmeta (lahko je to vrednostni papir ali tudi blago), glavna pomanjkljivost pa je tveganje spremembe tržne vrednosti zastavljenega predmeta. Pri tem velja še posebej omeniti vrednostne papirje, ki jih spremlja tvegane spremembe njihove vrednosti, in pa blago, saj moramo pri oceni njegove vrednosti upoštevati tveganje, da se blago pokvari, poškoduje ali celo uniči pri transportu, nakladanju, skladiščenju ali pa kako drugače.

• **Menica:**

Menica je orderski vrednostni papir (prenaša se z indosamentom), njena materija pa je urejena v Zakonu o menici. Bistvene sestavine menice so: navedba dospelosti, kraj plačila, navedba dneva in kraja izdaje ter navedba upnika (remitenta). Poznamo štiri oblike menic:

- trasirana menica – izdajatelj (trasant) pozove meničnega dolžnika (trasata) naj ob dospelosti plača meničnemu upniku (remitentu),
- trasirana menica po lastni odredbi – izdajatelj menice (trasant) je istočasno tudi upnik (remitent),
- lastna trasirana menica – menica je trasirana na trasanta, izdajatelj menice (trasant) je istočasno menični dolžnik (trasat),
- lastna menica – menični dolžnik (trasat) tu ni posebej naveden, tako da trasant nastopa v vlogi trasata.

Velikokrat pa se v bančni poslovni praksi zgodi, da kot obliko zavarovanja banke zahtevajo bianco menice, na katerih je samo podpis dolžnika iz osnovnega posla (izdajatelj se pojavlja kot menični dolžnik), s pripadajočim pooblastilom za izpolnitev menic, v katerem je navedeno, kdo lahko izpolni manjkajoče podatke na menici, do katere višine sme segati znesek ter kako se označi dospelost menice (na vpogled, na določen dan po vpogledu, na določen dan od dneva izdaje, na določen koledarski dan).

- **Garancija:**

Garancija sodi med primere osebnega zavarovanja, kar pomeni, da je terjatev dolžnika zavarovana z obveznostmi drugih oseb; banka, ki garancijo izda, jamči, da bo v primeru neizpolnjevanja obveznosti dolžnika izplačala v garanciji določen znesek. Banka z izdajo garancije prevzema nase plačilno obvezo običajno iz enega izmed naslednjih pravnih naslovov: iz naslova poročstva, garancije plačljive na prvi poziv, izdaje Standby akreditiva, meničnega akcepta, meničnega avala, meničnega indosamenta in iz naslova izdaje lastne menice (Falatov, 1996, str. 2). Na tem mestu bom zaradi vsebine specialističnega dela obravnavala le garancijo, plačljivo na prvi poziv.

Prva predstavlja samostojno, abstraktno in od osnovne pogodbe ločeno obveznost banke, da bo pod pogoji, ki so v garanciji določeni, izplača v garanciji naveden znesek. To pa bo storila le, če bo upravičenec po garanciji pravočasno (v okviru roka veljavnosti garancije) predložil pisno zahtevo za izplačilo zneska. Takšen instrument je primeren predvsem za zavarovanje dolgoročnih kreditov. Njegova temeljna prednost je v tem, da se z garancijo nekako potrdi resnost dolžnika, glavna slabost takšnega zavarovanja pa so stroški, povezani z izdajo garancije. Dolžnik mora namreč banki izdajateljici garancije poplačati stroške izdaje in vodenja garancije, poleg tega pa mora seveda za izdajo garancije svoji banki predložiti določeno zavarovanje za primer, ko bi bila garancija unovčena in bi tako morala banka izdajateljica izpolniti obveznost vračila kredita.

- **Poroštvo:**

Tudi poroštvo štejemo k osebnim oblikam zavarovanja, kjer se tretja oseba – porok s podpisom pogodbe o poroštvu zavezuje, da bo izpolnil tako veljavno kot tudi zapadlo obveznost dolžnika v primeru, da je ta ne bi. Če primerjam garancijo in poroštvo, lahko poudarim bistveno razliko med njima – poroštvo ni samostojna obveznost poroka; obveznost iz naslova poročstva nastane in preneha istočasno z nastankom in prenehanjem osnovne obveznosti glavnega dolžnika. Torej, če glavna obveznost (npr. vračilo kredita s strani kreditojemalca) preneha, preneha tudi obveznost poroka iz naslova pogodbe o poroštvu. Iz tega lahko sklepamo, da poroštvo varuje upnika le pred insolenco dolžnika in ne tudi pred pravnim obstojem obveze, kot je to značilno za garancijo. Bistvena prednost poročstva je, da se pogodba o poroštvu med dolžnikom in porokom sklene navadno brez stroškov, kar je za dolžnika bistvenega pomena. Z vidika banke pa je poroštvo oblika zavarovanja pred kreditnim tveganjem, pri čemer mora banka paziti na to, kdo je porok in v kakšni povezavi je z dolžnikom. Iz tega sledi, da mora banka preveriti tudi kreditno sposobnost poroka.

5.1.2 POSAMIČNO ZAVAROVANJE AKREDITIVNE TERJATVE

V primeru, da nalogodajalec nima odobrenega okvirnega limita, bo banka pred izdajo akreditiva njeno terjatev iz tega naslova zavarovala posamično. Med zavarovanji, ki jih banke v ta namen uporabljajo, sodijo skorajda vse oblike, našteje v prejšnjem poglavju, z izjemo mogoče zastave nepremičnin, saj je ta bolj primerna za zavarovanje dolgoročnih bančnih naložb. Dokumentarni akreditiv je po svoji naravi plačilno-finančni instrument s kratkoročnim značajem, zato hipoteka kot oblika zavarovanja ni ustrezna. Standby akreditiv pa je po svoji vsebini zavarovalni instrument, ki ima včasih daljšo dobo veljavnosti, zato bi se z namenom zavarovanja akreditivne terjatve banke hipoteka na nepremičnino lahko vpisala.

Ne glede na vrsto akreditiva pa mora banka pri presojanju ustreznosti hipoteke kot oblike zavarovanja smiselno upoštevati akreditivne pogoje.

Poleg že navedenih oblik zavarovanja se za terjatve, ki izhajajo iz akreditivov, odprtih izven okvirnih limitov, uporabljajo še sledeča zavarovanja:

- ***Denarni depozit:***

Po svoji vsebini nadomešča denarno kritje, dano ob odprtju akreditiva, iz katerega se banka lahko poplača v primeru neplačila akreditivnega kritja. Poudariti je potrebno, da mora biti depozit dan z namenom – govorimo o namenskem depozitu, ki ga banka upošteva kot prvovrstno zavarovanje, nalogodajalcu pa omogoča, da se sredstva, dana v obliki depozita, obrestujejo po obrestni meri, ki je namenjena tovrstnim depozitom in je navadno višja od obrestne mere za sredstva na vpogled, po kateri se običajno obrestujejo dana akreditivna kritja.

- ***Zastava blaga, ki ga akreditiv pokriva:***

Tu lahko govorimo sicer o zastavi premičnin, kjer se nalogodajalec zaveže, da se lahko banka v primeru neplačila akreditivnega kritja poplača iz naslova zastavljenega blaga.

Eden izmed načinov zastave akreditivnega blaga je lahko z indosamentom pomorskega lista. Ta vrednostni papir namreč inkorporira lastninsko pravico, ki se prenaša z indosamentom. Banka tako postane lastnik blaga vse do poravnave akreditivnega kritja, ko s ponovnim indosamentom lastninsko pravico prenese na nalogodajalca.

- ***Odstop pričakovanih prilivov:***

Nalogodajalec ima v svojih knjigah izkazane terjatve, ki jih z odstopom (cesijo) prenese v korist akreditivne banke. Ta ima tako pravico, da si iz naslova prejetih plačil odstopljenih terjatev, poplača akreditivno kritje.

- ***Odstop akreditivnega priliva:***

Pri odstopu akreditivnega priliva gre predvsem za to, da upravičenec odstopi bodočo ali pa sedanjo terjatev iz naslova plačila po akreditivu v korist novega upnika:

- O sedanji terjatvi govorimo tedaj, ko so bili predloženi že vsi dokumenti, zahtevani v akreditivu in je banka po njihovem pregledu ugotovila njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji ter potrdila plačilo po akreditivu.
- O bodoči terjatvi pa govorimo tedaj, ko dokumenti še niso bili predloženi in akreditivna banka še ni potrdila plačila dokumentov, kar seveda predstavlja določeno tveganje.

Glede na posamezno vrsto akreditiva je materija odstopa urejena v OZ, EPO-500, ISP/98 ter posredno v Zakonu o menici, kar sem v specialističnem delu že omenila.

Zadnje tri vrste zavarovanj so še posebej primerne za zavarovanje terjatve banke iz naslova zagotavljanja kritja pri podakreditivu. Kot že rečeno, ima osnovni posel podakreditiva značaj vezanega posla, kar pomeni, da upnik osnovnega akreditiva predstavlja nalogodajalca drugega akreditiva. Banka, ki bo podakreditiv odprla, bo od svojega komitenta najverjetneje zahtevala dodatno zavarovanje. Ker ima komitent v osnovnem poslu vlogo posrednika, bo lahko banka v zavarovanje vzela terjatev komitenta, ki izvira iz pričakovanega priliva prodanega akreditivnega blaga glavnemu kupcu, lahko bo zahtevala zastavo omenjenega blaga v obliki

indosamenta pomorskega lista ali pa odstop akreditivnega priliva po osnovnem akreditivu v njeno korist.

Skratka, paleta možnih zavarovanj terjatev akreditivne banke napram nalogodajalcu je pestra. Tveganost neplačila kritja, ki ga banka prevzame ob odprtju akreditiva, je seveda odvisna bodisi od plačilne sposobnosti nalogodajalca, kot tudi od vrste zavarovanja. Banka bo svojo odločitev o izdaji akreditiva gotovo sprejela na podlagi izračuna stopnje tveganosti. Čim višje bo tveganje, ki ga bo banka prevzela z odobritvijo naložbe, tem kvalitetnejša bo oblika zavarovanja, ki ga bo banka zahtevala od nalogodajalca. Povedano drugače: čim bolj je zavarovanje kvalitetno, manjše je tveganje banke, da utрпи izgubo na osnovi odprtega akreditiva. Velikokrat se tudi zgodi, da se banke odločajo za kombinacije različnih zavarovalnih instrumentov, ki so deloma odvisni tudi od akreditivnih pogojev.

Glede na različno kakovost posameznih vrst zavarovanj je že v samem zakonu, ki ureja pojem izpostavljenosti banke, določeno, katera so tista zavarovanja, ki jih lahko označimo kot prvovrstna in zmanjšujejo oziroma izničijo tveganje banke. Naj ponovim, da sem sodijo:

- nakazilo kritja,
- zastava denarne vloge s točno določenim namenom ter
- zastava prvovrstnih vrednostnih papirjev (vrednostni papirji, katerih izdajatelji so Republika Slovenija, Banka Slovenije, Evropske skupnosti, centralne banke in vlade držav EEA ter in nekaterih njim primerljivih držav OECD).

Če je vrednost odprtega akreditiva v celoti zavarovana z enim izmed naštetih prvovrstnih zavarovanj, se v skupno izpostavljenost posameznega nalogodajalca ali pa skupine z njim povezanih oseb ne šteje, oziroma če je le del vrednosti odprtega akreditiva zavarovan s prvovrstnim zavarovanjem, se bo v izpostavljenost v celoti štel samo tisti del, ki takšnega pokritja nima. Tako se vse terjatve, zavarovane z instrumenti zavarovanja, ki jih zakon ne navaja, v celoti štejejo v izpostavljenost banke do komitenta ali pa z njim povezane skupine povezanih oseb.

V nadaljevanju bom napisano povzela in prenesla na obravnavani posebni vrsti akreditiva, kjer bom prikazala izračun izpostavljenost banke na osnovi izdanega podakreditiva ali pa prenesenega akreditiva.

5.2 IZPOSTAVLJENOST V PRIMERU PRENOSNEGA AKREDITIVA

Banka, ki v prenosnem akreditivu nastopa kot prenosna banka, je navadno izplačilna banka. Njene obveznosti izhajajo iz osnovnega akreditiva in se ne spreminjajo, tudi če se ta odloči, da bo prenos akreditiva dejansko izvršila. Dolžnost izplačilne banke v akreditivnem poslu je, da po nalogu akreditivne banke izplača vrednost dokumentov. S tem pa še ne prevzame obveznosti, da bo vrednost dokumentov izplačala, še posebej, če ji ni bilo zagotovljeno kritje. V praksi se tako pogostokrat zgodi, da izplačilna banka dokumente izplača šele, ko ji akreditivna banka zagotovi kritje. Iz tega naslova banka, ki opravi prenos, ne prevzame nikakršnega tveganja, da bi utrpela izgubo, zato se prenosni akreditiv ne šteje v izpostavljenost nalogodajalca ali za skupine z njim povezanih oseb.

Drug primer prenosa akreditiva pa je, ko je izplačilna banka istočasno tudi potrdilna banka. Tedaj njena vloga ni več samo pasivna, ampak se v posel aktivno vključi. Značilnost

potrdilne banke namreč je, da poleg akreditivne banke prevzema obvezo plačila dokumentov. Na njeni strani sicer je odločitev, ali bo akreditiv potrdila ali ne, vendar pa, če se za potrditev odloči, prevzame nase samostojno obvezo plačila in poleg akreditivne banke jamči za izplačilo prezentiranih dokumentov. S potrditvijo akreditiva banka prevzame tveganje, da ji znesek izplačanih dokumentov s strani akreditivne banke ne bo povrnjen, kar predstavlja njeno potencialno izgubo. To se lahko zgodi v primeru, da je potrdilna banka pri pregledu dokumentov spregledala napako, ki jo je kasneje našla akreditivna banka, v primeru nastopa višje sile, ali pa v primeru nesolventnosti akreditivne banke. V primeru potrditve akreditiva se tako znesek prenesenega in potrjenega akreditiva upošteva pri izračunu izpostavljenosti, vendar tokrat ne do nalogodajalca, saj prenosna banka z njim nima pravnega razmerja, ampak do akreditivne banke.

Zadnji primer, ki je po svoji vsebini sicer soroden prejšnjemu, pa je tedaj, ko prenosna banka po prejemu akreditivno skladnih dokumentov in po uspeli zamenjavi faktur izvrši izplačilo razlike v vrednosti med fakturama prvega in drugega upravičenca na račun prvega upravičenca še pred zagotovitvijo kritja s strani akreditivne banke. To za prenosno banko pomeni prevzem tveganja, da ji akreditivna banka ne bi povrnila že izplačanega zneska zaradi že omenjenih razlogov. Analogno kot v prejšnjem primeru banka prevzame tveganje nastanka izgube, vendar ne za celoten znesek prenosa akreditiva, ampak le za razliko v ceni, ki si jo prvi upravičenec zaračunava kot posrednik v osnovnem poslu. Prenosna banka šteje to razliko v ceni v njeno izpostavljenost do akreditivne banke. V nasprotnem primeru, ko prenosna banka izplača razliko v vrednosti faktur prvemu upravičencu šele po prejemu kritja s strani akreditivne banke, prenosna banka ne prevzema nikakršnega tveganja izgube.

5.3 IZPOSTAVLJENOST V PRIMERU PODAKREDITIVA

Že iz same definicije podakreditiva, kjer velja, da se podakreditiv in pa osnovni akreditiv upoštevata kot dve ločeni transakciji, pri kateri osnovni akreditiv služi le kot jamstvo za odprtje podakreditiva, je mogoče razbrati, kako postopajo banke pri izračunu izpostavljenosti. Bistvo podakreditiva je namreč, da izplačilna banka osnovnega akreditiva nastopa v podakreditivu kot akreditivna banka, ki po nalogu komitenta – upravičenca osnovnega akreditiva odpre podakreditiv v korist glavnega dobavitelja in s tem sprejme nepreklicno obveznost plačila v primeru predložitve akreditivno skladnih dokumentov v rokih, kot je to določeno v podakreditivu. Ob prevzemu obveznosti za plačilo pa se banka sooči tudi s prevzemom tveganja, da ji znesek izplačanih dokumentov ne bo povrnjen. To predstavlja njeno potencialno izgubo, zato velja, da se podakreditiv obravnava enako kot ostali odprti akreditivi, ki jih banka mora upoštevati pri izračunu izpostavljenosti komitenta ali pa z njim povezane skupine oseb.

Če bi tako banka hotela pri izračunu izpostavljenosti komitenta izločiti podakreditiv, ji pri tem ne bi zadostovalo, da se kot zavarovanje njene terjatve iz naslova zagotavljanja akreditivnega kritja jemlje samo osnovni akreditiv. Slep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic namreč akreditiva ne določa kot posebne oblike zavarovanja, na podlagi katerega bi se iz izračuna izpostavljenosti banke do komitenta lahko izvzelo odprt podakreditiv, razen seveda, če je poleg osnovnega akreditiva akreditivni banki dano katero izmed naštetih zavarovanj, ki

zmanjšujejo njeno izpostavljenost. Banka mora tako odprtje podakreditiva voditi kot eno izmed svojih tveganju podvrženih naložb.

6 ZAKLJUČEK

Tveganja so neizbežen element bančnega poslovanja in so v osnovi vezana na vrsto odobrene naložbe. Pojavljajo se lahko v različnih oblikah, vsaka izmed njih pa je značilna za določeno področje bančnega poslovanja. Če tako kot primer vzamem samo klasične bančne posle, ki predstavljajo glavnino bančnega poslovanja, lahko izpostavim predvsem prevzem kreditnega, likvidnostnega, obrestnega in operativnega tveganja. Izmed vseh naštetih daleč prednjači kreditno tveganje, to je tveganje, da dolžnik ne bo mogel ali ne bo hotel poravnati svojih obveznosti iz dolžniškega razmerja ob njihovi zapadlosti.

Večjim tveganjem so banke izpostavljene, večja bo verjetnost, da bodo utrpele izgubo. Napačne odločitve poslovodstva glede prevzema raznih tveganj, bi tako lahko banke vodile ne samo do poslovnih izgub, ampak tudi izgube ugleda, izgube komitentov, investitorjev in zaradi tega bi lahko bilo njihovo poslovanje ob velik del prometa. Ravno zaradi tega morajo biti banke pri ocenjevanju morebitnih tveganj, ki jih s seboj prinašajo njene naložbe, izredno natančne. Kar pa je še posebej pomembno, morajo s tveganji pravilno upravljati.

Ker so banke del finančnega sistema in njihovo poslovanje sloni predvsem na zaupanju komitentov, da bodo skrbno upravljale z njihovimi prihranki, je varnost bančnega poslovanja pomembna ne samo za komitente banke, ampak za vse subjekte, ki nastopajo na finančnem trgu. Že v primeru nesolventnosti ene banke bi to negativno vplivalo na zaupanje v celotni bančni sistem in posledično na celotno narodno gospodarstvo. Zato mora biti poslovanje bank nadzorovano in zakonsko regulirano. V ta namen so bili izdani posebni zakonski in podzakonski akti, osnovna regulativa, ki opredeljuje delovanje bančnega sistema, pa je Zakon o bančništvu, ki določa pravila za ustanavljanje, delovanje, nadzor in prenehanje poslovanja bank v Sloveniji.

Zakon o bančništvu in drugi podzakonski akti med drugim obravnavajo tudi področje tveganj in banke omejujejo pred prevzemom prevelikih tveganj na vseh njenih področjih poslovanja. Sem lahko štejemo izračun kapitalske ustreznosti bank, oblikovanje posebnih oslabitev in rezervacij glede na višino prevzetega tveganja ter izpostavljenost banke do posameznega komitenta ali skupine povezanih oseb. Če se nekoliko zaustavim pri vsakem od navedenih, lahko rečem, da je kapitalska ustreznost banke razmerje med njenim kapitalom in tvegano aktivo, kar nam pove pokritost tveganih naložb banke z njenim kapitalom, in mora znašati najmanj 8 %. Kot vemo, je namreč kapital banke bistvenega pomena za njen obstoj, saj predstavlja edino pravo zavarovanje za pokrivanje morebitnih izgub. Druga omejitev se nanaša na oblikovanje posebnih oslabitev in rezervacij. Banka mora pred odobritvijo vsake posamezne naložbe in ves čas njenega trajanja ocenjevati dolžnikovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti in kvaliteto danega zavarovanja, kar ji daje osnovo za izračun pripadajočih oslabitev oziroma rezervacij. Oblikovane oslabitve in rezervacije se upoštevajo pri poslovnem izidu banke in zmanjšujejo njeno uspešnost. Zadnja omejitev pa se nanaša na pojem izpostavljenosti banke, določena kot je vsota vseh terjatev in pogojnih terjatev do ene

osebe, naložb v vrednostne papirje te osebe in kapitalskih deležev banke v tej osebi. Pod pojmom oseba je mišljena tudi skupina oseb, ki šteje dve ali več oseb, ki so med seboj povezane tako, da za banko predstavljajo eno samo tveganje. Iz tu izvira njihovo pojmovanje kot skupine povezanih oseb. Izpostavljenost banke do posamezne osebe, kamor štejemo tudi skupino povezanih oseb, tako ne sme presegati 25 % kapitala banke.

Eno izmed področij delovanja banke, ki je ravno tako podvrženo tveganju, je področje dokumentarnih poslov. Njihovo ime izvira dejstva, da se banka pri svojem poslovanju sooča z različnimi vrstami dokumentov, s katerimi mora pravilno in skrbno ravnati. Med dokumentarne posle tako štejemo akreditivno, garancijsko, čekovno in inkasno poslovanje. Ker je vsebina specialističnega dela vezana samo na akreditivno poslovanje kot del celotne izpostavljenosti banke do komitenta, sem se pri pisanju omejila zgolj na posebnosti akreditivnega poslovanja.

Akreditiv predstavlja finančno-plačilni instrument, ki se lahko uporablja tudi v okviru domačega poslovanja, vendar pa velja, da se njegova prava vrednost pokaže v mednarodnem poslovanju. Ker je mednarodno poslovanje podvrženo določenim pogojem, so tudi tveganja, ki jih banka ob odprtju akreditiva prevzame, veliko bolj obsežna. Med tveganja, ki posebej zaznamujejo mednarodno poslovanje, štejemo nekomercialna tveganja, med katera sodijo politična in monetarna tveganja ter tveganja naravnih nesreč, in pa komercialna tveganja, za katere pravimo, da so subjektivne narave in odvisna od volje poslovnih partnerjev.

Ravno zaradi prizvoka mednarodnosti, ki ga akreditiv vsekakor ima, je bilo potrebno bankam omogočiti, da bi se pri svojem poslovanju ozirala na neka enotna pravila, skupna vsem udeležencem. Področje akreditiva je bilo potrebno regulirati širše, ne zgolj v okviru zakonodaj posameznih držav, zato je pod okriljem delovanja Mednarodne trgovinske zbornice s sedežem v Parizu Komisija za bančno tehniko in prakso izdala Enotna pravila in običaje za dokumentarne akreditive. Trenutno je še v veljavi njihova peta revizija, kratko imenovana EPO-500.

Definicija pravi, da je akreditiv pisna obveza banke v imenu uvoznika – nalagodajalca, da bo plačala izvozniku – upravičencu vrednost dokumentov v okviru določenega roka, pod pogojem, da izvoznik predloži banki akreditivno skladne dokumente. Iz tega sledi, da se v osnovni posel kupoprodaje vključi vsaj še ena banka, kar akreditivu kot plačilnemu instrumentu daje dodatno varnost. Banka se z odprtjem akreditiva namreč obveže, da bo prodajalcu na osnovi akreditivno skladnih dokumentov izplačala znesek le-teh v okviru akreditivnega zneska. Pri tem je seveda potrebno poudariti, da je posel akreditiva strogo ločen od osnovnega posla, saj pri akreditivnem poslovanju velja načelo, da banke ne poslujejo z blagom, ampak z dokumenti.

Izmed vseh vrst akreditivov sem pod drobnogled vzela dve posebni vrsti, in sicer prenosni akreditiv in podakreditiv. Njuna posebnost je v tem, da upravičenec akreditiva predstavlja tako kupca kot prodajalca istega blaga. Sam ni dejanski dobavitelj, njegova vloga je predvsem v posredništvu med glavnim dobaviteljem in glavnim kupcem. Navedena akreditiva sta po svoji vsebini in namenu enaka, ločuje jih pa njuna izvedba, ki je relevantna pri izračunu izpostavljenosti.

Za prenosni akreditiv velja, da banka, ki se odloči za prenos akreditiva, ne prevzame obveznosti, da bo vrednost dokumentov izplačala. Iz tega naslova tudi ne prevzame nikakršnega tveganja, da bi utrpela izgubo, zato se prenosni akreditiv ne šteje v izpostavljenost nalogodajalca oziroma akreditivne banke ali za skupine z njo povezanih oseb. Drug primer pa je, ko ima prenosna banka tudi vlogo potrdilne banke, katere značilnost je, da poleg akreditivne banke prevzema obvezo plačila dokumentov. S potrditvijo akreditiva banka prevzame tveganje, da ji znesek izplačanih dokumentov s strani akreditivne banke ne bo povrnjen, kar predstavlja njeno potencialno izgubo, zato mora akreditivni znesek upoštevati pri izračunu izpostavljenosti.

Pri podakreditivu, kjer velja, da se podakreditiv in pa osnovni akreditiv upoštevata kot dve ločeni transakciji, pri kateri osnovni akreditiv služi le kot jamstvo za odprtje podakreditiva, pa se akreditivna banka z izdajo podakreditiva obveže za izplačilo akreditivnega zneska v primeru predložitve akreditivno skladnih dokumentov. Odprtje podakreditiva, ki se obravnava enako kot ostali nostro akreditivi, predstavlja potencialno izgubo za banko, zato se podakreditiv upošteva pri izračunu izpostavljenosti komitenta ali pa z njim povezane skupine oseb.

Razlika med prenosnim akreditivom in podakreditivom je v tem, da mora prenosna banka pri izračunu izpostavljenosti prenosnega akreditiva upoštevati njeno izpostavljenost do akreditivne banke, medtem ko se za izračun izpostavljenosti podakreditiva upošteva izpostavljenost komitenta.

Za konec bi dodala le še to, da čaka banke v naslednjih mesecih še veliko sprememb, ne samo takšnih, ki jih prinaša uvedba nove valute eura, ampak tudi takšnih, ki se navezujejo na sprejem novih določil, tako na področju kapitalske ustreznosti bank z uvedbo novi standardov kapitalskega sporazuma Basel II, kot tudi na področju dokumentarnega poslovanja s sprejemom nove revizije Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive EPO-600.

7 LITERATURA IN VIRI

LITERATURA:

1. Baselska načela preudarnega poslovanja. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1998. 96 str.
2. Bole Pirc Tanja: Akreditivno poslovanje. Ljubljana: Izobraževalni center Združenja bank Slovenije, 2005. 33 str.
3. Davis Michael: Dokumentarni akreditivi. Ljubljana: Center Marketing International, 1993. 169 str.
4. Del Busto Charles: Vodnik skozi dokumentarne akreditive in EPO-500. Ljubljana: Center Marketing International, 1999. 102 str.
5. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
6. Falatov Peter: Bančne garancije v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF, 1996. 177 str.
7. Falatov Peter: Plačila v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF, 1997. 204 str.
8. Falatov Peter: Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF, 1998. 267 str.
9. Falatov Peter: Standby akreditiv po novih akreditivnih pravilih (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 48 (1999), 10, str. 3840.
10. Falatov Peter: Standby akreditiv po novih akreditivnih pravilih (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 48 (1999a), 11, str. 40–42.
11. Falatov Peter: Pravila za mednarodne standby akreditive – ISP/98. Bančni vestnik, Ljubljana, 48 (1999b), 4, str. 40–42.
12. Falatov Peter: Odstop akreditivnega priliva. Bančni vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 1–2, str. 56–58.
13. Falatov Peter: Standby akreditiv. Gradivo za seminar. Ljubljana: CISEF, 2001. 17 str.
14. Falatov Peter: Standby akreditiv v mednarodnem poslovanju. V sklopu gradiva za seminar Instrumenti plačilnega prometa in zavarovanja plačil v mednarodnem poslovanju. Ljubljana: CISEF, 2004. 22 str.
15. Gnidovec Vera: Akreditivno poslovanje I. Gradivo za seminar. Ljubljana: Združenje bank Slovenije, 1998. 50 str.
16. Hrastelj Tone: Podjetniški izzivi mednarodnega poslovanja. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 1995. 541 str.
17. James E. Byrne: The Official Commentary on the International Standby Practices. Montgomery Village: The Institute of International Banking Law & Practice, Inc., 1998. 353 str.
18. Jus Miran: Riziki sprememb vrednosti valut in zaščitne monetarne klavzule. Ljubljana: Center Marketing International, 2003, 362 str.

19. Krape Primož: Klasična tveganja bančnega poslovanja – kreditno tveganje. Bančni vestnik , Ljubljana, 46 (1997), str. 36–38.
20. Krumberger Matej: Nadzor bančnega poslovanja in obvladovaje tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi in priporočila. Analiza bančnih tveganj: (zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 71–82.
21. Majič Mojca: Obvladovanje poslovnih tveganj. V gradivu za izobraževanje za pridobitev naziva strokovnega naziva preizkušeni notranji revizor. Ljubljana: Slovenski institut za revizijo. 1999, 14 str.
22. Mrak Boris: Poslovna tveganja zaradi sprememb deviznega tečaja. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1991. 148 str.
23. Mramor Dušan: Poglavja iz poslovnih financ. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. str. 327–329.
24. Miklič Anka: Riziki v bančnem poslovanju. Ljubljana: Banka Slovenije, 1990. 17 str.
25. Nikolič Ranko: Kreditne naložbe bank in rezervacije – kako določiti ustrezno pokritje? Bančni vestnik, Ljubljana, 2001, 12, str. 2–7.
26. Pirtovšek Matej, Kristl Miha: Zdrava bančna praksa na področju trgovanja. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 61–75.
27. Puharič Krešo: Pogodbeno pravo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 335 str.
28. Remšak Franc, Šuler Tatjana: Gibanje kapitalske ustreznosti bank v Sloveniji ter vpliv povezovanja bank na kapitalsko ustreznost bank in bančnega sistema. Prikazi in analize IX/3. Ljubljana: Banka Slovenije, 2001. 27 str.
29. Saunders Anthony: Financial Institutions Management – A Modern Perspective. Third edition. New York: Irwin, 2000. 742 str.
30. Selan Voglar Margita et al.: Prevozne listine v mednarodni menjavi blaga. Ljubljana: Center za poslovno usposabljanje, 2005. 182 str.
31. Sušnik Saša: Mednarodna regulativa kapitala in kapitalske ustreznosti bank. Bančni vestnik, Ljubljana, 47 (1998), 3, str. 7–11.
32. Sušnik Saša: Predlagane spremembe mednarodnih standardov kapitala in kapitalska ustreznost bank. Analiza bančnih tveganj: (zbornik 6. strokovnega posvetovanja o bančništvu). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 2000, str. 21–32.
33. Valenčič Dušan: Vključitev poslovno finančnih nekreditnih tveganj v sistem za upravljanje s tveganji univerzalne banke. Banke in tveganja (zbornik 3. strokovnega posvetovanja o bančništvu). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije, 1997, str. 93–103.
34. Vežjak Danilo: Mednarodne poslovne finance. Maribor: Obzorja, 1982, 505 str.

VIRI:

1. Banking commission approves revised rules on documentary credits. ICC, Commission on Banking Technique and Practice. [URL: <http://www.iccwbo.org/iccjcde/index.html>], 25.10.2006.
2. Direktiva 2006/48/ES Evropskega sveta in parlamenta o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti kreditnih institucij (Uradni list EU, št. L 177/1).
3. Direktiva 2006/49/ES Evropskega sveta in parlamenta o kapitalski ustreznosti investicijskih podjetij in kreditnih institucij (Uradni list EU, št. L 177/201).
4. Delovni tekst Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive, 6. revizija. MTZ – Komisija za bančno tehniko in prakso, 2006. 36 str.
5. Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive. Ljubljana: Center Marketing International, 1993. 119 str.
6. International Standard Banking Practice (ISBP). Paris: ICC Publishing S.A., 2003. 59 str.
7. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/2001).
8. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002, 85/2002, 22/2003, 36/2004, 68/2004, 103/2004, 124/2004, 62/2005, 67/2005).
9. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 67/2005, 97/2005).
10. Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/2002, 22/2003, 65/2003, 44/2004).
11. SWIFT Board's Standards Committee: Standards Release 2007: Category 7, 2006. 14 str.
12. The New Basel Capital Accord: An explanatory note. Basel: Secretariat of the Basel Committee on Banking Supervision, 2001. 16 str.
13. Transferable Credits and the UCP 500. ICC, Commission on Banking Technique and Practice. [URL: <http://www.iccwbo.org/id522/index.html>], 30.10.2002.
14. Zakonu o bančništvu (uradno prečiščeno besedilo) (Uradni list RS, št. 104/2004).

Priloga št. 1: Zahtevek za odprtje akreditiva

Priloga št. 2: Zahtevek za spremembo akreditiva

Priloga št. 3: Zahtevek za prenos akreditiva

Priloga št. 4: Pogodba o odprtju akreditiva

Priloga št. 5: Pogodba o prenosu akreditiva

Priloga št. 6: Primer prenosnega in prenesenega akreditiva

FACTOR BANKA d. d.

Tivolska 48, p.p. 2626
1001 Ljubljana, Slovenija
SWIFT: FCTBSI2X

Sektor mednarodnega poslovanja
Dokumentarni posli: Vesna Dolgan

Tel: + 386 (01) 230 66 39
Fax: + 386 (01) 230 77 63
E-mail: vesna.dolgan@factorb.si

ZAHTEVEK ZA ODPRTJE AKREDITIVA

NALOGODAJALEC:

Naziv:
Naslov:
Zakoniti zastopnik:

Kraj in datum:
Kontaktna oseba:

Telefon:
Fax:
E-mail:

Prosimo vas, da v skladu z Enotnimi pravili in običaji za dokumentarne akreditive (EPO), revizija 1993, ki so objavljena v publikaciji MTZ št. 500, za naš račun odprete sledeči nepreklicni akreditiv:

- neprenosni brez zahteve po konfirmaciji stand-by
 prenosni z zahtevo po konfirmaciji

UPRAVIČENEC AKREDITIVA:	Naziv: Točen naslov:		
BANKA UPRAVIČENCA AKREDITIVA:	Naziv: Točen naslov: SWIFT: Pooblaščamo vas, da akreditiv odprete preko korespondenčne banke po vaši izbiri.		
VALUTA in ZNESEK:	Dozvoljena odstopanja od zneska: ☐ ne ☐ da: + ___ % / - ___ %		
OPIS BLAGA / STORITEV in PARITETA:	Opis blaga: Pariteta : _____		
PREVOZ BLAGA:	Nakladanje v: Najkasneje do: Prevoz do:	Delne dobave: ☐ dovoljene ☐ prepovedane	Pretovarjanje: ☐ dovoljeno ☐ prepovedano
PLAČILO:	☐ na vpogled ☐ z negociranjem ☐ z akceptom ☐ z odloženim plačilom ___ dni od datuma _____		

Akreditiv je plačljiv proti prezentaciji **NASLEDNJIH DOKUMENTOV:**

☐ Commercial invoice: no. of original(s) ☐ signed no. of copy(ies) ☐ stamped	☐ Insurance policy/certificate covering the following risks:
☐ Full set of clean on board bills of lading: ☐ made out to Order ☐ blank endorsed ☐ marked ☐ »freight prepaid« ☐ »freight payable at destination« ☐ Notify:	☐ Forwarders Certificate of Receipt (FCR) ☐ Packing list ☐ Certificate of Origin
☐ Multimodal Transport Document* ☐ Truck Consignment Note CMR (copy for sender)* ☐ Duplicate of Railway Consignment Note* ☐ Air Waybill (Original for shipper)* * addressed to:	Ostali dokumenti: ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Dokumenti naj se predložijo banki v ___ dneh od datuma ___, vendar ne kasneje od roka veljavnosti akreditiva.		
STROŠKI IN PROVIZIJE:	Plačilo stroškov in provizij korespondenčne banke krije: ☐ nalogodajalec ☐ upravičenec	Plačilo stroškov in provizij banke upravičenca krije: ☐ nalogodajalec ☐ upravičenec
DODATNA NAVODILA:		
PRILOGE:	☐ kopija predračuna ☐ kopija podpisane in veljavne pogodbe ☐ ostalo:	☐ kopija naročila ☐ kopija potrditve naročila
Pooblaščamo vas, da nas bremenite za vaše stroške in provizije obračunane po vaši veljavni tarifi.		
PODATKI ZA STATISTIKO:	Šifra osnove:	Opis transakcije:

Ime in priimek pooblaščene osebe družbe

Podpis pooblaščene osebe družbe

Žig firme

IZPOLNI BANKA:

PREDLOG ODOBRITEV ZAHTEVKA:

ODOBRITEV ZAHTEVKA:

Datum prejema zahtevka: _____

Datum kreditnega predloga: _____

Znesek akreditiva: _____

odobrenega s strani: uprave banke
 kreditnega odbora banke
 nadzornega sveta banke

Plačilo po akreditivu: najkasneje do _____

Zavarovanje: _____

Klasifikacija po BS: ___ % Slabitve po MSRP: ___

(datum)

(podpis strokovnega sodelavca)

(datum)

(podpis skrbnika)

FACTOR BANKA d. d.

Tivolska 48, p.p. 2626
1001 Ljubljana, Slovenija
SWIFT: FCTBSI2X

Sektor mednarodnega poslovanja
Dokumentarni posli: Vesna Dolgan

Tel: + 386 (01) 230 66 39
Fax: + 386 (01) 230 77 63
E-mail: vesna.dolgan@factorb.si

ZAHTEVEK ZA SPREMEMBO AKREDITIVA

NALOGODAJALEC:

Naziv:
Naslov:
Zakoniti zastopnik:

Kraj in datum:
Kontaktna oseba:
Telefon:
Fax:
E-mail:

Prosimo vas za spremembo sledečega akreditiva:

Akreditiv št.:

Izdan dne:

V znesku:

**SPREMEMBE
AKREDITIVA:**

Pooblaščamo vas, da nas bremenite za vaše stroške in provizije obračunane po vaši veljavni tarifi.

Ime in priimek pooblaščene osebe družbe

Žig firme

Podpis pooblaščene osebe družbe

IZPOLNI BANKA:

PREDLOG ODOBRITVE ZAHTEVKA:

ODOBRITEV ZAHTEVKA:

Datum prejema zahtevka: _____

Datum kreditnega predloga: _____

Znesek akreditiva: _____

odobrenega s strani: uprave banke
 kreditnega odbora banke
 nadzornega sveta banke

Plačilo po akreditivu: najkasneje do _____

Zavarovanje: _____

Klasifikacija po BS: ___ % Slabitve po MSRP: ___

(datum)

(podpis strokovnega sodelavca)

(datum)

(podpis skrbnika)

FACTOR BANKA d. d.

Tivolska 48, p.p. 2626
1001 Ljubljana, Slovenija
SWIFT: FCTBSI2X

Sektor mednarodnega poslovanja
Dokumentarni posli: Vesna Dolgan

Tel: + 386 (01) 230 66 39
Fax: + 386 (01) 230 77 63
E-mail: vesna.dolgan@factorb.si

ZAHTEVEK ZA PRENOS AKREDITIVA

NALOGODAJALEC (1. UPRAVIČENEC):

Naziv:

Naslov:

Zakoniti zastopnik:

Kraj in datum:

Kontaktna oseba:

Telefon:

Fax:

E-mail:

Prosimo vas, da v skladu z Enotnimi pravili in običaji za dokumentarne akreditive (EPO), revizija 1993, ki so objavljena v publikaciji MTZ št. 500, za naš račun prenesete sledeči nepreklicni akreditiv – **osnovni akreditiv**:

ŠT. AKREDITIVA:	ZNESEK AKREDITIVA:	VAŠA REF. ŠT.:
2. UPRAVIČENEC AKREDITIVA:	Naziv: Točen naslov:	
BANKA 2. UPRAVIČENCA AKREDITIVA:	Naziv: Točen naslov: SWIFT: Pooblaščamo vas, da akreditiv prenesete preko korespondenčne banke po vaši izbiri.	

Akreditiv naj se prenese z enakimi akreditivnimi pogoji, razen:

- Znesek prenosa:
- Cena po enoti blaga:
- Skrajni rok odpreme blaga:
- Veljavnost akreditiva:
- Datum za prezentacijo dokumentov:
- Opis blaga (v primeru delnih prenosov):

Pridržujemo si pravico, da odklonimo ali dovolimo Factor banki d.d., Ljubljana kot prenosni banki, da sporoča 2. upravičencu akreditiva katerokoli spremembo zgoraj navedenega osnovnega akreditiva.

Zavezujemo se, da bomo **takoj** po prezentaciji dokumentov s strani 2. upravičenca akreditiva Factor banki d.d., Ljubljana z namenom zamenjave faktur predložili naše fakture, ki bodo nadomestile fakture 2. upravičenca akreditiva pri prezentaciji dokumentov akreditivni banki.

Nepreklicno pooblaščamo Factor banko d.d., Ljubljana, da v primeru nezamenjave faktur v določenem roku, akreditivni banki pošlje vse dokumente prezentirane s strani 2. upravičenca akreditiva, vključno s fakturo. V tem primeru se odpovedujemo pravici zahtevati plačilo razlike v vrednosti akreditivnih dokumentov.

Če bodo Factor banki d.d. Ljubljana prezentirani dokumenti, ki se po akreditivu ne zahtevajo, jo pooblaščamo, da le-te brez njene obveznosti pošlje na naš naslov.

Factor banko d.d., Ljubljana pooblaščamo, da:

- se prenos akreditiva izvrši s klavzulo:
»The transferring bank will pay to the second beneficiary only when presented documents are accepted by the issuing bank and funds are received from the issuing bank.«
- nas bremeni za stroške in provizije obračunane po veljavni tarifi banke.

STROŠKI IN PROVIZIJE:	Plačilo stroškov in provizij korespondenčne banke krije: ☐ nalogodajalec ☐ 2. upravičenec akreditiva	Plačilo stroškov in provizij banke 2. upravičenca akreditiva krije: ☐ nalogodajalec ☐ 2. upravičenec akreditiva
DODATNA NAVODILA:		

Ime in priimek pooblaščene osebe družbe

Podpis pooblaščene osebe družbe

Žig firme

IZPOLNI BANKA:

Datum prejema zahtevka: _____

Znesek prenosa akreditiva: _____

Datum opravljenega prenosa: _____

Ljubljana, dne

Sektor mednarodnega poslovanja
Dokumentarni posli

POGODBA O ODPRTJU AKREDITIVA ŠT. A-.....

sklenjena med pogodbenima strankama

1. **FACTOR BANKA d.d.**, Ljubljana, Tivolska cesta 48, ki jo zastopa predsednik uprave g. Boris Pesjak, (v nadaljevanju: banka),

in

2., ki jo zastopa,
matična številka:, davčna številka: (v nadaljevanju: naročnik)

1. člen

Na podlagi sklepa banke z dne, pogodbeni stranki dogovorita, da bo banka, na podlagi izpolnjenega Zahtevka za odprtje akreditiva in v skladu z Enotnimi pravili in običaji za dokumentarne akreditive EPO 500, odprla nepreklicni dokumentarni akreditiv v korist (v nadaljevanju: upravičenec akreditiva), ki glasi na znesek

.....

(v nadaljevanju: akreditiv), s tem da naročnik vplača ob odprtju akreditiva 0% kritje.

Akreditiv je sestavni del pogodbe in predstavlja prilogo A k pogodbi.

Banka bo akreditiv odprla po izpolnitvi naslednjih pogojev:

- sklenitev Pogodbe o odprtju akreditiva št. A-..... (v nadaljevanju: pogodba),
- predložitev instrumentov zavarovanja v skladu z določili 5. člena pogodbe.

V primeru spremembe akreditivnega zneska oz. drugih bistvenih sprememb akreditiva ter v primeru spremembe predpisov, ki vplivajo na način akreditivnega poslovanja oz. povečujejo stroške banke, si banka pridržuje pravico, naročnik pa se obvezuje skleniti dodatek k tej pogodbi.

2. člen

Banka bo o znesku in datumu črpanja akreditiva naročnika pisno obvestila z obvestilom o črpanju akreditiva. Naročnik se obvezuje vplačati kritje za akreditiv dva delovna dneva pred določenim dnevom črpanja.

V kolikor želi naročnik pokrivati akreditiv predčasno, lahko to stori s tem, da banko o tem predhodno obvesti.

V primeru, da na dan črpanja akreditiva, naročnik ne bo v celoti zagotovil kritja, se smatra, da je akreditiv unovčen. Ob unovčenju akreditiva vzpostavi banka do naročnika tolarsko terjatev za ustrezni znesek unovčenja, preračunano v tolarsko protivrednost po prodajnem tečaju Factor banke d.d. na dan unovčenja. Terjatev za unovčeni akreditiv se smatra kot zapadla. Naročnik se obvezuje povrniti banki poleg unovčenega zneska akreditiva še provizijo za unovčenje akreditiva v skladu z vsakokratnim veljavnim Sklepom o obrestnih merah in tarifah za storitve Factor banke d.d., Ljubljana (v nadaljevanju: Tarifa banke), stroške, nastale v državi in v tujini v zvezi z unovčenjem akreditiva ter zamudne obresti, obračunane po obrestni meri določeni s vsakokratno veljavno Tarifo banke.

3. člen

Naročnik se obvezuje v zvezi s to pogodbo plačati banki:

- enkratni strošek odprtja akreditiva v višini% od zneska akreditiva, obračunano po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan izdaje računa, ter
- provizijo, ki se obračunava tromesečno v višini% od stanja akreditiva za vsako začeto tromesečje, obračunano po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan izdaje računa.

Minimalni strošek in minimalna provizija znašata SIT in se spreminja v skladu z vsakokratno veljavno Tarifo banke.

Naročnik se prav tako obvezuje poravnati banki vsa druga nadomestila in stroške nastale v zvezi z akreditivom. Banka bo za obračunana nadomestila v skladu z vsakokratno veljavno Tarifo banke in nastale stroške (medbančni stroški v tuji valuti, stroški banke zaradi neizpolnitve ali nepravočasne izpolnitve obveznosti po tej pogodbi, ipd.) izdala ustrezní račun.

Rok za plačilo vseh navedenih obveznosti v tem členu je 8 (osem) dni od datuma izdaje računa.

4. člen

Naročnik nepreklicno pooblašča banko, da si poplača katerokoli zapadlo terjatev po tej pogodbi s kakršnokoli obveznostjo banke do njega, vključno s sredstvi priliva in sredstvi na transakcijskem računu naročnika pri banki. V ta namen naročnik nepreklicno pooblašča banko za bremenitev svojega transakcijskega računa pri banki brez predhodnega obvestila.

V primeru nepravočasnega plačila katerekoli obveznosti po tej pogodbi banka bremeni naročnika za zamudne obresti, obračunane po obrestni meri določeni z vsakokratno veljavno Tarifo banke. Banka bo zamudne obresti obračunala od dneva zapadlosti terjatve do končne poravnave. Naročnik se jih obvezuje plačati najkasneje v roku 8 (osmih) dni od datuma izdaje obračuna.

5. člen

Za zavarovanje vseh terjatev banke po tej pogodbi predloži naročnik banki generalno menično izjavo z dne ter blanco podpisanih menic s pripadajočimi pooblastili za unovčenje. V primeru unovčenja ali uničenja katerega koli instrumenta zavarovanja, se naročnik obvezuje banki predložiti novega, hkrati pa dovoljuje banki, da brez predhodnega obvestila unovči menice za vse zapadle terjatve banke po tej pogodbi.

6. člen

Naročnik potrjuje in jamči:

- da so pogodbo, menice in drugo dokumentacijo v zvezi s to pogodbo podpisali zakoniti zastopniki,
- da je sklenitev te pogodbe veljavna,
- da je banko seznanil z vsemi okoliščinami in podatki, ki bi ji morali biti znani in bi lahko vplivali na njeno odločitev,
- da so vse listine in vsi podatki, ki jih je posredoval banki resnični in popolni.

Naročnik se nepreklicno obvezuje:

- pravočasno in pravilno izpolnjevati vse svoje obveznosti do banke nastale na osnovi in v zvezi s to pogodbo,
- voditi transakcijski račun pri banki in opravljati plačilni promet preko banke najmanj do poravnave vseh obveznosti do banke po tej pogodbi,
- pisno obveščati banko o svojem poslovanju ter ji omogočiti vpogled v poslovanje,

- pisno obveščati banko o vseh dogodkih in okoliščinah, ki lahko vplivajo na izpolnjevanje obveznosti oz. izvrševanje pravic po tej pogodbi,
- pisno obveščati banko o spremembi sedeža, dejavnosti, pooblaščenih zastopnikov,
- da brez predhodnega pisnega soglasja banke ne bo vršil statusnih sprememb in obremenjeval svojega premoženja oz. ga odtuževal izven okvirov redne dejavnosti.

V primeru neizpolnjevanja določil te pogodbe s strani naročnika, lahko banka takoj zahteva dodatno, zanjo sprejemljivo zavarovanje. V kolikor naročnik ne zagotovi ustreznega dodatnega zavarovanja v roku 15 (petnajst) dni od pisne zahteve banke, lahko banka zahteva takojšnje 100% kritje vseh terjatev banke po tej pogodbi. Z dnem pisnega obvestila banke o zahtevanem 100% kritju se vse obveznosti naročnika po tej pogodbi smatrajo za dospele. Naročnik tudi odškodninsko odgovarja banki za povzročeno škodo v primeru kršitve določil te pogodbe.

7. člen

Z uvedbo eura kot zakonitega plačilnega sredstva v Sloveniji se zneski izraženi v tolarjih spremenijo v eure po uradno določenem menjalnem tečaju. Uvedba eura v ničemer ne spreminja medsebojnih pravic in obveznosti pogodbenih strank oziroma ostalih določil pogodbe.

8. člen

Za reševanje morebitnih sporov, nastalih na osnovi in v zvezi s to pogodbo, ki jih pogodbene stranke ne bodo uredile sporazumno, k čemur se zavezujejo, je pristojno stvarno pristojno sodišče v Ljubljani.

9. člen

Ta pogodba stopi v veljavo z dnem podpisa obeh pogodbenih strank in je sestavljena v 2 (dveh) enakih izvodih, od katerih prejme vsaka pogodbeni stranka po en izvod.

V Ljubljani, dne

BANKA:
Factor banka d.d.

NAROČNIK:
.....

POGODBA O PRENOSU AKREDITIVA ŠT. LA-.....

sklenjena med pogodbenima strankama

1. **FACTOR BANKA d.d.**, Ljubljana, Tivolska cesta 48, ki jo zastopa predsednik uprave g. Boris Pesjak, (v nadaljevanju: banka)

in

2., ki jo zastopa,
matična št., davčna št. (v nadaljevanju: nalogodajalec).

1. člen

Na osnovi prejetega nepreklicnega prenosnega akreditiva št. izdanega s strani banke (v nadaljevanju: akreditivna banka) v znesku v korist nalogodajalca (v nadaljevanju: akreditiv) pogodbeni stranki dogovorita, da bo banka, na podlagi izpolnjene zahteve za prenos akreditiva in v skladu z Enotnimi pravili in običaji za dokumentarne akreditive EPO 500, prenesla akreditiv v korist podjetja (v nadaljevanju: 2. upravičenec) v znesku

Pogodbeni stranki sta soglasni, da bo banka izplačala znesek dokumentov 2. upravičencu šele po prejemu plačila s strani akreditivne banke.

2. člen

Nalogodajalec se obvezuje v zvezi s to pogodbo plačati banki enkratno strošek prenosa akreditiva v višini% od zneska prenosa akreditiva, obračunano po srednjem tečaju Banke Slovenije na dan izdaje računa, minimalno SIT

Nalogodajalec se prav tako obvezuje poravnati banki vsa druga nadomestila in stroške nastale na osnovi in v zvezi s to pogodbo. Banka bo za obračunana nadomestila v skladu z vsakokratno veljavnim Sklepom o obrestnih merah in tarifah za storitve Factor banke d.d., Ljubljana (v nadaljevanju: Tarifa banke) in nastale stroške (medbančni stroški v tuji valuti, stroški banke zaradi neizpolnitve ali nepravočasne izpolnitve obveznosti po tej pogodbi, ipd.) izdala ustrezní račun.

Rok za plačilo vseh navedenih obveznosti v tem členu je 8 (osem) dni od datuma izdaje računa.

3. člen

Nalogodajalec nepreklicno pooblašča banko, da si poplača katerokoli zapadlo terjatev po tej pogodbi s kakršnokoli obveznostjo banke do njega, vključno s sredstvi deviznega priliva in sredstvi na transakcijskem računu nalogodajalca pri banki. V ta namen nalogodajalec nepreklicno pooblašča banko za bremenitev njegovega transakcijskega računa pri banki brez predhodnega obvestila.

V primeru nepravočasnega plačila katerekoli obveznosti po tej pogodbi banka bremeni nalogodajalca za zamudne obresti, obračunane po obrestni meri določeni z vsakokratno veljavno Tarifo banke. Banka bo zamudne obresti obračunala od dneva zapadlosti terjatve do končne poravnave. Nalogodajalec se jih obvezuje plačati najkasneje v roku 8 (osmih) dni od datuma izdaje obračuna.

4. člen

Nalogodajalec potrjuje in jamči:

- da so pogodbo in drugo dokumentacijo v zvezi s to pogodbo podpisali zakoniti zastopniki,
- da je sklenitev te pogodbe veljavna,
- da je banko seznanil z vsemi okoliščinami in podatki, ki bi ji morali biti znani in bi lahko vplivali na njeno odločitev,
- da so vse listine in vsi podatki, ki jih je posredoval banki resnični in popolni.

Nalogodajalec se nepreklicno obvezuje:

- da bo takoj po prejemu obvestila »Obvestilo o prejeti dokumentaciji po akreditivu št. LA-.....« z namenom zamenjave faktur banki predložili svoje fakture, ki bodo nadomestile fakture 2. upravičenca pri prezentaciji dokumentov akreditivni banki. V nasprotnem primeru nepreklicno pooblašča banko, da akreditivni banki pošlje vse dokumente prezentirane ji dokumente s strani 2. upravičenca, vključno s fakturo. V tem primeru se nalogodajalec nepreklicno odpoveduje pravici zahtevati plačilo razlike v vrednosti akreditivnih dokumentov,
- pravočasno in pravilno izpolnjevati vse svoje obveznosti do banke nastale na osnovi in v zvezi s to pogodbo,
- pisno obveščati banko o svojem poslovanju ter ji omogočiti vpogled v poslovanje,
- pisno obveščati banko o vseh dogodkih in okoliščinah, ki lahko vplivajo na izpolnjevanje obveznosti oz. izvrševanje pravic po tej pogodbi,
- pisno obveščati banko o spremembi sedeža, dejavnosti, pooblaščenih zastopnikov.

5. člen

Za reševanje morebitnih sporov, nastalih na osnovi in v zvezi s to pogodbo, ki jih pogodbeni stranki ne bosta uredili sporazumno, k čemur se zavezujeta, je pristojno stvarno pristojno sodišče v Ljubljani.

6. člen

Ta pogodba stopi v veljavo z dnem podpisa obeh pogodbenih strank in je sestavljena v 2 (dveh) enakih izvodih, od katerih prejme vsaka pogodbeni stranka po en izvod.

V Ljubljani, dne

Banka:
FACTOR BANKA d.d.

Nalogodajalec:
.....

----- Instance Type and Transmission -----

Original received from SWIFT
 Priority : Normal
 Message Output Reference : 1255 060410LJBASI2XAXXX8113034872
 Correspondent Input Reference : 1355 060410HELFSFIHHAXXX4427518720

----- Message Header -----

Swift Output : FIN 700 Issue of a Documentary Credit
 Sender : HELFSFIHHXXX
 AKTIA SAVINGS BANK
 HELSINKI FI
 Receiver : LJBASI2XXXX
 NOVA LJUBLJANSKA BANKA D.D.
 LJUBLJANA SI
 MUR : RI000001903176

----- Message Text -----

27: Sequence of Total
 1/1
 40A: Form of Documentary Credit
 IRREVOCABLE TRANSFERABLE
 20: Documentary Credit Number
 31C: Date of Issue
 060410
 31D: Date and Place of Expiry
 060521WORLD WIDE
 50: Applicant
 63610 TUURI, FINLAND
 59: Beneficiary - Name & Address
 1000 LJUBLJANA
 32B: Currency Code, Amount
 Currency : USD (US DOLLAR)
 Amount : #68.873,63#
 39B: Maximum Credit Amount
 NOT EXCEEDING
 41D: Available With...By... - Name&Addr
 ANY BANK
 BY NEGOTIATION
 43P: Partial Shipments
 ALLOWED
 43T: Transhipment
 ALLOWED
 44A: On Board/Disp/Taking Charge at/f
 SHANGHAI
 44B: For Transportation to...
 PORT OF DISCHARGE: ANY EUROPEAN PORT, PLACE OF DELIVERY: RAUMA
 44C: Latest Date of Shipment
 060430
 45A: Descriptn of Goods &/or Services
 730 SETS AT 331700TD-24 24CC PETROL LINE TRIMMER,
 440 SETS AT 332400TD-28 28CC BRUSH CUTTER
 46A: Documents Required
 + SIGNED COMMERCIAL INVOICE IN 1 ORIGINAL(S) AND 3 COPY(IES)
 + FULL SET CLEAN ON BOARD NEGOTIABLE BILLS OF LADING, CONSIGNED
 TO THE ORDER BLANK ENDORSED, NOTIFY THE APPLICANT, INDICATING D/
 C
 NO.
 + CERTIFICATE OF ORIGIN, GSP FORM A

+ PACKING LIST IN 1 ORIGINAL(S) 2 COPY(IES)
+ FUMIGATION/DISINFECTION CERTIFICATE, IF WOODEN PACKING MATERIAL IS USED

47A: Additional Conditions
+ FULL SET OF BLUE ANCHOR LINE BILL OF LADING SIGNED BY KUEHNE + NAGEL(H.K) LTD, HONG KONG OR OTHER BLUE ANCHOR LINE AUTHORIZED AGENT IS REQUIRED
+ ALL BANK EXPENCES CAUSED BY THE AMENDMENT OF THE CREDIT TERMS BEING BEYOND THE BUYER'S CONTROL ARE FOR THE BENEFICIARY'S ACCOUNT.
+ IF DOCUMENTS PRESENTED UNDER THIS D/C ARE FOUND TO BE DISCREPANT, WE SHALL GIVE ITS NOTICE OF REFUSAL AND SHALL HOLD DOCUMENTS AT YOUR DISPOSAL SUBJECT TO THE FOLLOWING CONDITION: IF WE HAVE NOT RECEIVED YOUR DISPOSAL INSTRUCTIONS FOR THE DISCREPANT DOCUMENTS PRIOR TO RECEIPT OF THE APPLICANT'S WAIVER OF DISCREPANCIES, WE SHALL RELEASE THE DOCUMENTS TO THE APPLICANT AGAINST ACCEPTANCE/PAYMENT WITHOUT NOTICE TO YOU
+ ONLY IN THE INVOICE BUT IN NO OTHER DOCUMENT IT IS ALLOWED TO INDICATE THE UNIT PRICE AND THE WHOLE WORTH OF THE DOCUMENTS.
+ PLS READ FIELD 41D AVAILABLE WITH AS:
FACTOR BANKA D.D.
FCTBSI2XXXX
BY DEF PAYMENT

71B: Charges
REIMBURSEMENT/BANKING CHARGES
OUTSIDE AKTIA ARE FOR BENEFICIARY'S
ACC. DISCREPANCY FEE OF USD100,00
WILL BE DEDUCTED FROM THE PROCEEDS
OF ANY DRAWING, IF, DOCUMENTS
ARE PRESENTED WITH DISCREPANCY/IES

48: Period for Presentation
21 DAYS

49: Confirmation Instructions
WITHOUT

78: Instr to Payg/Acceptg/Negotg Bank
+ AT MATURITY, BEING 60 DAYS AFTER THE DATE OF TRANSPORT DOCUMENT, WE SHALL COVER FACTOR BANKA D.D., LJUBLJANA, SLOVENIA ACCORDING TO THEIR INSTRUCTIONS.
+ PLS, FORWARD DOCUMENTS BY COURIER TO
AKTIA SAVINGS BANK PLC, TRADE FINANCE,
MANNERHEIMINTIE 14, 00100 HELSINKI, FINLAND

59A: 'Advise Through' Bank - BIC
FCTBSI2XXXX
FACTOR BANKA d.d.
LJUBLJANA SI

----- Message Trailer -----

{MAC:DAD583FD}
{CHK:78FE52EF3BEC}

----- Instance Type and Transmission -----

Original received from SWIFT

Priority : Normal

Message Output Reference : 0922 060413LJBASI2XAXXX8116047377

Correspondent Input Reference : 1022 060413HELSEFIHHAXXX4430520287

----- Message Header -----

Swift Output : FIN 707 Amendment to a Doc Credit

Sender : HELSEFIHHXXX
AKTIA SAVINGS BANK
HELSINKI FI

Receiver : LJBASI2XXXX
NOVA LJUBLJANSKA BANKA D.D.
LJUBLJANA SI

MUR : RI000001911756

----- Message Text -----

20: Sender's Reference

21: Receiver's Reference

31C: Date of Issue

060410

30: Date of Amendment

060413

26E: Number of Amendment

1

59: Benefic'y (before amndmt)-Nm&Add

1000 LJUBLJANA

79: Narrative

PLS READ FIELD 31D DATE AND PLACE OF EXPIRY AS:

060521 LJUBLJANA

PLS ADD TO FIELD 45A DESCRIPTION OF GOODS:

DELIVERY TERMS FOB SHANGHAI

PLS READ FIELD 46A DOCUMENTS REQUIRED AS FOLLOWS:

+ SIGNED COMMERCIAL INVOICE IN 1 ORIGINAL(S) AND 3
COPY(IES)

+ FULL SET CLEAN ON BOARD NEGOTIABLE BILLS OF
LADING, CONSIGNED TO THE ORDER BLANK ENDORSED,
NOTIFY , INDICATING D/C NO.

+ CERTIFICATE OF ORIGIN

+ PACKING LIST IN 1 ORIGINAL AND 2 COPY(IES)

+ FUMIGATION/DISINFECTION CERTIFICATE, IF WOODEN
PACKING MATERIAL IS USED

.
ALL OTHER TERMS AND CONDITIONS REMAIN UNCHANGED.

.
KINDLY CONFIRM BY RETURN SWIFT THE BEN. CONCEST TO
THIS AMENDMENT.

----- Message Trailer -----

{MAC:EB652234}

{CHK:6F547AC9B938}

----- Instance Type and Transmission -----
 Notification (Transmission) of Original sent to SWIFT (ACK)
 Network Delivery Status : Network Ack
 Priority/Delivery : Normal
 Message Input Reference : 1315 060421FCTBSI2XAXXX3452346502
 ----- Message Header -----

Swift Input : FIN 998 Proprietary Message
 Sender : FCTBSI2XXXX
 FACTOR BANKA d.d.
 LJUBLJANA SI
 Receiver : HNBKTWTP241
 HUA NAN COMMERCIAL BANK, LTD.
 (CHUNGLI BRANCH)
 CHUNGLI TW

----- Message Text -----
 20: Transaction Reference Number

12: Sub-Message Type
 720
 77E: Proprietary Message
 ATTN. L/C DEPT.

..
 THIS TEST PROVIDES THE AUTHENTICITY OF THIS MESSAGE: TEST NO.
 FOR
 USD 64.746,25 WITH COMMERZBANK AG, FRANKFURT, SWIFT: COBADEFF

..
 PLS. CONSIDER THIS MESSAGE AS AN MT720

..
 27 - SEQUENCE OF TOTAL: 1/1
 40B - FORM OF DOCUMENTARY CREDIT: IRREVOCABLE, WITHOUT OUR CONFIRMATION
 20 - TRANSFERRING BANK'S REFERENCE: PRENOS LA-97/06
 21 - DOCUMENTARY CREDIT NUMBER:
 31C - DATE OF ISSUE: 060410
 31D - DATE AND PLACE OF EXPIRY: 060521 LJUBLJANA
 52A - ISSUING BANK OF THE ORIGINAL DOCUMENTARY CREDIT:
 HELSFIHH
 AKTIA SAVINGS BANK
 HELSINKI, FINLAND
 50 - FIRST BENEFICIARY:

1000 LJUBLJANA
 59 - SECOND BENEFICIARY:

TAIWAN

32B - CURRENCY CODE, AMOUNT: USD 64.746,25
 39B - MAXIMUM CREDIT AMOUNT: NOT EXCEEDING
 41A - AVAILABLE WITH... BY...:
 FCTBSI2X
 FACTOR BANKA D.D., LJUBLJANA, SLOVENIA
 BY DEF PAYMENT
 42P - DEFERRED PAYMENT DETAILS: 60 DAYS AFTER THE DATE OF TRANSPORT DOCUMENT
 43P - PARTIAL SHIPMENTS: ALLOWED
 43T - TRANSHIPMENT: ALLOWED
 44A - LOADING ON BOARD: SHANGHAI
 44B - FOR TRANSPORTATION TO:
 PORT OF DISCHARGE: ANY EUROPEAN PORT, PLACE OF DELIVERY: RAUMA

44C - LATEST DATE OF SHIPMENT: 060430
45A - DESCRIPTION OF GOODS AND/OR SERVICES:
730 SETS AT 331700TD-24 24CC PETROL LINE TRIMMER
440 SETS AT 332400TD-28 28CC BRUSH CUTTER

..
FOB SHANGHAI

46A - DOCUMENTS REQUIRED:

+ SIGNED COMMERCIAL INVOICE IN 1 ORIGINAL(S) AND 3 COPY(IES)
+ FULL SET CLEAN ON BOARD NEGOTIABLE BILLS OF LADING, CONSIGNED
TO THE
ORDER BLANK ENDORSED, NOTIFY , INDICATING D/C NO

+ CERTIFICATE OF ORIGIN

+ PACKING LIST IN 1 ORIGINAL(S) 2 COPY(IES)

+ FUMIGATION/DISINFECTION CERTIFICATE, IF WOODEN PACKING MATERIAL
IS USED

47A - ADDITIONAL CONDITIONS:

+ FULL SET OF BLUE ANCHOR LINE BILL OF LADING SIGNED BY KUEHNE +
NAGEL (H.K)
LTD, HONG KONG OR OTHER BLUE ANCHOR LINE AUTHORISED AGENT IS REQ
UIRED

+ ALL BANK EXPENSES CAUSED BY THE AMENDMENT OF THE CREDIT TERMS
BEING BEYOND

THE BUYER'S CONTROL ARE FOR THE BENEFICIARY'S ACCOUNT

+ IF DOCUMENTS PRESENTED UNDER THIS D/C ARE FOUND TO BE DISCREPA
NT, WE SHALL

GIVE ITS NOTICE OF REFUSAL AND SHALL HOLD THE DOCUMENTS AT YOUR
DISPOSAL

SUBJECT TO THE FOLLOWING CONDITION: IF WE HAVE NOT RECEIVED YOUR
DISPOSAL

INSTRUCTIONS FOR THE DISCREPANT DOCUMENTS PRIOR TO RECEIPT OF TH
E APPLICANT'S

WAIVER OF DISCREPANCIES, WE SHALL RELEASE THE DOCUMENTS TO THE A
PPLICANT

AGAINST ACCEPTANCE/PAYMENT WITHOUT NOTICE TO YOU

+ ONLY IN THE INVOICE BUT IN NO OTHER DOCUMENT IS IT ALLOWED TO
INDICATE THE

UNIT PRICE AND THE WHOLE WORTH OF THE DOCUMENTS

71B - CHARGES:

ALL BANKING CHARGES AND COMMISSIONS IN SLOVENIA ARE FOR THE ACCO
UNT OF THE

FIRST BENEFICIARY, ALL OTHER BANKING CHARGES AND COMMISSIONS ARE
FOR THE

ACCOUNT OF THE SECOND BENEFICIARY

48 - PERIOD OF PRESENTATION: 14 DAYS FROM B/L DATE

49 - CONFIRMATION INSTRUCTIONS: WITHOUT

78 - INSTRUCTIONS TO THE PAYING/ACCEPTING/NEGOTIATING BANK:

UPON RECEIPT OF DOCUMENTS FULLY COMPLYING WITH L/C TERMS THE ISS
UING BANK WILL

COVER US ACCORDING TO OUR INSTRUCTIONS AT MATURITY DATE AND FACT
OR BANKA AS

THE TRANSFERRING BANK WILL PAY TO THE SECOND BENEFICIARY AND CRE
DIT YOU AS PER

YOUR INSTRUCTIONS ON MATURITY DATE, ONLY WHEN PRESENTED DOCUMENT
S ARE ACCEPTED

BY THE ISSUING BANK AND FUNDS ARE RECEIVED FROM THE ISSUING BANK

..

..

THE FIRST BENEFICIARY IRREVOCABLY INSTRUCTED US THAT IT RETAINS
THE RIGHT TO

REFUSE OR ALLOW US TO ADVISE AMENDMENTS TO THE SECOND BENEFICIAR
Y

21/04/06-13:15:16

FCTBPRT1-5885-000001

3

..
OUR MAILING ADDRESS IS:

FACTOR BANKA D.D., TIVOLSKA CESTA 48, 1000 LJUBLJANA, SLOVENIA

----- Message Trailer -----

{CHK:A7C47A546884}

----- Interventions -----

Category : Network Report
Creation Time : 21/04/06 13:14:58
Application : SWIFT Interface
Operator : SYSTEM

Text

{1:F21FCTBSI2XAXXX3452346502}{4:{177:0604211315}{451:0}}